

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

TEMPLOMUNK

A TARTALOMBÓL

Beszélgetés *Hugyecz János* atyával a templomunkról
Bércy Pál: Iskolák és tanárok
Dr. *Faluhelyi Jánosra* emlékezve
Magyar ciszterciek Amerikában – III.
Gárdonyiban – novembertől márciusig

Kilián István: Curriculum vitae II. rész
Egy sikeres színelőadásról
Koncz Attiláné: Epizódok egy énekkar életéből
Levelek–telefonok–E-mailek
hírek...hírek...hírek...

A TEMPLOM ÉS AZ ISKOLA

Beszélgetés Hugyecz János templomigazgató atyával

A templomot s az iskolát nemcsak Reményik Sándor kapcsolja szorosan össze szenvedéllyel írt költeményében, hanem nekünk, egri ciszterci diákoknak is egyet jelentett. Az iskolából tanáraink vezettek a templomba, diákéletünk mindennapjaiban is egynek éreztük az Isten- és az oktatásházát.

A világ változott és a negyven év után újraindult iskolában is sok minden másképpen alakult. A templom és az iskola visszakerült a rendhez. Újból ciszterci a gimnázium, azonban ciszterci szerzetesek már (most?) nincsenek Egerben. A templom gondozását a templomigazgató végzi. Hosszabb időn át még ciszterci atyák vállalták, tavaly augusztusig pedig egy volt ciszterci diák, *Veres Árpád* látta el ezt a szolgálatot. A múlt év augusztusa óta *Hugyecz János* atya, az érseki szeminárium prefektusa kapta ezt a megbízatást. Ma ő a templomigazgató.

Arra voltunk kíváncsiak, hogy ma milyen kapcsolatban van egymással a templom és az iskola. Felkerestük János atyát, aki szívesen vállalta a beszélgetést erről a témáról.

János atya

Milyen kapcsolatot tart János atya a Gárdonyi Géza ciszterci gimnáziummal?

A Gárdonyi iskola létszáma közel kétszerese a Szent Bernát gimnáziumnak, ez a közösség együtt ma csak a bazilikában fér el. Kapcsolatom legfontosabb része: találkozás az iskola diákjaival hétköznaponként a reggel nyolcórás osztálymiséken. Minden osztálynak havonta egyszer kell ezen részt vennie. (Az iskolában 25 osztály van, így minden közösségre havonta kerülhet sor.) Épen most kaptam meg az iskola igazgatójától az osztálymisék beosztását a következő hónapra. A reggeli miséken egy-egy osztály diákjai szolgálnak: fiúk ministrálnak, a lányok felolvasnak. A vasárnapi 10 órás miséken – osztályonként, a megadott beosztás szerint – az Egerben lakó diákok adják a miseszolgálatot.

A kapcsolat fontos részét jelentik a lelkinapok is, ilyeneket már több ízben is tartottam az iskola diákjai részére. Utoljára adventben, az iskola dísztermében a végzős diákok számára, 122 fős közösségnek. Előtte kértem az osztályfőnököket, kérdezzék meg diákjaikat,

miről szeretnének hallani?

Sok kérdést kaptam tőlük. Egy pár téma, amely érdekelte őket: a cölibátusról, hogyan válhatunk keresztény felnőtté? mi lesz a halál után? stb. Jó kapcsolat alakult ki ezzel a közösséggel, a kérdéshez. Ilyen rövid idő alatt azonban még kevés személyes kapcsolat alakulhatott ki. 15–20 azok száma, ők nagyjából minisztránsok, kiket jobban megismertem. De felhasználom az Internetet is a kapcsolattartásra. Külön szentmise van a két – a Szent József fiu- és a Szent Erzsébet leány- – kollégium diákjai részére a Szent Bernát templomban. Többször meghívunk az iskolai rendezvényekre, legutóbb például a „gombavatóra”, ahol a kapcsolatépítésnek további lehetőségei adódnak.

A vallás mennyire érdekli a fiatalokat?

A többségük távolabb áll a vallástól, jó szándékkal „keresőnek”, a vallás iránt érdeklődőknek lehet őket nevezni. Sokuk számára nem sokat jelent a szentmise. Nagyon kevés az elkötelezett, öntudatos katolikus fiatal, de ez a helyzet a legtöbb katolikus középiskolában is.

Vannak biztató jelek is, ezeket az Adventben tartott lelkinapon tapasztaltam. A templomban fejeződött be, és ott tízen is felkeresték a gyóntatószéket. Persze a diákmiséken nem mindig ezek az arányok. Nagy hatása van az osztályfőnököknek is.

Milyen élet folyik templomunkban?

Hétköznap reggel 8 órakor, vasárnap 8 és 10 órakor van szentmise. A diákokon kívül van egy idősebb hívekből álló „törzsgárda” is. Szertartásoknak elsősorban a bazilika ad helyet, így a most következő nagyhéti három szentnapon is.

Milyen kapcsolatot tud fenntartani atya a ciszterciekkel?

Jó kapcsolatban vagyok az iskolával, az igazgató úr sok segítséget ad gazdasági ügyekben is. A zirciekkel elsősorban az iskolán keresztül, vagy néha közvetlenül telefonon „találkozom”. Régi kapcsolataim vannak *Brückner Előd Ákos* ciszterci atyával, aki szeminarista koromban volt a lelkipálytársam. Annak idején Keszthelyi Ferenc püspök atyának voltam a titkára Vácott, itt találkoztam ciszterci öregdiákokkal is.

Havonként találkozom az egri ciszterci oblátákkal, a templom hittantermében tartják összejevetelüket, közösen imádkozunk, és kis tanítást, buzdítást mondok részükre.

Hogyan oldható meg a templom fenntartása? Komoly kiadást jelenthetett az utóbbi években a mellékoltárok restaurálása, melyet Lékai Jusztin atya irányított, de még Polikárp főapát úr leállította az igen magas költségek miatt.

A napi kiadásokat a perselypénzből tudjuk fedezni. Komolyabb költséget a fűtés jelenti. A templomban hőtárolós kályhákat használunk. Eddig havi 90 ezer forint volt a villanyszámla. Az idén sikerült ezt a költséget lefaragni, mivel 15°C helyett 12°C-ot biztosítunk.

A közel jövőben szükséges a hangosító berendezés felújítása. Reméljük ez megoldható lesz.

Végül szeretnénk, ha az atya saját magáról is mondana valamit: a tanulmányairól, a hivatásáról.

1975-ben születtem Vácott, de Nógrád megyében, Felsőpetényben nőttem fel. Általános iskola alsó osztályait ebben a 650 lelkes kisfaluban végeztem, a felső tagozatot pedig a szomszéd községben, a középiskolát pedig a balassagyarmati Balassi gimnáziumban. 1993-ban érettségiztem, és Egerben, a Tanárképző Főiskolán történelem-hittanári szakon folytattam tanulmányaimat. Egy év után jelentkeztem kispapnak, Keszthelyi püspök úr vett fel. A Központi Szeminárium-ban hat évig tanultam, majd 2000-ben pappá szenteltek, mint váci egyházmegyést. 2000 és 2005 között püspöki titkár voltam Keszthelyi, majd Beer püspök atyák mellett. 2005 és 2008 között több plébánia plébániai kormányzójaként a váci előkészítő-szeminárium prefektusi feladatait láttam el. 2008-ben kerültem az érsek úr hívására prefektusként az Egri Érseki Papnevelő Intézetbe. 2011. augusztus 1-jétől lettem a Szent Bernát Lelkészség templomigazgatója. A prefektusi feladatok mellett a főiskolán a nappali és a levelező tagozaton is tanítok.

Köszönjük János atyának, hogy tájékoztatást adott részünkre. Kívánjuk, hogy ciszterci templomunk minél közelebb kerüljön a ciszterci iskolához. Ehhez a törekvéshez kérjük Isten segítségét.

Epizódok egy énekkar életéből

Debreczeni Sixtus atya által létrehozott énekkar vezetője és a plébániatemplom kántora Máter Wéber M. Etelka angolkisasszony volt. Ő Pikéti Tibor tanítványaként szerzett diplomát orgona és egyházmegyei tanszakon a Liszt Ferenc Zeneakadémián.

Szépen gyarapodott az énekkar létszámban és tudásban. Nem vettünk tudomást az egyre jobban eldurvuló egyházüldözésről.

Egyik alkalommal azonban M. Wéber nem jelent meg a próbán. Azt mondták illegalitásba vonult. Igencsak szokatlan fogalom volt ez számunkra. Ugyanakkor nagy izgalommal töltött el bennünket ez a hír. Nem tudtuk, mi lesz az énekkarral. A követő napokban elvitték az angolkisasszonyokat Egerből ismeretlen helyre. Utóbb tudtuk meg, hogy Máriabesnyőt jelölték ki kényszerlakóhelyül számunkra.

A kántorkodás és az énekkar vezetése így megoldhatatlanná vált. Ekkor Sixtus atya összehívta a társaságot s feltette a kérdést: ki az, aki zenei ismeretek birtokában átmenetileg elvállalja az énekkar vezetését. Volt is jelentkező *Havas-Horváth Eleménné* személyében. Ő volt a „Csibi néni”.

Na de akkor ki legyen a kántor? Ekkor került oda egy fiatal fiú az orgonapadra: *Koncz Attila*. Mint öreg zeneiskolai növendék nyolc éves zongorai múlttal régóta áhítozott orgona közelébe jutni. Sixtus atya lelkesen támogatta mindkettőjüket. Így aztán továbbra is szólt az orgona és az énekkar minden vasárnap 10 órakor.

Amikor M. Wéber visszatért az illegalitásból és visszavette az énekkar irányítását, Koncz Attila továbbra is kántorkodott vásár- és ünnepnapok 9 órai miséjén. Ezzel segítette M. Wébert. Mindezt tette egy kőhajításnyira a Dobó gimnáziumtól, ahol tanulmányait folytatta. Kántorkodását pedig 1953 szeptemberéig, amikor is Budapestre került a Műegyetemre.

Ezután már csak a szünetekben ült az orgonapadra az egri ciszterci templomban.

Amit itt leírtam, az egri Szent Bernát templom történetében csupán egy kis epizód volt, de az itt megemlített személyeknek egész életükre kihatott.

Koncz Attiláné

Többen kérték annak lehetőségét, hogy templomunk fenntartására adományt juttassanak.

Átutalással az alábbi számlaszámra lehet az adományt átutalni:

OTP BANK NYRT EGER
11739009-20197667
Szent Bernát templom
3300 Eger, Széchenyi u. 15.

Külföldről történő átutalásnál: IBAN: HU05 1173 9009 2019 7667 0000 0000
BIC (SWIFT) kód: OTPV-HU-HB

EGY SIKERES SZÍNIELŐADÁSRÓL

Herczeg Ferenc: A Híd c. drámáját adták elő a Szent Bernát gimnáziumban az államosítás évében

Az iskolánkban nagy hagyományai voltak a színjátszásnak. A jezsuita korszakában ezt az oktatás fontos elemének tartották. „... ebben az időben éppen Loyolai Szent Ignác tanításából következően, évente legalább egyszer színpadra kellett a diákoknak lépniük, s ott olyan tárgyú darabot kellett színre vinniük, amely szolgálja a keresztény erkölcsi nevelést, didaktikai szempontból pedig hasznos az ifjúság számára” – írja Kilián István egy. tanár diáktársunk. A későbbi időben, főleg a múlt század elejétől szinte minden évkönyvben találunk híradást az előadásokról. „Az énektanítás magas színvonalra hozta létre az ifjúsági énekes színelőadásokat. Ennek eredete 1903-ba nyúlik vissza.” – írja Nagy Béni, ciszterci tanár Az egri főgimnázium története (1776–1914) c. 1913/14 évi Értesítőben olvasható értekezésében. S a világháborús megszakításokkal ez így volt az 1948-as államosításig, habár később már kevesebb „énekes” színdarab volt műsoron.

1948 márciusában a szabadságharc centenáriuma is nagyszerű színelőadást rendeztek iskolánk diákjai, *Herczeg Ferenc A híd c. drámáját* 6 alkalommal is bemutatták. Sokak számára kedves emléket jelenthet az egyik szereplő, *Hegedűs József* hagyatékából kapott „Meghívó”.

<p>Meghívó.</p> <p>90ssufl: Az igazságot nem lehet levernif Az ártatlanságnak nincs mitől félnie! (A Híd).</p> <p>A Ciszterci Rend egri Szent Bernát Gimnáziuma 1848. Március 9-dusának századik évfordulóján</p> <p>ü n n e p i e l ő a d á s t</p> <p>rendez 1948. március 14-én és 15-én (vasárnap és hétfőn) délután 6 órai kezdettel a gimnázium tornatermében. Erre az előadásra szeretettel hívja és várja a Rendezőség.</p> <p>Színre kerül: Herczeg Ferenc: <i>A Híd</i> című színdarabja négy felvonásban. Hőtelező műsormegvalósítás 3-9.</p>	<p>S Z E R E P L Ő K .</p> <table border="0"> <tr> <td>gr. Széchenyi István Stokker Béla VIII. o. f.</td> <td>Miklós herceg Schultheisz Z. VI. o. f.</td> </tr> <tr> <td>Crescencia Sándor Etelka Ijmn. f.</td> <td>Pali őrgyőr Ruttkay Vilmos VII.</td> </tr> <tr> <td>Kossuth Lajos Tuhirinszky F. VIII. o. f.</td> <td>gr. Batthyány Lajos Krisztián Gy. VIII. o. f.</td> </tr> <tr> <td>Nádor Nánássy Endre VIII.</td> <td>Mérey consiliarius Teleky Elemér VIII.</td> </tr> <tr> <td>br. Wesselenyi Domán Péter VII. o. f.</td> <td>Hall kamarás Kékasy Tibor VII. o. f.</td> </tr> <tr> <td>ha. Grassalkovich Pozder Miklós VII. o. f.</td> <td>Draskóczy adjutáns Zsuponyó Gy. VIII.</td> </tr> <tr> <td>gr. Ádámházy Szadlacsák J. VII. o. f.</td> <td>Havranek ezredes Mátray Dezső VIII.</td> </tr> <tr> <td>gr. Zichy Károly Zsélyi György VIII. o. f.</td> <td>dr. Balogh Pál Máté József VIII. o. f.</td> </tr> <tr> <td>gr. Sándor Moric Czompó Andor VIII.</td> <td>Szánthó káplán Hegedűs József VI. o. f.</td> </tr> <tr> <td>Leontine Toth Katalin Ijmn. f.</td> <td>Tanácsos Szalai Károly VIII. o. f.</td> </tr> <tr> <td>Poldi hercegnő Kottler Lenke Ijmn. f.</td> <td>Báni inas Bóta Csaba VIII. o. f.</td> </tr> <tr> <td>Káti kontesz Delley Éva Ijmn. f.</td> <td>Gáspár huszár Marczis Demeter V.</td> </tr> <tr> <td>Viki gróf Lukács József VIII. o. f.</td> <td>Lakáj Baghy István V. o. f.</td> </tr> <tr> <td>Egon őrgyőr Darabos Gy. VIII. o. f.</td> <td>Lovász Cserháti András VI.</td> </tr> <tr> <td>Rudi báró Kádár István VIII. o. f.</td> <td>Matróz Gyulai György VII. o. f.</td> </tr> </table>	gr. Széchenyi István Stokker Béla VIII. o. f.	Miklós herceg Schultheisz Z. VI. o. f.	Crescencia Sándor Etelka Ijmn. f.	Pali őrgyőr Ruttkay Vilmos VII.	Kossuth Lajos Tuhirinszky F. VIII. o. f.	gr. Batthyány Lajos Krisztián Gy. VIII. o. f.	Nádor Nánássy Endre VIII.	Mérey consiliarius Teleky Elemér VIII.	br. Wesselenyi Domán Péter VII. o. f.	Hall kamarás Kékasy Tibor VII. o. f.	ha. Grassalkovich Pozder Miklós VII. o. f.	Draskóczy adjutáns Zsuponyó Gy. VIII.	gr. Ádámházy Szadlacsák J. VII. o. f.	Havranek ezredes Mátray Dezső VIII.	gr. Zichy Károly Zsélyi György VIII. o. f.	dr. Balogh Pál Máté József VIII. o. f.	gr. Sándor Moric Czompó Andor VIII.	Szánthó káplán Hegedűs József VI. o. f.	Leontine Toth Katalin Ijmn. f.	Tanácsos Szalai Károly VIII. o. f.	Poldi hercegnő Kottler Lenke Ijmn. f.	Báni inas Bóta Csaba VIII. o. f.	Káti kontesz Delley Éva Ijmn. f.	Gáspár huszár Marczis Demeter V.	Viki gróf Lukács József VIII. o. f.	Lakáj Baghy István V. o. f.	Egon őrgyőr Darabos Gy. VIII. o. f.	Lovász Cserháti András VI.	Rudi báró Kádár István VIII. o. f.	Matróz Gyulai György VII. o. f.
gr. Széchenyi István Stokker Béla VIII. o. f.	Miklós herceg Schultheisz Z. VI. o. f.																														
Crescencia Sándor Etelka Ijmn. f.	Pali őrgyőr Ruttkay Vilmos VII.																														
Kossuth Lajos Tuhirinszky F. VIII. o. f.	gr. Batthyány Lajos Krisztián Gy. VIII. o. f.																														
Nádor Nánássy Endre VIII.	Mérey consiliarius Teleky Elemér VIII.																														
br. Wesselenyi Domán Péter VII. o. f.	Hall kamarás Kékasy Tibor VII. o. f.																														
ha. Grassalkovich Pozder Miklós VII. o. f.	Draskóczy adjutáns Zsuponyó Gy. VIII.																														
gr. Ádámházy Szadlacsák J. VII. o. f.	Havranek ezredes Mátray Dezső VIII.																														
gr. Zichy Károly Zsélyi György VIII. o. f.	dr. Balogh Pál Máté József VIII. o. f.																														
gr. Sándor Moric Czompó Andor VIII.	Szánthó káplán Hegedűs József VI. o. f.																														
Leontine Toth Katalin Ijmn. f.	Tanácsos Szalai Károly VIII. o. f.																														
Poldi hercegnő Kottler Lenke Ijmn. f.	Báni inas Bóta Csaba VIII. o. f.																														
Káti kontesz Delley Éva Ijmn. f.	Gáspár huszár Marczis Demeter V.																														
Viki gróf Lukács József VIII. o. f.	Lakáj Baghy István V. o. f.																														
Egon őrgyőr Darabos Gy. VIII. o. f.	Lovász Cserháti András VI.																														
Rudi báró Kádár István VIII. o. f.	Matróz Gyulai György VII. o. f.																														

A szereplők sorát átböngészve abban három diáktársunk nevét is olvashatjuk, akik ma is Diákszövetségünk tagjai: *Mátray Dezső, Kádár István és Kékasy Tibor*. Őket kérdeztük emlékeikről.

Mátray Dezső leveléből:

„Mi, akkori VII. és VIII.-os diákok és néhány VI.-os is nagyon komolyan és figyelmesen készültünk az említett darabra. Ezt elvárták a ciszterci tanáraink is.

Nem tudom ki volt a darab rendezője, úgy emlékszem legtöbbet dr. Hegyi Kapisztrán igazgató úr irányított bennünket. Az ügyelői beosztást Hodász Henrik tanár úr gyakorolta. Emlékezetem alapján mi ciszterci diákok egy ún. beszédgyakorlaton is átestünk. Ezt egy Budapestről jött civil előadó látta el.

A díszleteket az egri Gárdonyi Géza színházból, míg a jelmezeket a budapesti Nemzeti Színházból kölcsönöztük – tudomásom szerint. Az öltözőnknek az Apát úr „kék” vendégszobája a renház földszintjén, a lányok részére pedig – úgy emlékszem –, a szomszéd szoba volt kijelölve. A lányokra mindig két Mátér is »vigyázott«. A színpad mögötti spelunka – a tornaterem mögötti pincerész – volt a sorra kerülő szereplők tartózkodási helye. Itt Hodász tanár úrnak is volt teendője. Szentori hangon »csillapította« nemcsak a fiúkat, hanem a Mátérokat is.

Az angolkisasszonyok gimnáziumából négy »vendégszereplő« segített, okosak és csinosak voltak.

Magamról annyit, hogy örültem szerepbéli beosztásomnak (Havranek ezredes), mivel katonás elhivatottságom révén – tüzér katonaiskolai egykori otlétem – nagyon is emlékeztető volt számomra. Testhezálló szerepem – mint »császári ezredes« – igen imponáló volt számomra. Ezt a rövid szerepemet igyekeztem átéléssel, katonásan eljátszani.

A Nemzeti Színházból kapott jelmezek mindegyike a szerephez készült, így az enyém is egy kártyával jelölve, ami tartalmazta a »Havranek«-i zubonyomat, a teljes öltönyömet, valamint a kardot és a sárga-fekete kardbojtot is a csákoval.

Hodász tanár úrról még annyit, hogy mindig foglalt legyen, gyakran sakkozott. Amennyiben »szabad« voltam, én is játszottam vele.”

Kádár István, Amerikában élő osztálytársunk leveléből:

„A HÍD” emlékei elevenen élnek bennem. Erre a mi érettségünk évében került sor, mely egyben a ciszterci gimnázium utolsó éve volt.

A hidat építő törekvések ideje, amikor nagyjaink a nemzet egyesítésének jelképét látják ebben. Ez a törekvés előképe a mai nemzeti összefogásnak, mely a Trianonban elszakított nemzetrészek egyesítését célozza. Így a hidépítés ma is

aktuális jelkép. A haladó, nemzetépítő törekvések mellett számomra egy frakkos, monoklis ficsúr szerepe jutott, mely a pozitív hősök céljainak értékét kívánta kontrasztjával kiemelni.

A darab rendezésében talán Kelecsényi Ákos és Mikó Sándor tanárok vállaltak szerepet. Élénken él bennem a színpad alatti pincerész szerepe, mely a felvonások előtt és között öltözők és más színházi kiszolgáló helyiségek céljait szolgálta. Ez a pincerész közvetlen kapcsolatban volt az orgonás alatti kiterjedt pincerészekkel, melyek az ostrom alatt óvóhelyként szolgáltak.”

Az előadásról a korabeli vékonyka Évkönyvben csak egy rövid jelentést olvashatunk: „Március 12–17-én a diákönkormányzat 6 előadásban színelőadást rendezett.”

Az egri IGAZSÁG-ban olvashattuk

Talán nemcsak a helyhiány miatt volt ilyen szűkszerű közlés erről a sikeres teljesítményről. Ennek az időszaknak „demokratikus” sajtója minden alkalmat megragadott – erről az előadásról szóló híradást is –, hogy az egyházi iskolák államosítását hangulatilag is előkészítse, nem kis mértékben céltudatos hazugsággal is, ahogy erről a korabeli 1948. április 11-i *Új Ember*-ben olvashatunk. Ezt az újságcikket *Urbán Gusztáv* diáktársunk őrizte meg – [Kézikönyv. (*Enchiridion Cisterciense*) X. kötet 699. o. 1992.].

Az „IGAZSÁG” (A Szociáldemokrata párt Heves vármegyei politikai lapja) 1948. március 21-i és a „VILÁGOSSÁG” 1948. március 25-i számát pedig a színdarab egyik szereplője, *Mátray Dezső* diáktársunk őrizte meg, és adta át részünkre.

Herczeg a cisztereknél

Az egri cisztereknél március 14. és 15-én a növendékek tanárai kezdeményezésére, felelősségére és az ő irányításuk mellett színelőadást tartottak. Játshatták volna például Móricz Zsigmond, Ludas Matyiját, vagy Katona Bánk Bányát, mint azt például egynemely vidéki állami tanintézet növendékei megsejlekedték, de minék játszásként ezeket a demokráta szagú darabokat, amikor rendelkezésükre áll Herczeg Ferenc «Híd» című négyfelvonásos színdarabja.

Magáról a régebben illusztris szerzőről annyit, hogy ma is áldhatja az Egek Urát, a demokrácia jószívét és magas korát, hogy nem kell felelnie sötétemlékű revíziós tevékenységéért és azért a magasröpiű vezércikkért, amelyben a Szovjetunió elleni háború irgalmatlan továbbfolytatására buzdított. Különben ő írja színpadra a világ lelegegánsabb kurucait, akik szabályos időközökben mondanak valami mélyreható és lelkesen hazafiasat, vagy pedig búsmagyart; ahogy ezt éppen a történelmi helyzet megkívánja. Így tehát mondanak olyat, hogy «ezt a hegyet, ezt az erdőt megszentelte a legnagyobb magyar lányoma» és olyat is, hogy «10 éjszakát Ocskay brigádros». Ha megnézzük a magyar nacionalista társadalmi keresztmetszetét, akkor rájövünk arra, hogy báró Eötvös vagy báró Kemény írhatott nagyon keserves igazságokat és nem volt számukra kötelező a hazafias kötöttség, de ha egy verset sváb fiú dörzsölni akar a gótzsüveghez és a közhangulathoz, akkor olyan cífrán, hazugul és édes-búsan kellett a fülébe húzni az úri Magyarországnak a történel-

A «Híd» a 30-as években került színre. Az öreg, slampos monarchia, amely megtűrt némi kuruckodást, elült. Kemény, ostoba és nagylépű uralom lépett a helyébe, amely félt a forradalomtól, mint a fűtől. A mi öregedő Herczegünk ennek az uralomnak húzta a fülébe a «Híd»-at.

A darab annak a törekvésnek a szolgálatába szegődött, hogy Széchenyivel üssék gyön Kossuthot, ami főkételesen megillet annak a negyedszázados törekvésnek, amellyel a magyar nép szemé láttára igyekeztek elkenni 1848-at. A darabban Széchenyi és Kossuth egy darabig együtt haladnak, de amikor Széchenyi gyanakodni kezd arra, hogy Kossuth a szabadságra vezítse nemzetét, akkor ilyeneket vég a fejéhez: «En megvagyok róla győződve, az út, amelyen Ön jár, hullákkal és romokkal telt pusztaságba vezetné a nemzetet.» A darab más helyén Herczeg a következő szavakat adja Széchenyire szájába: «Polgárháborúk halottjai nem érdemlik meg a panaszt» — ami kiválóan alkalmas arra, hogy a polgárháborúnak bevezetett szabadságharc mártírjai iránt érzett kegyeletet az ifjúság körében lefokozza.

Szeretnénk a — különben kiváló — cisztercita rendi tanári kar figyelmébe ajánlani néhány ténnyt: Ne ellensúlyozzák a mai demokratikus történelemtanítást régi, antidemokratikus színdarabok előadásával mert: 1. a dátumot ma úgy írják, hogy 1948. 2. Nem Hóman és nem Klebelsberg a kultuszminiszter. 3. Ennek a népszédéknek Herczeg már nem fog a fülébe húzni. 4. A Nemzeti Bizottság jogköre kiterjedtebb a pusztá figyelmeztetésnél.

mét, amint azt háziszerezőjétől megkívánta.

A „VILÁGOSSÁG” írta:

IGY ÜNNEPELTÉK AZ EGRI CISZTERCITÁK MÁRCIUS 15-ÉT

BOTRÁNY EGERBEN

Herczeg Ferenc színművének előadása miatt

A demokratikus ifjúság meghiúsította a darab második előadását

Egerből jelentik: Az egri cisztercitáknál március 14-én és 15-én — mint az *Egri Igazság* közli — a növendékek tanáraik kezdeményezésére és irányítása mellett színelőadást rendeztek.

Ezzel a színelőadással óhajtották megünnepelni 1848 centenáriumát, de különösképpen nem találtak mást több darabot, mint Herczeg Ferenc „Híd” című egyfelvonásos színművét.

Annak ellenére, hogy a ciszterciták illetékes helyről jóindulatú figyelmeztetést kaptak, hogy ne adják elő Herczeg Ferenc darabját, aki ma is csak a demokrácia jóindulatának és magas korának köszönheti,

hogy nem kell felelnie sötéttemetési revíziós tevékenységéért és azért a sok vezérékért, amelyben a Szovjet-Unió elleni háború továbbfolytatására buzdított. Emlékeztették a ciszterci vezetőket arra is, hogy Herczeg Ferenc darabja helyett inkább *Katona József Bánk bán-ját*, vagy bármely más klasszikus magyar író darabját mutassák be, a ciszterci vezetők nem törődve a figyelmeztetéssel, mégis Herczeg darabját adták elő.

Az első előadás zavartalanul folyt le, mindössze azzal a kis szépség-hibával, hogy az előadásnak a pap-tanárokon kívül nem volt nézőközönsége. A második előadásra azonban, amelyet március 15-én akartak

megtartani, már nem kerülhetett sor.

Egyrészt azért, mert a szereplők közül többen, nem törődve az iskolából való kitiltás fenyegető veszélyével, nem vállalták szerepüknek másodszori eljátszását, másrészt az előadás előtt a felforrósult demokratikus ifjúság parázs tüntetésbe kezdett Herczeg Ferenc színművének színteréhezatala ellen.

A tüntetés következtében és a főszereplők hiányában, a második előadás elmaradt.

Az ügynek egyébként, mint az *Igazság* írja, további következményei is lesznek.

... és mit olvashattunk az Új Emberben:

Újember **Hogyan készül a szenzáció?**

A botránygyártás boszorkánykonyhájából

1948. április 11.

EGYES LAPOK szenzációhajhászásáról igen sok szó esett mostanában. Maguk a lapok is cikkeztek róla, a rádióban pedig újságkiadók és főszerkesztők vitatták meg a kérdést. Persze a „nyájas” olvasóközönség a fővárosban, vagy a vidéken nem igen láthat bele a szenzáció-gyártás boszorkánykonyhájába. A dolgozó Magyarország reggeltől késő estig fáradozik, hogy helyrehozza a háborús károkat. Családapák és családanyák ezrei a mindennapi mesélhetes gondjával birkóznak. Sem idejük, sem kedvük nincs, hogy az újságok hírére elemezzék, vagy azokon sokat töprengjenek. Éppen ezért megismertetjük olvasóinkat azzal, hogyan készül a felfújtt, kitalált szenzáció.

Történt, hogy a Ciszterci Rend egri Szent Bernát gimnáziumában 1948 március idusának századik évfordulója alkalmából előadták Herczeg Ferenc „A híd” című színművét. Az *Egri Igazság* című helyi lap 1948. március 21-i számában kifogásolta, hogy a gimnázium választása Herczeg Ferencre esett és alapos bírálatban részesítette az agg írókat, akinek művei szerint semmiképpen sem fejezhetik ki 48 igazi szellemét. A lapban éles hangon támadták Herczeg írói egyéniségét is. Nos, nekünk nem faladatunk,

hogy Herczeg Ferencet védelmezzük, vagy hogy írói munkálkodásáért katolikus szempontból különös lelkesevéssé érezzük. Elvégre a Herczeg Ferenc műveiben megnyilatkozó szellem nem éppen árasztotta azt a katolikus ethoszt, amelynek szolgálatát irodalmunkban keressük. Ám „A híd” című darabja a 48-as időknek éppen azt a fázisát ragadja meg, amikor a forradalom erői túlcsapnak a fontolgató Széchenyin és ellenállhatatlan erővel sodorják a nemzetet a 48-as szabadság eszmék gyors megvalósítása felé. A darab bemutatásának tehát pedagógiai szempontból ez lehetett különös indoka.

Lássuk azonban, mi történt azután, hogy az *Egri Igazság* cikke megjelent. A vidéki lap fölkerül Pestre, a pesti szerkesztők átböngészik s ha találnak benne valami érdekeset, akkor azt feldolgozzák. Így történhetett a most is. Az egri lap eljutott a *Világosság* szerkesztőségébe s a lap március 25-i számában már ilyen címen jelent meg:

**Így ünnepelték az egri Ciszterciták március 15-ét.
Botrány Egerben Herczeg Ferenc színművének előadása miatt.**

A demokratikus ifjúság meghiúsította a darab második előadását.

Ezek alatt a háromhasábos rikoltó címek alatt a következő cikk jelent meg a *Világosságban*. „Egerből jelen-

tik: Az egri ciszterciáknál március 14-én és 15-én – mint az Egri Igazság közli – a növendékek tanáraik kezdeményezésére és irányítása mellett színelőadást rendeztek.

Ezzel a színelőadással óhajtották megünnepelni 1848 centenáriumát, de különösképpen nem találtak méltóbb darabot, mint Herczeg Ferenc „Híd” című egyfelvonásos (?) színművét.

Annak ellenére, hogy a ciszterciák illetékes helyről jóindulatú figyelmeztetést kaptak, hogy ne adják elő Herceg Ferenc darabját, aki ma is csak a demokrácia jóindulatának köszönheti, hogy nem kell felelnie sötétemlékű revíziós tevékenységéért, és azért a sok vezércikkért, amelyben a Szovjetunió elleni háború továbbfolytatására buzdított. Emlékeztették a ciszterci vezetőket arra is, hogy Herczeg Ferenc darabja helyett inkább Katona József Bánk Bánját, vagy bármely más klasszikus magyar író darabját mutassák be, a ciszterci vezetők nem törődve a figyelmeztetéssel, mégis Herczeg darabját adták elő.

Az első előadás zavartalanul folyt le, mindössze azzal a kis szépséghibával, hogy az előadásnak a paptanárokon kívül nem volt nézőközönsége. A második előadásra azonban, amelyet március 15-én akartak megtartani már nem kerülhetett sor.

Egyrészt azért, mert a szereplő ifjak közül többen, nem törődve az iskolából való kitiltás fenyegető veszélyével, nem vállalták szerepüknek másodszori eljátszását, másrészt az előadás előtt felvonuló demokratikus ifjúság parázs tüntetésbe kezdett Herczeg Ferenc színművének színrehozatala ellen.

A tüntetés következtében és a főszereplők hiányában, a második előadás elmaradt.

Íme, a Világosság szenzációja! Mi történt azonban a valóságban?

Valóság, amely „nem érdekes”

Nos, a kezünkben lévő hivatalos jelentés szerint „A híd” című darab bemutatását a centenáriuma alkalmából a 48-as ifjúsági bizottság választotta ki. Céljuk az volt, hogy a szabadságharc korának nagy embereit jelenítsék meg. Minthogy sem „A híd”, sem Herczeg Ferencnek egyetlen más műve sem szerepel a fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek jegyzékében, az intézet vezetősége hozzájárult a darab előadásához. Az illetékes tanárok gondosan áttanulmányozták a darabot és az egy két helyen félreérthető szövegrészeket kihagyták.

A darab próbái már javában folytak, amikor az egri Nemzeti Bizottság egyik tisztviselője aggodalmát lejezte ki, hogy a darab előadható lesz-e. Megjegyezte, hogy a Nemzeti Bizottság még nem foglalt állást. Az illető

ugyanazt közölte a próbákat vezető tanárral, amikor is ez utóbb személyesen is felkereste. A Nemzeti Bizottság semmiféle hivatalos megkeresést, vagy figyelmeztetést az intézethez nem küldött. Az említett tisztviselő felhívta a figyelmet arra, hogy március 15-én ne legyen előadás, hogy úgy ne tűnjék fel, mintha az iskola ki akarná vonni magát a közös ünneplésből. A tanár megnyugtatta az illetőt, hogy az intézet minden közös kivonuláson és ünneplésen részt vesz. Ez így is történt. Március 14-én este az iskola ifjúsága részt vett a fáklyás felvonuláson, s ott az intézet volt az egyetlen iskola, amelynek minden tanulója lampionnal jelent meg. Részt vett az intézet a 48-as honvédsírok megkoszorúzásán is, miután két honvédsírt az intézet ifjúsága hozott rendbe; majd március 15-én teljes létszámban részt vett a Nemzeti Bizottság által rendezett népgyűlésén és a tanári kar képviselőileg megjelent a Palota Filmszínházban este tartott díszelőadáson is.

A darabot főpróbaként 12-én és 13-án adta az intézet. Elsőnek az általános iskola, másnap a gimnázium nézte meg.

A nagyközönség számára két napon rendezett előadást az intézet. Mindkét előadásra szabályszerűen kérte és írásban megkapta a rendőrségi engedélyt. Mindkét alkalommal 2–2 rendőr nézte végig a darabot, sőt másnap az őrparancsnok is megjelent ellenőrzőként. A március 14-én tartott előadáson kb. 320 néző volt jelen. A másnapi előadásra nemcsak az összes (mintegy 350) helyet foglalták el, hanem pótszékeket is kellett betenni és ülőhely hiányában többen állva nézték végig az előadást. Március 16-án a leányiskolák ifjúsága töltötte meg zsúfolásig a termet; helyhiány miatt kb. 40–50-et vissza kellett küldeni, bár ekkor a teremben 405 ülőhely volt. Március 17-én a többi iskolák növendékeinek adták elő a darabot, ugyancsak zsúfolva nézőtér előtt. A közönség kért még egy előadást, ezt azonban nem tartották meg, mert eredetileg sem terveztek többet. Ki kell emelnünk, hogy egyetlen előadáson sem történt semmiféle zavaró körülmény, egyetlen megjegyzés sem hangzott el. A közönség minden előadáson sok nyíltszíni tappsal jutalmazta a játékot.

Ez történt Egerben s ebből duzzasztottak háromhasábos szenzációt és botrányt Budapesten. Úgy látszik, hiába hangzanak el nyilatkozatok a felfújott botrányok ellen, a lapok egy része túlteszi magát; nemcsak az igazságon, hanem a közfelfogáson is. Maguk a lapok vezetői is elismerik a botrányhajhászó szenzáció káros voltát, mégis újra és újra kiagyalt botrányokkal kell találkozunk a sajtó egy részének hasábjain. Bizonyára reájuk is áll a latin mondás: ismerem a jót, mégis a rosszat cselekszem.

Kérjük a kedves diáktársainkat, hogy a mellékelt csekken a 2012. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat. A tagdíjat 1991-ben 500 Ft-ban határoztuk meg, ami ma legalább 1000 Ft-nak felel meg.

MAGYAR CISZTERCIEK AMERIKÁBAN – III.

Folytatjuk a Veni Sancte-i számunkban elkezdett cikksorozatot az Amerikába menekült magyar ciszterci szerzetesek 50 éves texasi életéről. A dallasi Miasszonyunk Ciszterci Apátság honlapján (www.cistercian.org) megjelent írás szerzője *Brian Melton*, 1971-ben a Dallasi Apátság középiskolájában, a Cistercian Preparatory School-ban végzett öregdiák.

A III. rész beszámol az 1955 és 1958 közötti évekről: a Dallasi Egyetem alapításáról, melyhez a magyar ciszterciek nagy segítséget nyújtottak, az '56-os Forradalomban kimenekült ciszterciekről, s a monostor építéséről.

A cikket a szerkesztő unokája, *dr. Oláh Tamás* fordította.

Az alapok lerakása

1955-re úgy látszott, hogy a hányatott életű magyar ciszterciek sorsa jobbra fordul. Két traumatikus esemény állt mögöttük: menekülés otthonukból a szovjethatalom elől, és egy keserű összekülönbözés a római generális apáttal, *Sighard Klein*rel. A meglehetősen önkényes, parancsoló utasítása, hogy egy szemlélődő és mezőgazdasági munkával foglalkozó életet éljenek Wisconsinban, a kis Spring Bank-i monostorban – nehezen volt elviselhető. Most pedig egy örvendetes meghívás volt az asztalukon – nem kisebb méltóságtól, mint az újonnan kinevezett Dallas-Forth Wort-i püspöktől, *Thomas K. Gorman*tól –, melyben az újonnan alapított Dallasi Egyetem létrehozásához kérte segítségüket.

Gorman püspök tisztában volt azzal, hogy a ciszterciek jelentik a legnagyobb erőforrást a Dallasi Egyetem számára. Már eddig is nagy hatást tett rá a Namuri Szűz Mária Nővérek középiskolájában tanító két ciszterci, *Ferenczy Csaba* és *Egres Odó* atyák tevékenységéről szóló jelentés. Gorman püspök jó befektetésnek látta, mikor a ciszterciek nagyobb csoportját arra bátorította, hogy Wisconsinból Dallasba jöjjenek, de ciszterciek is előnyét látták annak, hogy a hó borította Wisconsinból és a meglehetősen hideg Kleinertől távol kerüljenek.

Lényegében a cisztercieknek munkára, Gorman püspöknek pedig tanárookra volt szüksége. Ez a megegyezés mintha a mennyben született volna, de a ciszterciek rájöttek, hogy ennek is vannak a korlátjai.

Nem mintha panaszkodhatna volna a texasi körülményekre. Februárban már hét szerzetes – *Szödényi Demjén*, *Fehér Tamás*, *Simon Lambert*, *Monostori Bánk*, *Rábai Kristóf*, *Ferenczy Csaba* és *Egres Odó* – élt és dolgozott a Forth Worth-i „Győzedelmes Miasszonyunk” és számos más plébánián és iskolában Dallason belül. Amikor Nagy Anzelm atya megjött Wisconsinból, Lynch püspök korábbi rezidenciája a dallasi Svájci sugárúton (Swiss Avenue) lett az ideiglenes otthona a kis közösségnek.

Ennél is többet jelentett a Szentszéktől kapott engedély a dallasi tartózkodásukhoz, s márciusban a helyi egyházmegyétől kapták meg erre a pecsétet. Jó hírt jelentett a közösség bejegyzése is Texas államban. Júniusban

Anzelm atyát a Szentszék véglegesen kinevezte a zirci apátság vikáriusává, joghatóságot kapva a Magyarországról elmenekült ciszterciek fölött.

Akárhogy is vesszük, a jövő feladatai egyre világosabban tűntek elő.

Az első áprilisban érkezett: a Namuri nővérek, akik az első javaslattevői és mozgatói voltak a dallasi egyetemnek, kihátráltak a szervezési munkából, bizonytalanságba taszítva így az egyetemen oktató szerzeteseket. További problémát jelentett, hogyan tudják személyzettel ellátni az egyetemet. Mivel Spring Bank-et minden magyar szerzetes el kívánta hagyni – többen már valamilyen foglalkozást is találtak az Egyesült Államokon belül –, ezért haboztak, még csak tervként látva az egyetem lehetőségét, Dallasba költözni. Anzelm atya, a kapott joghatósága birtokában sem akarta őket Dallasba telepíteni. Szerencsére a legtöbb szerzetes nem vonakodott ide költözni. Bánk atya például örült, hogy lerázhatja a wisconsini havat a ruhájáról, szívesen vette a környezetváltást és nagy reményeket fűzött a jövőbeli lehetőségekhez. „Nagyon sokan, köztünk én sem – emlékezett vissza nemrégiben – nem éreztünk elkeseredettséget. Egy örömteli időszak volt ez, a lehetőségek és a várakozások időszaka, tele tervekkel. A jövőbe tekintünk, nem a múltra. Személyesen én több mint kész voltam erre. De hát – tette hozzá nevetve – bohók és fiatalok voltunk.”

Beilleszkedés Dallasban

A következő hónapokban az „exodus” folyamatos volt, a szerzetesek két-három fős kis csapatokban érkeztek meg. Szállást a Namuri nővérek iskolájában, a helyi plébánián, később a Svájci-sugarúti házban kaptak. Ez utóbbi lett az első hivatalos ciszterci rendház Texasban, megáldását ünnepélyes vecsernyével 1955 május 19-én Gorman püspök végezte. *Chladek Menyhért* atya egyike volt azon szerencséseknak, kinek szállását a Svájci-sugarúton jelölték ki. Őt Milwaukee-ban szentelték fel 1955-ben, de úgy döntött, hogy az újmiséjét az új rendházban fogja bemutatni, egy nappal a hivatalos megnyitás után. Döntése szimbolikus jellegű volt, jelezve ezzel, hogy itt kezdődött el az új élete. „Számomra a papi életem és a tanári hívatásom az új otthonomban kezdődött el – mondotta –, helyén valónak láttam az újmisémet Dallasban megünnepelni.”

Menyhért atya legfiatalabb volt a közösségben, különféle munkát végzett, ideértve a kifutófiú szolgálatát is, és ő volt Anzelm atya nem hivatalos adminisztrátora. Természetesnek vették azt is, hogy ezt a tágra nyílt szemű Menyhértet a ház minden eseményének tekintsék. „24 éves voltam, amikor átadták az ajándékként kapott 1948-as négyajtós Packard kulcsát – mondta Menyhért atya. A motorháztető mérföld hosszúnak tűnt, automatikus sebességváltója akkoriban új és szokatlan volt. Egyik délután a Santa Monica-i egyetem biológiai laborjából visszajöve, ahol óráim voltak, megálltam a rendőrség előtt, ahol egy rendőrtiszt azzal fogadott, hogy két mérföldön keresztül követett az országúton, és nem érti miért siettem ennyire. Azt mondtam, hogy megpróbáltam időben visszaérni a

zsolozsmára. Ez teljesen elképesztette, de szerencsére a papi galléromat viseltem, így elengedett figyelmeztetés nélkül. – Ez nagyon emlékezetes számomra.”

Az új élet egy másik aspektusa volt a magyarok számára: az izasztó texasi hőség. „Egy kemencében éreztük magunkat, – emlékszik vissza Bánk atya. – Július közepén kilépve a rendházból hihetetlen hőség fogadott. Nem tudom, hogy ez rosszabb volt-e, mint Milvaukeeban a tél-közepi hideg, de igen szélsőségesnek éreztem.”

Segítette az ügyek intézését – bocsánatos bünt jelentve – egy-egy finom vacsora. Egyik este Lambert atya eredeti magyar paprikás csirke vacsorája közben az atyák Kenneth Brasted-del, aki később a dallasi egyetem elnöke lett és többigazgatósági taggal együtt elkészítették az új iskola munkatervét és tananyagát. „Nem volt többé kétséges, hogy az egyetem megvalósul, emlékszik vissza Menyhért atya. Mindannyiunk számára új volt ez a tervezési folyamat, de jelentős munkát végeztünk még a vacsora előtt. Ezután legtöbbször, amire emlékszem, hogy az amerikaiak másodszor és harmadszor is kértek az ételből. Tehát valószínűleg minden nagyon jól ment. Az otthonihoz képest egy teljesen új életformához kellett adaptálódnunk, nagyon izgatottak voltunk, készen arra, hogy elkezdjük.”

Pörlekedés a „Turkey Knob”-nál

A Namuri nővérek gondolták ki a Dallasi Egyetem tervét, de azt Gorman püspök valósította meg. Nagy lelkesedéssel vette át az elgondolást a nővérektől, aki őt ismerte, nem lepődött meg ezen. Tettre kész szervező volt, és gyorsan összeállított egy kiváló csapatot, hogy segítsenek neki ebben a nagy vállalkozásban.

Az első lépés volt a helyszín gyors megtalálása.

A nővérek eredeti terve szerint az új egyetemet egy viktoriánus épületben helyezték volna el, melyet ekkor egy jezsuita főiskola foglalt el. A tervezés során azonban kiderült, hogy ez nem felel meg a megnövekedett igényeknek.

Több mint húsz hely megvizsgálása után végül is Daltól nyugatra fekvő 1200 acre nagyságú (megfelel 486 hektárnak, ill. 844 kat. holdnak) beépítetlen telek mellett döntöttek, mely „Turkey Knob” – *török kobak(?)* – néven volt ismert, melyet a kiemelkedőbb magassága miatt „Signal Hill”-nek („tanúhegy”) hívtak. A telek megszerzése megörvendeztette Anzelm atyát, legalább úgy mint Gorman püspököt, mert azt jelentette, hogy a Dallasi Egyetem megvalósulása már közel van. Anzelm atya számára ez a vásárlás azt is jelentette, hogy egy lépéssel közelebb kerültek a ciszterciek állandó otthonához. Nem is vesztegette az időt, hogy a ciszterciek részére a telek részének megszerzéséről tárgyaljon.

Anzelm atya szilárd elképzelésével és nagy türelmével remek tárgyalópartner volt. Ahogy Bánk atya maliciózan megjegyezte: „Anzelm vitatkozott volna akár az ördöggel is, hogy megkapja, amit akar.” Ezenkívül Anzelm atya tisztában volt azzal, hogy a püspöknek nagyon kellettek a tapasztalt tanárok, akik gyorsan munkába tudnak állni és hosszú időn keresztül tanítanak majd az egyetemen.

U.D. alapító ciszterci atyái 1956-ban

Szödényi Demjén OCist
filozófia és pszichológia docense
Nagy Anzelm OCist
teológia docense
Monostori Bánk OCist
filozófia oktatója, később
a fizika tanszékvezetője
Rábay Kristóf OCist
filozófia és teológia előadója
Ferenczy Csaba György OCist
nyelvek és a zene docense
Lékai Lajos OCist
a történelem docense
Egres Odó OCist
filozófia és idegen nyelvek docense
Marosszéki Rudolf OCist
idegen nyelvek és a zene docense
Demén Dózsa OCist
fizika és matematika előadója

1956. február 4-én volt az egyetem első épületeinek alapköltétele. Ebben az időben kereste meg Anzelm atya az egyetem vezetését egy ésszerűnek tűnő kérelemmel: 19,5 hektárt kért a telekből a ciszterciek számára, így monostoruk az egyetem közelében épülhetett volna.

Az igazgatóság azonnal egy 4 hektáros ellenajánlatot tett. Gorman püspök, aki maga is jó tárgyalási készséggel rendelkezett, úgy érezte, hogy az igazgatóság ellenajánlata rendkívül nagylelkű, így ő is emellé állt.

Anzelm válaszában nem egy új számot mondott, hanem kérelmét azzal magyarázta, hogy a monostor nemcsak egy dormitórium lenne az egyetemen tanító szerzetesek számára, hanem terve szerint egy olyan „komplett” monostor épülne, ahol megtalálhatók a novíciusok és

a klerikusok részére szükséges létesítmények is, és távlatilag egy a zirci tradíciókat követő gimnázium. Később itt templomot is emelhetnének, összekötve plébániával.

Az igazgatóság azzal válaszolt, hogy a jezsuita főiskola is csak 4 hektár területen működik. Anzelm türelemmel vitatkozva mondta, hogy a ciszterciek nem indigós másolatai a jezsuitáknak, és megismételte, hogy rendjük több mint 900 éves monasztikus tradíciókkal rendelkezik, ez teret kíván az önálló élethez, továbbá feltétlenül szükséges egy nagyobb oktatási intézmény kialakításához. Végül azzal zárta, hogy mindehhez 15,5 hektár lenne elegendő.

Gorman beleegyezően bólintott, az igazgatóság is jóváhagyta, és úgy tűnt, hogy a megegyezés létrejött. Nem sokkal ezután azonban a püspök lecsökkentette az ajánlatot 13,5 hektárra, végül csak 13 hektárt kaptak. „Ennek a fele egy áradásos terület volt, valóságos dzsungel” – jegyezte meg Bánk atya. Akárhogy is, de Anzelm elégedett volt.

„Az apát döntése nemcsak kiállta az idők próbáját, de már azt is tudjuk, milyen szerencsések voltunk – hangsúlyozta Anzelm utódja *Farkasfalvy Dénes* apát. A cél az volt, hogy építsünk monostort egy olyan elszigetelt területen, ahol nincsenek szomszédjaink. Ötven évvel ezelőtt ez nem volt probléma. Ma, habár ezen a környéken nagy építkezések voltak, még mindig egy távoli és elszigetelt területen vagyunk, közvetlen szomszédok nélkül. – Ez egy nagyon jó választás volt.”

Ugyanazt az építészeti irodát, amely a Dallasi Egyetem számos főépületét tervezte, megbízták, hogy készítse el a monostor első szárnyának a tervét – 15 szoba, egy kis kápolna, refektórium, konyha és irodahelyiség – mindezt központi légkondícióval felszerelve. Ugyan a hivatalos tulajdonlapot őszig még nem kapták meg – ez azonban már lényegtelen volt –, az „Our Lady of Dallas” (Dallasi Miasszonyunk) valóssággá lett.

Mindezek mellett 1956-ról ’57-re fordulón nagy feladatot jelentett a Dallasi Egyetem oktatókkal való ellátása, a terv szerint az egyetem megnyitására már csak hónapok voltak hátra.

Ketyeg az óra

„Az volt a benyomásom, hogy mindenki meg volt ijedve, ideértve engem is, – jellemezte *dr. Gene Curtsinger* az oktatók hangulatát –, akiknek az egyetem legelső tanulmányi rendjét kellett összeállítaniuk.” *Dr. Curtsingert*, 2. világháborús veteránt, aki Ph. D. fokozatát a Notre Dame-n szerezte angol nyelvből, az egyetem vezetősége az angol tanszék vezetőjének, valamint az egyetem első dékánjaként vette fel. „Azt hiszem túlbecsültem képességemet jelentkezésemkor, hisz nem tudtam mit jelent a dékáni tisztség. De minden kezdeti idegességben nyugtatón hatott a ciszterci-ek magabiztos hozzáállása. – „*Rudolf* atya egy nagy hatású előadást tartott Milwaukae-i Marquette egyetemen Sartre-ról, amin én is éppen ott voltam – emlékezett vissza *Curtsinger*. – Meglepődtem, hogy most őt itt láttam, s megörültem, hogy társaival ő is ott lesz az egyetemen.”

Curtsingert még jobban meglepte, mikor egyik hétvégén meghívták vacsorára a Svájci-sugarúti rendházba. „Körbeültük az asztal, s a beszélgetés nyelve folyamatosan váltakozott: angolul, majd magyarul, aztán franciául, s németül különböző „értelmiségi” témákról folyt, kiegészülve többnyelvű szójátékkal, – mindezek teljesen lenyűgöztek. Ettől kezdve felnéztem ezekre az emberekre, semmilyen szempontból nem kezdők voltak az oktatás terén, nagyon jól képzett szakemberek. Nem mindig tudtam megérteni őket – ismerte el egy kis nevetéssel –, de ők tudták, hogy mit csinálnak.”

Az egyetem tervezése előrehaladt, s az építkezés folytatódott az új campuson. A ciszterci-ek szerződésével kapcsolatos tárgyalások *Gorman* püspökkel azonban nem tartottak ezzel lépést. *Anzelm* atya egyre idegesebb lett, mivel a kilátásai is rosszabbak lettek. Ugyan sokuknak volt tanítási tapasztalata Magyarországon és Rómában, de többüknek hiányzott képzése az egyetemi tanársághoz.

„*Anzelm* perjel ügyes tárgyaló volt, különösen ha figyelembe vesszük, hogy ekkor milyen fiatal volt – mondotta *Dénes* apát. – A ciszterci-eknek abban az időben nem volt semmilyen pénzügyi forrása. Teljes mértékben az egyetem kezébe voltak kiszolgáltatva, és az aláírt szerződések valóban tükrözték ezt a helyzetet. Nem feleltek meg ugyan a kívánalmainknak, – tette hozzá *Dénes* apát – de jobb volt, mint a semmi.”

Anzelm perjel 1956. június 23-án nem szívesen írta alá a csoportos-szerződést az egyetemmel. Ezzel a kilenc magyar ciszterci szerzetes az új intézmény 18 főből

álló tanári karának a felét alkotta. A szerződési feltételek azonban évek során rossz szájját hagytak bennük. *Anzelm* remélte, hogy ahogy a szerzetesek egyre jobban helyt állnak új helyükön, további képesítéseket is szereznek, és ez majd a jövedelmükben is megmutatkozik.

„*Mikor Anzelm* apát javasolta, hogy menjek el *Fordham*-be, hogy fizikából doktori fokozatot szerezzek – magyarázta *Bánk* atya – én ezt boldogan megvettem.” (1964-ben szerzett Ph. D fokozatot fizikából. Az egyetemen 1962-től 1966-ig tanszékvezető helyettes, 1971-től 1986-ig pedig tanszékvezető volt.)

Azonban a körülmények nem változtak közel húsz évig, mikor is *Bryan E. Smith* a ciszterci-ek régi jótévője, aki az egyetem kancellárja és elnökhelyettese volt 1976 – ’78 között, megjavította ezt a helyzetet és méltányos fizetést adott a ciszterci-eknek.

A ciszterci-ek jobb körülmények között éltek, mint két évvel korábban *Wisconsin*-ban: biztonságban, habár időleges tetővel a fejük felett, de tervekkel a végleges lakóhelyükről, biztos munkájuk volt a Dallasi Egyetemen és különböző plébániákon. Biztató jövő állt előttük: a tanítói hívatásuknak megfelelő szerzetesi élet.

Ki állítja el az esőt?

1956. szeptember 22-én vasárnap a Dallasi Egyetem megnyitotta kapuit. Ennek az évnek nagy szárazsága rendkívül nyirkos szemeszterbe torkolt 96 diák és 18 tanár számára.

„Eső, eső és ismét eső – emlékszik vissza *Curtsinger*. – Mivel addig hónapokig nem esett, a sár rétegekben ragadt a cipőre. A kocsimtól a tanszéki irodáig haladva hét inchessel magasabb lettem.”

Demjén atya, aki az első ciszterci volt *Dallas*-ban (később a gimnázium első igazgatója) az első évben filozófiát és pszichológiát tanított. Ezenkívül ő volt az egyetem első „*Dean of Men*”-je (Ez a volt *Szent Imre* kollégiumokban működő *prefektus*nak felelt meg – *a szerk.*) A munkaköri leírásában nem szerepelt olyan feladat, mint elhozni *Brasted* elnök nadrágját, akinek autója egy sáros árokba csúszott és kénytelen volt az irodájába sárban gyalogolni.

„*Demjén* egyike volt a legműveltebb embereknek, akivel valaha is találkoztam – mondta *Curtsinger*. – Hozzáállása mindig nagyszerű volt, főképp intellektuális kérdések foglalkoztatták. Emellett voltak benne drámai vonások. Egyik nap az irodámba jött a pszichológia előadására ajánlott iratcsomót lengetve. »Ezt nem fogom használni, mondta. Jelentéktelen vacak, óvodásoknak való.« Azt mondtam neki: rendben van, taníts, amit akarsz. Ezt is tette, és ez természetesen kiválóan bizonyult.» *Demjén* folytatta előadásait az új egyetemen, de határozottan elhárította, hogy ő legyen a következő időben a „*Dean of Men*».

Az új helyzethez való alkalmazkodás a honfitársainál is megvolt. Készek voltak adaptálódni az amerikai kultúrához, állhatatosak voltak fegyelmükben és tanulmányaikban.”

A ciszterci-ek nem türtek el semmi lazaságot – emlékezett vissza *Curtsinger*. *Lambert* atya kémiát tanított, s ha egy diák nem jelent meg reggel 8 órakor, akkor átment a szállására és kikeltette az ágyából.

György atya azt mondta, ha bármelyik órán előadóra lenne szükségem, csak adjam oda a tankönyvet, s ő tíz percen belül felkészül és megtanítja. Hittem is neki, volt tudása ahhoz, hogy ezt megtegye.

Talán a legnehezebb alkalmazkodási feladat a ciszterciek számára az volt, hogy elfogadják a diákok értékelési, tesztelési módszereit. Bánk atya jól emlékszik, mennyire „elszörnyülködött” ezeken az *igaz/hamis*-sal megválaszolható teszteken, és az olyan teszteken, mikor négy opció közül lehet választani.

„Szörnyűség! Magyarországon egy diáknak a tanár által feltett kérdésre szóban kellett felelnie, csak így győződhetett meg a diák felkészültségéről. Amerikában a tesztelés egy kitalálós játék volt. Sohasem tudtam hozzá szokni ehhez – mondta és hozzátette – még most sem szeretem.”

„A cisztercieknek nem volt tapasztalata az amerikai felsőoktatási hagyományokkal kapcsolatban – tette hozzá *Sybil Novinsky*, a Dallasi Egyetem társigazgatója és régóta oktató történésze (öt fia a ciszterci gimnáziumban végzett). – Talán először lenézték ezt a módszert, különösen a középiskolában. Ennek alapján ugyanis nem voltak meggyőződve a diákok felkészültségéről. Eleinte ez a hozzáállás feszültséget okozott a diákok és a szerzetes tanárok között – ismerte el –, de a végén minden jól alakult, mikor a nyelvi különbségek elrendeződtek.

A ciszterciek nemzetközi kifinomult ízlést hoztak ebbe a »semmi közepén« létrejött új iskolába – folytatta. – Új egyetemet alapítani egy 11. századra visszamenő hagyományokkal rendelkező szerzetesekkel – ez teljesen lenyűgöző volt. Az egyetem szellemiségét és hatását nagyban meghatározták a ciszterciek, és ezt akkoriban mindenki tudta.”

„Tisztába vagyok azzal, hogy nélkülük is meg tudtuk volna csinálni, csak sokkal lassabban és nehezebben. Az emberek egy csodálatos csoportja volt – visszhangozta *Novinsky* érzéseit *Curtsinger*.

Talán még csodálatosabbak voltak azok az események, melyek ekkor Európában kibontakoztak, és melyek egy új kihívást jelentettek a kis monostor számára.

Forradalom és megújulás

Csak egy hónappal a Dallasi Egyetem megnyitásának napja után forradalom rengette meg a szovjeturalom irányította Magyarországot. Napokon belül a menekültek százezrei áramoltak keresztül Európán új otthonot keresve a világ minden részében. Közöttük 15 ciszterci is, akik kalandos határátkelés után kerültek nyugat és Róma adta biztonságba. Velük menekült egy középiskolai diák, *Marton György*, aki később szeminarista lett, majd pap (Bernát atya), s igazgatója a ciszterci gimnáziumnak.

Anzelm számára a váratlan emigráció gondviselészerű áldás volt. Tervei szerint az újonnan érkezett ciszterci növendékek jó lehetőséget kaphatnak tanulmányaik folytatására, elnyerhetik a papi rendet, és amikor eljön az ideje, Dallasba költöznek és tanárok lesznek, nemcsak az egyetemen, hanem a gimnáziumban is oktathatnak, amint annak idején elképzelte. Ennek érdekében Anzelm atya nem késlekedett, 1957-ben Rómába repült, amit Dénes apát „toborzási túrának” nevezett.

„Abban az időben ez nem volt ilyen szórakoztató – emlékszik vissza Dénes apát. – Amikor átkeltünk a hatá-

ron, még mindig lóttek. Útiterünk Róma volt, nem Amerika, legalább is egyelőre. Anzelm bejött a tárgyalóterembe, s első szava volt: »Ne féljete Amerikától!« Akkor azt gondoltam magamban, hogy csapdába ejtettek, meg sem kérdeznék bennünket, hanem csak megmondják, mit fogunk csinálni és mi fog történni hat évvel később. Ennek az embernek van valami »kristálygömbje«? Ahogy kiderült, volt neki, és közülünk a legtöbben Dallasban kötöttünk ki. Nagy szerencse, hogy így történt.”

Meglepőbb és még szokatlanabb jövendölés az lett volna, hogy a hűvös *Sighard Kleiner* generális apát feltétel nélkül támogatni fogja a dallasi központ ciszterci menekültjeit. De egy sokkoló fordulattal ez történt.

Egyszer fenn, másszor lenn.

Sighard Kleiner egy levelében, melyet az egész világ cisztercieinek írt, úgy tűnt, hogy teljesen megváltozott a felfogása. Sürgetett minden ciszterci közösséget, hogy a rendelkezésükre álló bármilyen lehetőséggel segítsék a vasfüggöny mögött élő szerzeteseket. Üzenetének az volt a lényege, hogy „bármilyen különbség is volt köztünk a múltban *Zirc*-el és szerzeteseivel, akárhol is legyenek, vessünk véget ezeknek. Mindannyian ugyanabban a csapatban vagyunk.”

Ezt a fordulatot üdvözölni lehetett két fronton is: először azt jelentette, hogy a dallasiak kapcsolata feljebbvalóikkal így zavartalan lett. Másodsor *Kleiner* felhívása a globális segítségnyújtásra nagy pénzügyi terhet vett le a dallasi ciszterciekről. Ezentúl minden kis összeget félre tehetek, hogy monostorukat felépítsék. Ez ideig ugyanis nagy gondjuk volt, hogy pénzügyi segítséget nyújtsanak a nélkülöző zircieknek.

Dénes apát *Kleiner* felfogásának megváltozását az ő gyakorlati érzékének és éles elméjének tulajdonította. „*Kleiner* jó politikai érzékkel látta, hogy mi történik, a dallasi ciszterciek jó dolgokat csináltak és ésszerűen lett volna, ha ezt továbbra is ellenezni.”

Nagy lelkesedéssel és nagy reményekkel kezdték el a „Dallasi Miasszonyunk” (*Our Lady of Dallas*) monostor építését 1957. március 30-án azon a telken, melyet *Gorman* püspök egy évvel korábban adományozott számukra. *Kleiner* újonnan tapasztalt szívéllyessége mellett is meglepetés volt a generális apát elhatározása, hogy Rómából Dallasba jöve részt vesz a monostor felszentelésén 1958. február 9-én.

Gorman püspök végezte a ceremóniát, melegen üdvözölve *Kleiner* generálisapátot. *Kleiner* ismét meglepte a szerzeteseket a monostor jövőjét illető derülítő optimizmusával. Minden korábbi fenntartását, ideértve, hogy függetlenek legyenek, noviciátust nyissanak, egyetlen kézmozdulattal elvetette. Jóváhagyta a gregorián énekes mise, a zsolozsma, a közös elmélkedések és olvasmányok rendjét. Segítségével felgyorsult az apát-sági státusz elnyerése, melyet 1963. november 13-ával kaptak, viszonylag rövid idő alatt, öt évvel a monostor megnyitása után.

Kleiner elfogultság nélküli jóváhagyása mérföldkövet jelentett a magyar ciszterciek hosszú, kanyargós vándorútján. Nem sokan fogadtak volna arra, hogy egy európai katolikus monasztikus rend ebben a polgárosodó nyugat-amerikai városban otthonra talál és gyökeret ver. Mindez egy olyan

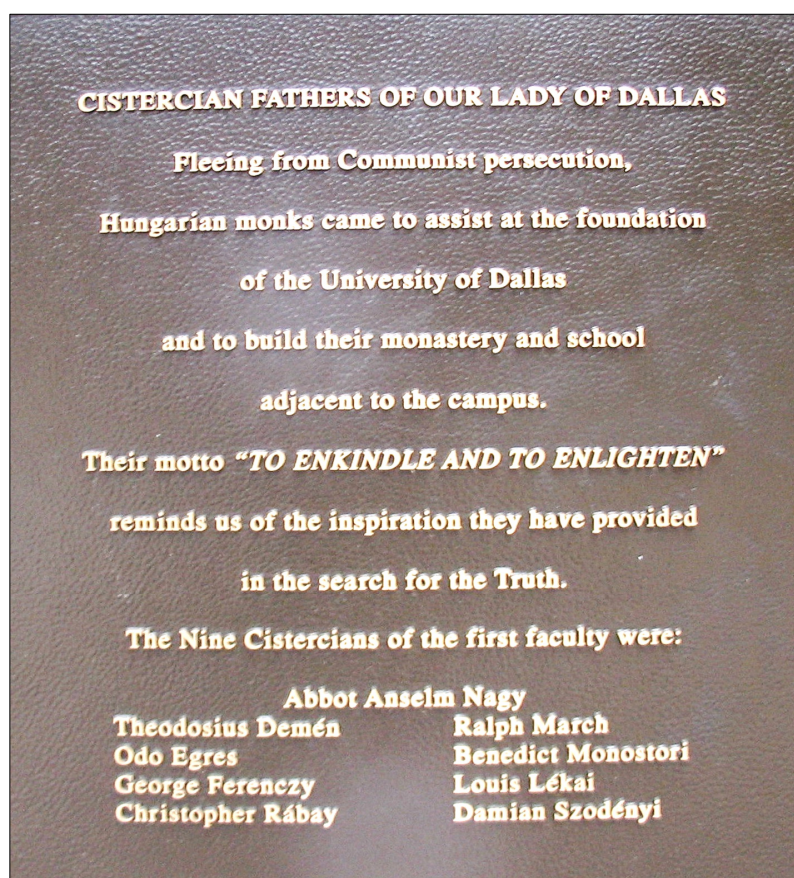
városban, mely nem különösebben vallásos és még kevésbé híres a politikai toleranciájáról. Kevesen fogadtak volna arra, hogy ez a vállalkozás hosszú távú siker lesz.

Talán véletlen műve a ciszterciek ideérkezése ezekre a sivár dombokra, amit régen „Turkey Knob”-nak hívtak. Talán véletlenszerű összejátszása az eseményeknek, amelyek az egyik legnagyobb texasi egyetem alapításához és Amerika egyik legnagyobb középiskolája alapításához vezettek. Talán az események előre elrendeltettek, ahogy *Donald Cowan*, aki 1962–1977 között volt a Dallasi Egyetem elnöke ékes szavakkal mondta: „Az ő szellemük bejárja ezeket a dombokat.”

Gondviselésszerű, vagy csak szerencse volt, mely a magyar szerzeteseket az elnyomásból egy új országba,

vezette, ahol nagyok voltak a lehetőségek és az az elhatározásuk, hogy létrehozzanak egy jelentős oktatási intézményt. Ezzel újra elkötelezték az életüket, amiről úgy gondolták, hogy igazán számít: az oktatás, az intellektuális és lelki igények kielégítése érdekében. Példájuk továbbra is befolyásolja az idealista – nem materialista – amerikai diákok generációit az erkölcsi felelősség érzet, a személyes méltóság, és az öntökéletesedés iránti törekvésében.

A Dallasi Egyetem *Constantin* emlékparkjában levő emléktáblán olvasható szöveg így foglalja össze a cisztercieknek az észak-texasiak közösségének nyújtott folyamatos támogatását:

Az alapító ciszterciek emléktáblája a Dallasi Egyetem emlékparkjában

A dallasi Miasszonyunk ciszterci atyái,

üldöztetés elől menekült

magyar szerzetesek idejtek, hogy
segédkezzenek a Dallasi Egyetem
alapításában,

felépítsék monostorukat és egy iskolát
a campus közelében.

Jelszavuk: „LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS!”

emlékeztet bennünket arra a szellemi-
ségre, mely eltöltötte őket az igazság
keresésében.

A kilenc alapító ciszterci atya:

Nagy Anzelm apát

Demén Dózsa	Marosszéki Rudolf
Egres Odó	Monostori Bánk
Ferenczy Csaba	Lékai Lajos
Rábay Kristóf	Szodényi Demjén

Az emléktábla fényképét újságunk kérésére *dr. Charles W. Eaker*, a Dallasi Egyetem Constantin College-ének dékánja, a kémia tanszék professzora volt szíves számunkra elkészíttetni és elküldeni. Szívességét hálásan köszönjük!

CURRICULUM VITAE

Kilián István diáktársunknak már több írását olvashattuk lapunkban, melyben sok szeretettel, élvezetes stílusban írt tanárainkról, iskoláinkról. Éppen ezért örömmel vettük, mikor hosszas unszólásunkra elküldte folyamatosan készülő élettörténetének anyagát. Ebben a számunkban folytatásként további részleteket közlünk életrajzából.

Édesapánk nélkül a háborúban

A Jóisten az életben a legnagyobb jóval ajándékozott meg: Olyan szülőket adott ötünknek, akik egész életükben csak értünk dolgoztak, értünk, csak értünk mondtak le mindenféle előmenetelről, minden különösebb sikeréről, s amikor Édesapámat nyugatosnak minősítették, nem menekült el a sértődöttség ispotályába, hanem dogozott, napszámos munkát vállalt, mert tudta, hogy erkölcsi kötelessége családjának a betevő falatot megkeresni. A másik ajándék Édesanyám volt. Ő egész életében a háztartásban dolgozott, s amikor édesapám, még eredeti munkaterületén, az egri vasútállomáson dolgozhatott, mi meg aprók voltunk, mosónőt fogadott, aki utánunk mosta a ruhák tömegét. Nem tudom, létezett-e valaha is önzetlenebb édesanya, aki mindenét egész életét nekünk ajándékozta, s amikor az élet természetes rendje szerint mi lassan-lassan kiváltunk a családból, minket és családjunkat mindig hazavárt, s nekünk főzött, sütött, takarított, hogy örömet és meleg otthont nyújtson a családi együttléthez. Befogadták mindketten a vejeiket és a menyeket is, s így növekedett családjunk nagygyá tizenegy unokával s még az ő életükben nem tudom hány dédunokával.

A háborúban azonban még csak négy gyerekkel volt kicsiny a család. A front már 1944 októberében meglehetősen közel járt Egerhez, s amikor már majdnem elértek Egerig a németeket állandó visszavonulásra kényszerítő szovjet csapatok, november végén még az András nap előtt édesapám meglehetősen nyugtalanul és fáradtan jött haza. Összetörte a nem várt hír, a menekülő nyilasok a németekkel karöltve az állomás egész szemeélyzetét vagonokba akarták rakni azért, hogy a szovjeitek ne találjanak egyetlen vasúti szakembert sem, aki a közlekedést meg tudja majd szervezni. Azt pedig, aki nem volt hajlandó az állomás szemeélyzetével együtt elmenekülni, azt – ígéretük szerint— a családjuk szeme látára föbe lövik. Édesanyám és Édesapám úgy döntöttek, bármennyire is nehéznek látszott a dolog, mennie kell. Ha azonban a menekülőkkal tart, akkor a front Egerbe érkezésekor nem lehet itthon a bizony nem kicsi családjá védelmére. Édesapám elment, s mi így egyedül maradtunk. Édesanyám két nagyobbacska lánnyal, s két fiúcskával, akik közül én éppen tizenegy éves múltam, öcsém meg a hét éves kor felé közeledett.

A háború, a fegyverek, az ágyúk, a kézigránatok zaja azonban egyre közelebb jött hozzánk. November végén már inkább pincében, mint otthon tartózkodtunk. Otthon mindent, ami egyáltalán értéknek volt tekinthető, elrejtettünk, a még meg sem hízott két disznót is levágtuk, s a disznó aprólék ugyanarra a sorsra jutott, mint értéke-

ink. Mert akkor ez a két egyáltalán nem hízott disznó nagy értéknek számított, hiszen a piacon semmit nem lehetett kapni. Tartalék krumplink volt ugyan a pincében, de csak az, amit édesanyám kiválogatott a disznóknak, azaz a nagyon apró, amilyennel általában a disznókat szokták etetni. A húst pedig a boltban látni nem lehetett, hiszen mindenki legfeljebb magának vágott, s el nem adott semmit. A pénznek 1944 novemberén értéke nem volt. Napról napra inflálódott, egyre kevesebbet lehetett érte vásárolni, s ezt a szörnyű versenyfutást a pénz egyre erősebb értékcsökkenése felé megállítani lehetetlen volt. Sejtettük, hogy a háború nem kíméli meg otthonunkat, s a piacon meg semmit nem lehetett kapni, ezért a sovány sertések megfüstölt húsát a pincében elrejtettük.

Egyre több légiriadó, mindinkább hangosabb, tehát egyre veszedelmesebben közeledő fegyverek zaja jelezte a front közeledtét. Édesapám éppen hogy elment, a családnak azonnal le kellett költöznie a pincébe, itt vártuk ki a német „honfoglalás” végét, s a „felszabadító” orosz sereg elejét. November 30-áról december elsejére virradó éjjel pedig megérkezett az első orosz a Kisvölgy utcai pincébe, ahol éppen akkor tartózkodtunk. Mi gyerekek négyen akkor egy kempingágyon (akkor tábori ágynak nevezték) aludtunk lábtól-fejtől négyen, Édesanyám meg egy széken bóbiskolt, ahogyan éppen sikerült néki. Élelem jóformán semmi, kenyér legfeljebb annyi, amennyit egyáltalán kenyérgyegyre kapni lehetett. A hús meg fönt az őrzés nélkül hagyott házukban elrejtve várta, ha várt bennünket.

A hatalmas pincébe éjszaka letévedt orosz azonban nem volt kedvetlen, nem volt éppen gyilkos kedvében, s a bor tárolására használt pincében csak végig kellett mennie, s rajtuk az álmos gyerekeken, az éhes, agyonfagyott felnőtteken talán meg is esett a szíve. Így körülnézett és elment. Így szabadultunk meg a németektől, s így lettünk rabjai az oroszoknak. Ezt az utóbbi állást azonban még akkor nem sikerült tökéletesen megélni, átérezni. Ez volt az az úgynevezett felszabadulás első ünnepi napja életünknek, s ezt már csak az utókor vagy tíz évvel később fogalmazta meg nagy titokban, és adta tovább suttozva a kor embere így: ekkor estünk csöbörből vödörbe.

Házunkban az orosz tisztok telepedtek le. Nevükre már nem emlékezem, az azonban bizonyos, hogy miniket, fiúgyerekeket nagyon szerettek, édesanyám pedig, aki akkor negyvenkét éves volt, viseltes fekete ruhában, megöregítve magát főzni segített az orosz tisztoknak. A zord téli hidegben egy hatalmas marhacombot az udvar nem éppen tiszta asztalára helyeztek, s onnan kanyarítottak le egy-egy darabot, ahogyan és amint erre szükségük volt. Étkezésük alkalmával azonban, minket, gyerekeket sem felejtettek el. Ha nem lett volna nálunk tisztí konyha, talán éhen haltunk volna. A tisztok megmentettek minket a zabráló, fosztogató, asszonyokat meggyalázó, regulázatlan orosz csapatrészeketől.

A nővéreimet azonban még így is féltetni kellett. Magdi 1927-ben született, Évi két évvel később. Egyikük tizenhét, másikuk 15 éves volt. Valami különös

rejtekhelyet talált ki édesanyám néhány napig számukra: a galambpadlásra bújtatta el őket. Ezt a padlásrészt Édesapám, míg itthon volt, galambólnak használta, s legfeljebb két méterszer két és fél méteres méretű lehetett. Ezen a végtelen kicsiny helyen azonban csak feküdni lehetett. A padlástér legmagasabb része fél méteres lehetett, a legalacsonyabbnál pedig a lábuk éppen hogy elfért. Néhány napig rejtőztek ott, majd az éjszaka sötétjében lemásztak erről különös helyről, s beköltöztek az egri papneveldebe, ahol a kispapok cellájában, a legjobban védett helyen kaptak rövid időre állandó szállást. Arra is emlékezem, hogy egy idő után édesanyámmal és öcsémmel mi is bejártunk aludni a szemináriumba, reggel azonban mindhárman megjelentünk az ősi Kilián-házban főzni vagy kuktáskodni az oroszoknak. Ez a veszedelmes időszak azonban nem tartott sokáig. December elején rendezkedett be a tisztí részleg a házukban, s a karácsonyt már a család egyedül ünnepelte.

Nagyanyám az egyetlen nagyszülőm volt, akit én ismerhettem. Édesanyám édesanyja, azaz Friedrich nagymama, a tarnaleleszi kántortanító leánya, Inczedy Mária akkor halt meg, amikor édesanyám még éppen nyolc hónapos lehetett. Nagypám a gyászév letelte után újból nősült, s elvett egy áldott tanítónőt, s ő, az édes mostoha is csak nyolc évig nevelte édesanyámat, mert ekkor meg Friedrich nagypám halt meg. S a soha nem mostoha nagyanyám férjhez ment Morandi Antalhoz, s így az első férje után rá maradt unokát hazaadták az ősi Inczedy-fészekbe, Tarnaleleszre, ahol édesanyám a vele egyidős nagybátyjai között nevelkedett. Apai, Kilián nagypámról meg ezért nem tudhatok, mert még 1914-ben Jászkiséren meghalt, s én csak majdnem két évtizeddel később láttam meg a napvilágot.

Kilián nagyanyám betegségéhez fűződik életem egyik majdnem tragédiában torkolló balesete. Egyszer patikába küldtek gyógyszerért, nagyanyámnak nagyon gyorsan lett volna szüksége rá. Én őt nagyon szerettem minden szigorúsága ellenére, ezért futottam, s szaladtomban nem figyeltem az utamba került akadályokat. Már majdnem odaértem a mai Dobos cukrászdához, amikor egy iszonyú ütésre lettem figyelmes. Nagy jóakaratomban neki szaladtam egy drogéria járda felé vasredőny nagyon kihajló roncsának, s annak sarka éppen szemgödrombe fúródott. Borzalmas fájdalom lehetett, s utána balszemem tájkán egy hatalmas kék monoklit növeltem. A fájdalomon kívül azonban más nagyobb bajom nem esett, a gyógyszert pedig sikerült megszereznem nagymamámnak. Ez azonban az egyre súlyosabban szenvedő nagymamámon már nem segíthetett. Néhány nap múlva nem kevés haláltusa után itt hagyott bennünket.

Így egyetlen nagyszülőm Kilián nagymama negyvenöt decemberében hagyta el azt a földi pályát. Áldott jó asszony volt, aki majdnem három évtizedes özvegyiségében megtanulta a szigorúságot. Négy fiút nevelt fel, s nem felejtette el, hogyan kell fiút nevelni. Fájdalmas emlék. Az egri Kisasszony temetőbe egy csacsival vontatott lapos szekérral szállították el a koporsóban nagyanyámat. A halállal gyermekkoromban ekkor találkoztam először. Többé soha nem láttam őt kézimunkázni, neccezni. A szabályos négyzetekké csomózott neccre, azaz cérnahálóra csodás mintákat varázsolt habfehér fonalakból. Szemüveget soha nem viselt nagyanyám. S

ezekből templomi terítők, függönyök és más díszítő alkalmatosságok lettek.

A karácsonyhoz azonban még egy emlékem fűződik. Mint mindig most is édesanyám tisztos méretű karácsonyfát vásárolt, a lányokkal gyönyörűen feldíszítette, s valami ajándékot is tehetett a fa alá, de hogy mit, arra már nem emlékezem. A karácsonyfa alá odatette a megszokott betlehemi istállót a papírfigurákkal, Szűz Mária Szent József alakjával, az istálló elé helyezte el a pásztorokat, s a valamivel távolabb a három király nyomtatott alakra vágott figuráját. A betlehemi istállóban azonban sötét volt, abba gyertyát betenni nem lehetett, hogy egyáltalán a Kisjézust is lássuk, hiszen az istállócska fából készült, a teteje pedig fából vagy szalmából. Elhátároztam, hogy én is meglepem a családot, s villanyt varázsolok a belsejébe. Szereztem kétszázhusz voltos körtefoglatot, villanykörtét elegendő hosszú vezetékkel és villás dugót, s igyekeztem mindent úgy összeállítani, hogy se a drót, se a foglatot, se a villanykörte ne látszódjék, csak a fényesség. Bedugtam tehát a villásdugót a konnektorba, s erre egy nagy sisterség, sercegés majd egy villámlás következett, s kialudt a fény nemcsak a szépen elkészített betlehemi istállóban, hanem az egész szobában sőt a ház minden kisebb nagyobb helyiségében. Hát így leptem meg a családot karácsonyi fény helyett sötétséggel és gyertyafénnyel, s csak napok múlva jött el hozzánk Czapek Jóska apukája s a házon kívül kiégett biztosítékot pótolta, s így újra lett fény otthonunkban. Nővéreim azt hiszem tettek némi megjegyzést trehány munkámra, édesanyám azonban emlékeztem szerint nem szidott meg legfeljebb ennyit mondhatott: – Hát okosabb is lehetél volna, Pistyi.

Nevem említésekor a meglágyuló t hang jelzett valami különös számomra: Édesanyám egész gyermekkorát palóc vidéken, palócország talán legzártabb községében, Tarnaleleszen töltötte, ahol másként képezték a hangokat, ahol más volt a beszélő hanghordozása, egészen különös volt a hanglejtése, ahol a szavak jelentése is más volt. S ezt a nekem nagyon kedves, feledhetetlen dialektust Édesanyám élete végéig megőrizte úgy, hogy egyik másik szóban, már Eger városának jellegzetes szófordulatai is megjelentek. Tarnalelesz és Eger volt életének főszíntere, Tarnaleleszt elfelejteni nem tudta, nem is akarta, Egerben meg benne élt több évtizeden át.

Édesapám „nyugatos” voltáról még valamit el kell mondanom. Kétségtelen német vagy nyilas parancsra az egri állomás személyzetének menekülnie kellett, következőleg neki is mennie kellett. Meneküléséről naplót vezetett s ez a nagyon szűkszavú írás csak a legfontosabbakat tartalmazza. Pontosan követni lehet az útirányt a meg nem mondott cél felé és a hazafelé tartás irányát is. Ők nem Nyugat felé tartottak, hanem Északnak, s Prágáig sem jutottak el, s onnan mindig egy-egy alkalmi mozdony vagy szerelvény után kapcsolva maguk teher-vagonját 1945 májusára hazaértek. Nem mondható el, nem írható le az a boldogság, amely az egész családot meglepte. Hazaért épen, egészségesen éjszaka, s akkor én a tizenkét esztendő kamaszodó fiatalember örömben sírtam. „Nyugatra” menekülésének azonban meg lett a következménye. Munkaszolgálatra osztották be, s az almári vasúti hidat ők, a munkaszolgálatosok építették. Egyszer vagy talán többször kiutazhattam

vele, s míg ő kemény fizikai munkát végzett, én az Almár patakban horgásztam, s jártam a környéket nagy boldogan és szabadon. S amikor vége lett a munkaszolgálatnak harminchárom évi vasutas szolgálat után őt igazságtalanul béliaszták, azaz munkaviszonyát megszüntették. S jobb híján újságot hordott, máskor az egri fatelepen szőlőkarót faragott, s hatvan éves korában nyugdíjba vonult. A MÁV néhány hónapon át vagy talán egy-két évig édesanyámnak még özvegyi nyugdíjat is adott, s ezt a posta mindig özvegy Kilián Endrének hozta, pedig Édesapám élt velünk boldogan nyolcvanöt éves koráig. Így lett édesanyám a rendszer jóvoltából „fiktív” özvegy, édesapám akaratlanul is fiktív halott, mi meg gyerekek érthetetlenül fiktív félárva. Egy a régi magyar területet alig elhagyó menekülés így ekkora igazságtalansággal fejeződött be.

EGY ÉV ÁLLAMI GIMNÁZIUMBAN

Gyerekkoromat természetesen Egerben töltöttem. Bevallom, diákkoromban még akkor sem érdekelt a politika, amikor már tizennégy éves elmúltam. Tanáraink sem fűtötték agyunkat ilyen zagyva politikai kérdésekkel, de a politika és a politikusok akarva, akaratlan belegázoltak mindennapi életünkbe. Most már nemcsak március 15-én kellett kivonulni a Dobó térre, ahol meghallgattunk valamiféle elfogadható szónoklatot, hanem ünnepelni kellett a felszabadulás évfordulóját, április 4-ét. Ki kellett vonulnunk május elsején is, amikor is látzólag tömegek örvendeztek a színpompás felvonulásnak, s majd ezután a felnőttek elfogyasztották az egy pár virslijüket, s megitták rá az egy pohár vagy korsó sörüket, s boldognak érezték magukat, mert a szocialista állam gondoskodott róluk.

Nem sokkal később azt is hallottuk, hogy április 4-én a Vörös Hadsereg szabadított meg minket a fasiszta fenevadaktól, s a felszabadító vörösöket nagy hűhóval ünnepelnünk kellett. Ebben az időben senki nem vállalt jelentősebb pozíciót, mert normális ember tudta, hogy sikamlós ez a talaj. Talán mond valamit a következő példa: a gyógyszerészek egri igazgatója egy hajdani kőműves lett, aki nem tudta még a kőműves vizsgát sem letenni. Édesapám unokaöccse, Bartha Pista bácsi azonban nagy naivan elvállalta a Heves megyei alispáni posztot, s ezért 1947-ben vagy 48-ban neki kellett ünnepi nagygyűlésen megköszönni a szovjeteknek, hogy felszabadítottak, és hogy szabadok lettünk. Pista bátyám egy álló éjszakán át gyötörte magát a beszéd megírásával, reggelre azonban családja holtan találta ágyában. Ő képtelen volt hazugságot hazugságra halmozni, nem tudott egyetlen szót sem kiejteni úgy, hogy nem érezte volna át annak teljes igazságát, s ezért inkább távozott az életből, nem maga kezével vetett véget életének, hanem az élet, a napi politika végzett vele.

Hamarosan híre ment és jött Egerben Recsknek. Mi gyerekek csak azt hallottuk, hogy egyik diáktársunk édesapját Recskre vitték. Recskről semmi jót nem lehetett hallani, de azt még mi gyerekek is tudtuk, hogy ott

valami különös fenyítőtáborot rendeztek be. Recskre zárták be a háborús bűnösöket, ott éjjel nappal dolgozni kellett, de onnan nem szabadult ki senki. Egy diáktársam édesapját odaszállították, ott kellett neki valamiféle bányában látástól vakulásig dolgoznia, s még csak reménye sem lehet arra, hogy onnan kiszabaduljon. Ma már mindannyian jól tudjuk, hogy mi volt Recsk, s milyen ember elleni vétkeket követtek ott el a fegyőrök, akik nálunk ávos egyenruhába jártak.

Elég gyorsan megismerkedtünk az antiklerikalizmus fogalmával is. 1947-ben és 1948-ban s utána is a klerikális reakció szörnyű bűneiről írtak a lapok éjjel nappal. A klerikális reakció ellen szervezte a párt az antiklerikális harcot. Egymás után kerültek börtönbe katolikus és protestáns papok. Előbb Asztalos János plébánosra fogták rá, hogy gyilkosságra kényszerítette néhány hívét. A katolikus püspökök ellenálltak, de nem sok sikerrel. S végül a magyar katolikus egyház feje, Mindszenty József is börtönbe került. Ugyanígy elbántak a református és az evangélikus egyház fejével is. Az antiklerikális küzdelem egyik legfontosabb politikai lépése volt az egyházi iskolák államosítása. Így kedvelt tanáraink kezéből kivették a tanítás lehetőségét, s helyettük állami gimnáziumban civil tanárok tanítottak.

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy világi tanáraink alkalmatlanok, rosszak, barátságtalanok lettek volna. Osztályfőnökünk Mikó Sándor lett, aki már a ciszterci gimnáziumba is tanított minket. Német nyelvet Habis György tanár úrtól tanultunk, és nagyon jól tudott tanítani. Matematikára Lengyel József tanár úr oktatott, jó órákat tartott, s még a kevésbé érdeklődők figyelmét is le tudta kötni. Kaptunk egy kiváló történelem tanárt, Radics Jolánt. Az igazgatónk dr. Csanády Vilmos lett, aki úgy tudom egy évnél tovább nem maradt a gimnázium élén, mert őt is Recskre szállították köfajtó rabnak. Feleségét, akinek a nevére már nem emlékezem, csak a diákok adta neve jut eszembe, Hiszti nénihez hívtuk, aki viszont nagyon jól adta elő az irodalmat. Franciára a Dobó gimnázium egyik legjelesebb tanára okított Miazovszky Sándor. Nem tanított egy teljes éven át, s csak igen rövid ideig lehetett francia nyelvmesterünk. Bizonyos, hogy civil tanáraink is tökéletesen alkalmasak voltak arra, amit vállaltak, szenvedélyesen tanítottak és neveltek mindannyiunkat.

Fájdalmas, ha egyáltalán igaz, hogy Csanády Vilmost leváltották, s a recski kőbányában végezte. Még rosszabb emlékezni a Habis tanár úrral történetekre. 1956 decemberében Egerben is eldőrdült a sortűz, s ennek nagyon sok áldozata volt, s az ávosok azzal a hazugsággal indokolták a tűzparancs kiadását, hogy a Dobó gimnázium padlásáról valaki tüzet nyitott rájuk, s ez a valaki dr. Habis volt. S emiatt őt azonnal börtönbe vitték. Nem tudom mennyi ideig volt ott, de neki is meg kellett járnia bizonyára Márianosztrát, Kistarcsát, s még ki tudja hány börtönt. Családját teljesen ellehetetlenítették. Még azokat is kirúgták a gimnáziumból, akik pénzt vagy élelmet adtak, gyűjtöttek a Habis családnak.

KÉT EGRI DIÁKBÓL LETT NOVÍCIUS — 1949-ben

Maróti Árkád és Hegedűs Albin
már fehér-fekete habitusban

1948-ban, az államosítás évében *Kádár Antal* tanár úr osztálya a VI.-ot végezte. Utána egy évet még együtt járhattak az államosított Gárdonyi Géza gimnáziumban, majd 1949 szeptemberében, VIII-as korukban az egész gimnáziumot beolvastották a Dobó-ba.

Ebből az osztályból két diák, *Maróti Béla* és *Hegedűs József* más utat választott. Zircre jelentkeztek novíciusnak. Rendi nevet is kaptak: *Árkád*, és *Albin*. A VIII. osztályt az ún. „Hittudományi előkészítő iskolában” végezheték. Ezt az oktatási formát a papi pályát választó fiatalok számára szervezték a szerzetesi központokban és az egyházmegyei székhelyeken működő szemináriumokban. Mivel az iskola hivatalosan nem működhetett, így a bizonyítványt és az érettségit államilag nem ismerték el. Több egri diák is, mint oblátus itt folytatta középiskolai tanulmányait.

Az érettségi után, 1950 szeptemberében, a rend felosztatásakor 17 klerikus társsal és két felszentelt cisztercivel tanulmányaik folytatására elmenekültek az országból. A drótkerítésen ugyan szerencsésen átjutottak, de közülük nyolcat, köztük volt Hegedűs Albin is, az osztrák rendőrök „éberségének” köszönhetően visszatoloncoltak, és itthon súlyos büntetést kellett letölteniük.

Útjaik így elváltak

Maróti Béla Rómába került,

Hegedűs József pedig hosszú éveket töltött a börtönben.

* * *

„KURTAVASBAN”

Hegedűs József hagyatékában talált visszaemlékezéseiben – sajnos csak három gépelt oldalon félbemaradt írásában – olvashatunk börtönéletéről is. Nagy annak a valószínűsége, hogy már fiatalkorában fellépő betegségét az ávó börtönében töltött időben szerezte.

Különösen kegyetlenek voltak a „kurtavas”-sal való büntetések, melyek egy életre szóló egészségi károsodást okozhattak. Erről is írt a rövid életrajz-töredékben.

... De aki Vácott tanulta meg, még inkább a Kőbányai Gyűjtőfogház Bal II.-ben, hogy mi az, ami fáj, hát az erre az én jelenlegi fájdalmamra (sclerosis multiplex – a szerk.) azt mondja, hogy légycsípés az egész, nem fájdalom.

Bezzeg – itt elmondom – az fáj, mikor kurtavasba vertek bennünket, főleg, ha Mihalicska főtörzs elvtárs-úr (mert nekünk „úr” volt). Hírhedt kurtavasba-verő ember volt. Nem tehetek róla, nekem mindig a csizmás kandúrt juttatta eszembe, valahányszor láttam. Igaz, mikor szerencsém volt megismerkedni „tudományával” akkor csöppet sem volt mosolyoghatnám.

Úgy történt az egész, hogy én nagyon nekem megfelelő munkán dolgoztam a Csiszolóban. Gépen. Csiszolószalagon. Fogaslábakat, fogas „pipákat” csiszoltam, a fogas legnagyobb darabjait a társam csiszolta, egy cigány. Ugyanazon a gépen dolgoztunk mind a ketten. Könnyen el lehet még képzelni is. Egy villamos gép hajt két csiszoló szalagot. Ott dolgoztunk mi, a Nyári Jóska, meg én. De akkor éppen szombat volt, délben leálltunk és utána „karbantartást végeztünk”: Az annyiból állott, hogy letöröltük a gépet a ráakódott iszonyú portól. Bizonyos fokig sziszifuszi munka volt. Már a végeredményét illetően. De el lehet képzelni, ha egy teremben egy héten át állandóan mennek a csiszoló gépek, – különfélék – ott a leállítás után egy-két órával a levegőben még száll a finom por, sőt még másnap is.

Tudtuk ezt mi is, az őreink is. De azért mi minden héten lelkiismeretesen letöröltgettük a gépeket, nem tartott sokáig. Munkánk végeztével én átmentem a szomszéd terembe segíteni egy ottani fiatal egyetemista kollegának ablakot pucolni. Egy Tóti Árpád verset tanultam tőle közben, még mos is emlékszem rá. A kollégám, a cigány viszont, dolga el lévén végezve, fogta magát és fel-alá sétálni kezdett a gépek között középen, ahol az ő is ugyancsak sétált, – de ő akkor munkában volt. Utóbbinak ez feltűnt, hogy már ketten is vannak egy-azon poszton. És nem vette szívesen. Megkérdezte a cigányt, hogy mi járatban van. Az meg, elmondta neki, hogy már nincs semmi dolga. Megkérdezte, melyik gépen dolgozik. Az megmutatta. Mi sem természetesebb, hogy mikor a gyár fujt, és mi rohantunk a mosdóba valamennyien, az őr odament ehhez a géphez, végighúzta rajta az ujját, és természetesen meglátszott a helye. Megkérdezte, ki dolgozik ezen a gépen.

Így kerültünk felírásra mind a ketten. Napokig vártam, mi lesz a következménye. Közben „speizoltunk” is. Emlékszem, ritka élmény volt számomra, volt egy egész veknim. Meg, nem tudom, vagy 40–50 dkg-nyi lókolbászom. Minden nap megnéztem a polcomon, hogy megvan-e még, de igyekeztem ennyivel beérni, mert jó társam Pechó Pista bácsi, aki már sok börtönt kiállt rab volt, figyelmeztetett, hogy vasalás előtt nem jó a teli has.

De egy héten belül azért csak rá került a sor, tovább már nem bírtam, engedtem a csábításnak és egy este jóllaktam. Alig törölöm meg a számat, egyszer csak kopognak az ajtón. Az őr beszél: 775-ös! Jelentkeztem, hogy igenis, én vagyok. Az az őr mindenkit Pistának szólított. Mit csináltál, Pista – kérde tőlem. Semmit, mondom én. De valamit csak csinálhattál, mert itt áll a neved. Ekkor az emeleten laktam. Mikor leérkeztünk, a földszinti folyosón már várt vagy tizenkét társam. Mind vasalásra. Az meg is kezdődött annak rendje és módja szerint, letérdepeltek hozzánk sorba az őrök és mi meg elkezdtünk evezni szép óvatosan. ...

Eddig az írás ...

* * *

A félbemaradt történet kiegészítéseképpen rabtársának – *Sunderlik Imrének* – a Reform c. újság 1993. április 15-i számában írt cikkében olvashatunk erről a büntetésformáról.

3x3 óra kurtavasban

Egy életre nyomot hagyó börtönéjjel 1952 húsvétja után

1951-52-ben a gyújtófogház bal II. csillagjában éltem, a hajlítottbútor-üzem rabmunkásként dolgoztam. Ott vert meg a sors 3x3 óra kurtavas fegyelmi büntetéssel. Úgy kezdődött, hogy a kitűnő irodalmárnak, Borbély Lászlónak – aki kémkedésért halálos ítéletet, majd kegyelemből életfogytot kapott (56-tól a SZER munkatársa lett) – elkeseredetten panaszkodtam: kiürült az agyam, elpusztulok ebben az ürességben. Vécépapírra leírta nekem a Toldi előhangját, hogy memorizálgassam. Elrejtettem a gépemnél, észrevették, de én kitarítottam a verés ellenére amellett, hogy találtam.

S elkövetkezett 1952 húsvét utáni hete. Egyik éjjel ismeretlen ÁVH-s őrség nyitotta az ajtót: – Öltözzön és jöjjön a 235-ös! – Azonosítottak a központi számommal: 465-D-393, és máris lezavartak a földszintre. Az első napon 4 fő társaságában, egymástól jó távol kerülve láncoltak kurtavasba. Bajtársainktól már tanultam annyit, hogy a láncolásnál kissé megfeszítettem magam, így lazábbra sikerült a vasalás. Kibírtam, de másnap kissé kábán vonultam dolgozni. A következő éjjel újból sorra kerültem.

A harmadik éjszakát neveztem el tragikusnak. Legalább 15-en gyülekeztünk a trepnin. Dénes Béla, a cionista vezetőként elítélt raborvos végezte az orvosi ellenőrzést. Halkan odasúgta:

**„Bosszúvágy nem él bennem. A múlt felidézésével nem ez a cél vezetett” – vallja az alábbi emlékezés írója, akit diákként vitt el az ÁVH. „Még megmaradtak az élmények, lehetséges, hogy pontatlanul, de objektivitás-
ra törekszem.”**

Nem segíthetek rajtad! – A 70 éves rabbin sem tudott segíteni. Vasalás előtt mindegyikünkől megkérdezték foglalkozását. Az egyházi személyeket, értelmiségieket külön pofonokkal is megjutalmazták. Ahogy sorra kerülünk, mindegyikünk nyakára és hátára egy-egy ávos ráült, úgy láncolták össze kezünket-bokánkat feszesre. Kezem rövidesen lilásodni, feketedni kezdett. Azontűnődtem, benamezések-e, s talán jobb lenne rögtön megdöglönni. Még nem voltam 22 éves...

Nagyjából még emlékszem az „ülés” sorrendre. Balról az első, a koros rabbi nagyon szenvedett, halkan nyöszörgött. Jobbomon Hegedűs Jóska ciszter kispap, majd Novák Pista bácsi katolikus plébános következett, aztán Tullner Gyula, Varga Lajos orvostanhallgató... Biczó Feri szintén ciszter kispap, aztán egy bócher... S valahol a végén egy háborús bűnös cigány...

Az őrszemélyzet időközönként visszatért ellenőrizni és szórakozni. Mellettem a rabbit lezsidózták és fasisztázták, jól megrugdosták. Jóskát verni, rugdosni kezdték, kényszeríteni akarták, hogy imádkozzon az Istenhez, mert akkor az széttépi láncait. Hallgatott... Hátrább egyet-kettőt felborítottak, egy ájuiltat leöntöttek vízzel, a cigányt csúnyán összeverték, mert ordítani mert kínjában. Munkájukat jól végezve, elmentek folytatni a másik csillagba.

...ami most következik, érzelmi emlékezés, örökké bennem marad. Balomon a rabbi héberül imádkozott, jobbomon Jóska halkan susogva latinul, miközben én elátkoztam mindent.

Minden elmúlik egyszer. Ez is befejeződött. Kilakatolás után ÁVH-s derűtség közepette mindannyian négykézláb próbálkoztunk zárkaink felé mászni.

Erről az éjszakáról írt Fehérvári István „Börtönvilág Magyarországon” című könyvében, nyilván közvetve nyert információk nyomán. Dr. Dénes Béla Izraelben megírt „Ávos világ Magyarországon” című könyvében hasonló szellemben említi ugyanilyen eseményeket. Nálam ennek a bevasalásnak életre szóló, orvosiilag kimutatható következménye maradt...

Sunderlik Imre

ISKOLÁK ÉS TANÁROK

Egy hatvan éve érettségizett öregdiák emlékeiből

Az ember több iskolába jár, ill. járatták, amíg eljut az érettségiig, azaz beléphet az élet iskolájába, amint mondani szokás. A gyakorlatban ez, az ún. érettségi vizsga letételét jelenti írásban és szóban. A további felső iskolába lépésnek ez az alapja. Az iskolák sorában a meghatározó, döntő jelentőségű a középiskola, sokunknak a gimnázium. Ennek formája és időtartama jelentősen változott. A mi évfolyamunk arra volt büszke, hogy mi vagyunk az utolsó nyolcosztályos gimnazisták. Utánunk a meghosszabbított általános iskola és a négy éves gimnázium lépett életbe, ami azóta tovább variálódott.

Nevelő szüleim révén enyém úgy alakult, hogy 1944-ben Egerbe kerültem. Apám nővére – a nevelő anyám – személyesen vitt be a ciszterciékhez, *Hegyí Kapisztrán* igazgató úrhoz, és kérte, hogy tanítsák, neveljék is ezt a legényt. Így kezdtem el az első évet, *Ferenczy Csaba* osztályfőnökkel. Az iskola belső udvarán sorakoztunk osztályonként. Középen a Szent Bernát szobor. Egy nyolcadikos diák mondott köszöntőt, és jelen voltak a civil tanárok is, akikre még kitérek. Mi kicsik, laza rendben hallgattuk a számunkra új intézmény szavait.

Az osztály meghatározó személye az osztályfőnök volt, igen lelkes fiatal ciszterci tanár. Ő volt az énektanárunk is és a zenekar vezetője. Szerény zenei adottságom ellenére, ma is tisztán zeng kedves tanárunk tanította „Tavaszi kánon”:

Künn a fákon újra szól a víg kakukkmadár,
Napsugárban úszik minden, száll az illatár...

Az osztályfőnök lelkes vezényletével több szólamban is. Nem sokáig volt velünk, úgy tudom Rómába vitt az útja, remélem siker kísérte.

Új osztályfőnökünk *Lékai Lajos* lett. Fő tárgya a földrajz volt, de sok okos gondolata volt minden téren. A padok mellett állva hangsúlyozta, hogy egy társadalom úgy fejlődhet, ha a következő generáció folytatja az elődök munkáját, – ami ma is igaz. A cserkész élet szervezője is volt, ennek övét viselte. Sajnos, Ő sem sokáig maradt velünk. Amerikai küldetést kapott. Sokan kísértük indulásakor az állomásra. A vonat hátsó peronján állva integetett, és mi futva kísértük hosszú útjára. Később jött a hír, hogy megbénult és hosszú évekig csak szemkontaktus útján tudott érintkezni. Maradandó emléke a ciszterciék történetéről írt könyv, melyet később *Szikla József* barátom és osztálytársam segítségével sikerült megkapnom, és ma is őrzöm. A könyvben olvashatjuk *Hervay Levente* tanulmányát is, aki akkor fiatal tanár volt, friss léptekkel, míg a kedves *Rássy Paulin* tanár úr csak csoszogva közlekedett a lakófolysón.

De vissza az elejére. *Károly Asztrik* tanár úr azzal lopta magát a szívünkbe, hogy amikor a számtan tudomány terén nagy butaságot mondtunk, a katedra alá bujt. Ugyanakkor előfordult, hogy egy-egy kajla viselkedéskor eljárta a keze. Neve aranybetűkkel csillog Egerben a Hatvani temető ciszterci emlékoszlopán.

Kedves és lelkes tanárunk volt *Szabó Tihamér* hittanárunk, diák becenevén „Szörthő”. Sokszor mondta,

hogy „TTT”, azaz több telik tőled. Ami a diáknevét illeti, a csuklója tájékán mutatkozó szörszálak adták az alapot.

A latin nyelv ismeretére tanított az alacsony termetű *Révész Amadé*, idősebb tanárunk. Alapos ismerője és gyűjtője a gyógynövényeknek. Becézett növénye volt a macskagyökönyke, ez egy csodás teafű, talán a mézfű, a csalánhoz hasonló szárral és levéllel, kékes-rózsaszín virággal. A Bükk hegységben kiránduláson lelkesen gyűjtöttük a gyógynövényeket. A macskafű gyökerét megszagolva páratlan élményünk lett a valódi macskaürülékről.

Kiemelkedik az emlékezetből *Habis György* tanár úr hangja: „Te ötödik osztály, megnyomom a ceruzát!”, – ha túl hangos volt az osztály. Hozzá kapcsolódik a nyelvtanulás néhány különórája, a francia és az angol, azaz „keszköszé” és „pars of the human badi”, – magyarul.

A tornaórákat *Rédey Rezső* vezényelte. Nála a szertorna volt inkább előtérben. A ciszterci iskolák, Baja, Buda, Székesfehérvár, Pécs és Eger között olimpiai jellegű vetélkedő folyt.

Az érettségi felé közeledve, már a Dobó gimnázium épületében, – humán és reáltagozati megosztás miatt –, *Radics Jolán* későbbi osztályfőnökünk segítette a felkészülésben. Tantárgyának ismerete mellett felhívta figyelmünket a helyes magatartásra, a jó kiállítás fontosságára is. Persze elkészítettük az összes tétel rövid kivonatát, ami a felkészülés jó eszköze volt.

A középiskola mellett természetesen szerepe volt az előtte és utána végzett tanulmányaink során kapott behatásoknak, de a rendi iskola, a csak e hivatásnak élő tanárok szelleme volt legjelentősebb tényező életutunkra.

A jó tanulmányi eredmény sikere, hogy felvételi vizsga nélkül kerültem az egyetemre, és megbíztak tanuló kör vezetőnek. E tény ismét befolyásolta életemet, mivel az egyik tankör-társból feleségem lett, de ez már egy másik történet, az egyetemi évekkel együtt.

Kedves Tanárok, Oktatók, Segítők, köszönet és békesség Mindnyájatoknak!

Utóirat:

2010. végén jött a hír, hogy a volt váci püspök úr meghalt. Róla külön is meg kell emlékezni. Egerben ciszterci kiscserkészként *Keszthelyi Ferenc*, becenevén „KeFe” volt a vezetőnk. Emlékezetes a nagyasztalnál játszott vattalabda játék. Lényege, hogy melyik oldal tudta erősebben fújni. – Ma is jó légzésjavító játék lenne. Sikeres közös akció volt a járólábú Mikulás. Forgó lábai voltak, így kézzel tolva mintha járt volna – ma is ügyes barkács-játék lenne.

Tudtuk, hogy papi pályára készül. Jóval később sikerült vele találkozni. Az egyik tihanyi bencés diáktalálkozóra eljött és örömmel beszélgettünk a hajdani időkről.

Nem tanárunk volt, de egy kisdiák kedves emléke: Békesség Neked Keszthelyi Ferenc Püspök Úr!

Bércy Pál

GÁRDONYI – NOVEMBERTŐL-MÁRCIUSIG A 2011/12-ES TANÉVBEN

ahogy az iskola újságjában, a MAG-ban olvastuk

NOVEMBER

27-én, november utolsó vasárnapján elkezdtük az adventi várakozást és készülődést. Az egyik osztály azt a feladatot kapta, hogy minden diák fogalmazza meg, mi a karácsony lényege. Az eredmény megdöbbentő volt: a tanulók 16 %-a szerint az adakozás, a szegények megsegítése a legfontosabb. 60 % szerint a vásárlás, a pénzköltés és az ajándék áll az ünnep központjában. 16 % nevezte meg a család együttlétét és a szeretetet, és mindössze 6 % fogalmazta meg azt, hogy a karácsony lényege Jézus születése, a karácsonyi mise: „Karácsony előtt az emberek bemennek az első boltba, hogy sok-sok értelmetlen ajándékot vegyenek, de a karácsony lényege igazából a szeretet, mert a karácsony Jézus születésének ünnepe.” „A karácsony a szeretetről, az örömről és Jézus Krisztus, a Megváltó születéséről szól. Ezért menjünk karácsonykor misére!”

DECEMBER

12. Koszorúzás az iskolánk előtti téren az 1956. december 12-i egri sortűz áldozatainak emlékére rendezett ünnepségen.

15. A 12. évfolyam osztályai számára lelkinap, amelyet *Hugyecz János* atya tartott a díszteremben. Karácsonyi koncert a Szent Bernát templomban.

Egy részlet a „NÉVJEGY” címmel közölt riportból. (Ebben mutatják be az iskola diákjai tanáraikat.) A decemberi számban olvashatjuk *Horváth Nikolett* 10.D tanulónak *Karóczkai Júliával*, az iskola új igazgatóhelyettesével készített interjút. Figyelemre méltó az igazgatóhelyettes egyik megállapítása:

„...Az iskola igazából egy új, modern vezetési struktúra szerint működik. Ennek lényege, hogy az oktató-nevelő munka mellett, minél több pedagógus aktívan bekapcsolódjon az iskolavezetés munkájába. A fontos stratégiai döntéseket nem a vezető hozza meg egy személyben, hanem a gazdaságvezető és az igazgatóhelyettes mellett, még egy igazgatótanács is segíti az igazgató úr munkáját...”

JANUÁR

14. Félévértékelő osztályozó konferencia.

Néhány adat az első félévi eredményekből: Iskolánk tanulmányi átlaga 789 elbírált diák teljesítménye alapján: Kitűnő tanulók száma 59 fő. (Ebből az 5.C osztályban 12, a 12. K osztályban 8 fő.)

A magatartás átlaga: 4,65 (Példás 541, jó 219, változó 24, rossz 5 fő); a szorgalom átlaga 4,05 (példás 253, jó 372, változó 115, hanyag 49 fő)

FEBRUÁR

22. Hamvazó szerda – Szentmise a kollégistáknak, melyen *dr. Ternyák Csaba* érsek atya mondott szentbeszédet

23. A kommunista diktatúra áldozatainak emléknapja. Emlékeztetni hívtuk meg iskolánkba *dr. Jeszenszky Iván* urat, aki családjával megjárta a Hortobágyot.

24-25. Szóbeli felvételi vizsgák. – Az iskolánk által felkínált 7 képzési formára e két napon összesen 228 tanuló felvételizett.

NÉVJEGY rovatban *Árvainé Kovács Krisztina*, *Bagi Emese* és *Békési Zoltán* tanárokat mutatták be *Simonyi Viktória* 11.E, *Horváth Nikolett* 10.D és „*Klaudia*” tanulók.

„FEHÉRBEN – FEKETÉBEN” címen az újságban rendszeresen közölnek a ciszterciek múltjáról szóló cikkeket. Az utóbbi három számban: „Küzdelmes századok”, „A ciszterciek meglepedése Magyarországon” és „Az elnéptelenedés az újrakezdés idején” – címmel megjelent tanulmányokat Kovács Ottó történelmtanár úr készítette.

Iskolánk életéről szóló sorokat a havonta megjelenő (*MAG – Mindennapok A Gárdonyiban*) internetes diákújságból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.

Az iskola életéről részletesebb beszámolók az iskola honlapján

– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> – ISKOLAÚJSÁG linken – olvashatók.

Dr. Faluhelyi Fischer János
1916–2011

Sokévi türelemmel viselt betegsége után elhunyt diákszövetségünk szeniorja, Faluhelyi Fischer János. 1934-ben érettségizett, Pataki Vidor tanár úr volt az osztályfőnöke. Ciszterci diák volt, a szó igaz értelmében. „Egész életét áthattotta az a szellemi-lelki útravaló, amelyet ott kapott. Segítette őt, hogy hitét és becsületét megőrizze. Nem tudta eltántorítani semmi, a hivatalos hatalom sem – pedig megpróbálta szép szóval, fenyegetéssel, mellőzéssel, és nem ingatták meg a világban fel-fellobbanó erkölcsi válságok sem. Erre nevelt minket is példamutatással” – emlékezik leánya.

„Türelmetlenül várom az újságot. Egy kicsit mindig visszavisz Egerbe, Bár csak 9 évet laktam itt, de ez mégis életem legszebb időszaka volt: 14-től 23 éves koromig. Azóta is egrinek érzem és vallom magamat” – írta egyik levelében a németországi Wiesbadenből, ahol életének mások felé töltötte. Szívesen emlékezett diákéveire, legtöbbször kedvelt osztályfőnökére, magyar-történelem tanárára.

Egy 2003-ban készült kedves írásával emlékezünk róla.

MARENGO

Napokban nagyobbik fiamékhoz voltunk hivatalosak. Feleségének volt születésnapja. Valami édességet akarunk magunkkal vinni, felkerestük az egyik cukrászdát. A kirakatban a süteményeken egy cetlin ott volt a nevük is. Az egyik cédulán elképedve láttam, hogy „MARENGO”. No, nem futott össze a számban a nyál, de ez a szó egy rég elfelejtett emléket ébresztett fel bennem.

Hetedikes gimnazisták voltunk. Már elkezdődött a második félév. Egyik kora tavaszi napon azzal a hírral fogadtak bennünket az iskolában, hogy csak az első két órát tartják meg, 10 órakor sorakozó és az egész iskola kivonul dr. X kanonok úr temetésére. Így csak latin és hittan lesz, a német, fizika, történelem pedig elmarad. Nyolc óra. Becsengetnek. Nyílik az osztályajtó, de nem a latintanárr, hanem osztályfőnökünk, magyar-történelem-tanáruk lép be e szavakkal: Baksa tanár úr rosszul érzi magát, azért most történelem órát tartunk. Elő sem veszi noteszát, csak a mutató ujjával felém bökö (első padban ültem), s mondja: a harmadik napóleoni háború. No de Tanár Úr! A történelem az ötödik óra lett volna, és ha azt nem is számolom, hogy az előtte levő órákon is lehet tanulni a történelmet, közbevetőleg lett volna 4 szünet, az 4x10 összesen 40 perc, az alatt meg tudtam volna „enni” az egész történelem-leckét. Persze, ezt csak gondolhattam, de nem mondhattam, a tanárok úgy is azt hiszik, hogy csak otthon lehet leckét tanulni.

Jól dresszírozott könyveim voltak. Ott nyíltak ki, ahol én akartam. Gyorsan „felvágtam”, a sűrű sorok között két szó volt dült betűkkel szedve *Suvarov* és *Marengo*. Ez megnyugtató volt. Mégsem olyan reménytelen a helyzet. Tehát a két ellenfél: Napóleon és az orosz marsall Suvarov. A csatater is megvan: Marengo. Most már csak azt volna jó tudni, hogy ki győzött. Tudom, hogy a franciák Napóleont ma is félistenként tisztelik. Én sose szimpatizáltam vele. Kifejezetten ellenszenvesnek találtam a történetét, a kistermetű emberekre jellemző nagyra törését, aki oly büszke volt, hogy még a császári koronát is maga rakta a fejére, mert senki más erre nem volt méltó. Tehát ki legyen a győztes? Suvarovnak Szentpétervárról kellett jönni, Napóleonnak pedig csak a szomszédságba kellett átmennie. Mennyivel fáradtabbak lehettek az oroszok, mint a franciák. Ez Napóleon malmára hajtáná a vizet. No de akármilyen jó hadvezér volt Napóleon, mindig ő sem győzhet. Most az egyszer az orosz marsall fog győzni.

Pataki tanár úr már kérdő szemmel néz rám. El kell kezdenem. Szépen leírtam a csapatok felállítását. Az oro-

szok látszat támadása balról, a franciák ide összpontosítanak, ekkor jön az oroszok igazi támadása jobbról, de a francia erő mind baloldalt van. Szétverik a franciákat.

Pataki tanár úr figyelmesen végig hallgatott. Kész? – kérdezte. Kész, mondtam én. A tanár úr arcán úgy láttam, meg van elégedve velem. Aztán megszólalt: először is gratulálok a fantáziádhoz, de sajnos a harc lefolyása se stimmel. Igaz ugyan a franciák menekülni kezdtek, de a felmentő seregük segítségével ők győztek az *osztrákok* felett. A felelet elégtelen.

Nem volt mit tenni. A hangulatom persze méltóvá vált a temetési menethez. Elképzelhető, hogy ezután minden történelem órára „mint az örült”, úgy készültem, hogy kijavíthassam a szekundát. Eltelt egy hét, két hét, de nem szólított ki a tanár úr. Kezdtém izgulni, mi lesz, ha háromnegyed évkor intót vagy rovót kapok. Elmúlt a konferencia, nem kaptam sem intót sem rovót, de jegyemet még mindig nem tudtam kijavítani. Közeledett az évvége, most már igazán alkalmat kell kapnom, hogy tisztességes jegy kerüljön a bizonyítványomba, de bizony úgy jött el az évvégő, hogy egyszer sem feleltem. Bizonyítványosztás. Eltakartam egyik kezemmel az osztályzatokat, úgy mentem lefelé az egyik tárgyról a másikra. Végre odaérem: történelem – jó. Megnyugodtam. Utóvégre nem lehet az ember minden tárgyból jeles.

Vége lenne a történetnek, de van folytatása. A nyári szünetben Anyám levelet kapott egyik leánykori barátnőjétől: férjét váratlanul Pécsváradra helyezték. Kérte, hogy látogassa meg, de engem is vigyen magával – a férje bérmaapám volt –, és én maradjak ott 2–3 hétig. Örültem neki. Dél-Magyarország eddig „terra incognita” volt számomra. Ottlétemkor egyik nap vonattal bementem Pécsre. Az állomásról a városba menet ki jön velem szembe: Pataki tanár úr. Megálltunk. Ő elmagyarázta, mit kell Pécsen okvetlenül megnéznem. Búcsúzáskor vettem magamnak a bátorságot: Tanár úr! Köszönöm a történelem-jót. Miért nem tetszett kiszólitani. Minden órára, mint egy örült, készültem. Válasza: Te magad adtad meg a választ, hogy minden órára – mint mondtad –, mint az örült, úgy készültél. Ez volt a célo. Ha kiszólitlak, megint lazsáltál volna. Azt akartam, minden órára készülj. Egyik módszer, hogy minden órán feleltetek, de ezt ötvenes létszámú osztálynál nem tehetem meg. Marad a másik, hogy soha nem szólítalak fel. Mint látod, bevált. Hét végén Pécsváradon leszek rokonoknál. Az ottani vár tanulmányaim egyike. Vasárnap nyolc órakor a vár kápolnájában fogok misézni. Ha van kedved, ministrálhatsz nekem.

Így volt. Emlékét szeretettel őrzöm usque dum vivam et ultra.

LEVELEK - ✉ - TELEFONOK - ☎ - E-MAILEK - ✍

Győry Iván diáktársunk az Amerikai Egyesült Államokból küldött levelében az Amerikába menekült ciszterciekről ír:

Nagy örömmel olvastam a szeptemberi Fehér/Feketét, amit okt. 14-én kaptam meg. A benne lévő leírás (Látogatás Polikárp atyánál) sok emléket felidézett bennem. De csak sorjában.

Zsófia lányunk az Embry-Riddle (Daytona Beach, Florida) légügyi és űrkutatási egyetemen szerzett diplomát 91-ben. 92-ben egy volt évfolyamtársa meghívására Dallasba utazott. Mivel akkor már tudtam az ottani ciszterci apátságról, lelkére kötöttem, hogy haza ne repüljön anélkül, hogy fel ne keresné. Úgy is lett.

Igen szívélyesen fogadták. Több fényképet, és egy szép kiállítású emlékkönyvet: CISTERCIANS IN TEXAS (The 1988 Jubilee) kapott.

Ebben nekünk, volt egri diákoknak két tanárunkról és Zimányi Feriről (akit én még ha röviden is, de személyesen ismertem Egerben) volt megemlékezés.

A következő írás mind fordítás a könyvből:

„Az utóbbi 40 évben a Dallasi Miasszonyunk Intézetben hét társunk élt és halt meg és lett eltemetve (a könyv 1988-ban íródott) az Apátsági Kálvária Hegyről elnevezett temetőjében.” Közöttük:

Falubíró Győző (Victor)

1908 október 11-én született Muraszombaton mint Friskics Miklós. 1926. augusztus 29-én lépett be a zirci apátságba mint novícius. 1931-ben szentelték pappá és történelem-latin szakos tanár lett. Már fiatal korától kezdve több hangszeren játszott és az egri majd a bajai ciszterci gimnáziumokban fiatalok zene és kórus együtteseit dirigálta. Mikor a rendet 1950-ben feloszlatták Vaskúton lett kántor. 1964-ben engedélyt kapott, hogy New Brunswickbe (Ohio állam) utazzon ahol rokonai éltek. Lejött meglátogatni a dallasi apátságot és úgy döntött, hogy nem tér vissza Magyarországra, hanem az életét az apátságban óhajtja eltölteni. 1966 és 1972 között zongorát tanított a ciszterci gimnáziumban. Sajnos igen sok nehézséget jelentett neki az angol nyelv megtanulása. Végül is 1972-ben Fort Worth-be költözött, ahol az Our Lady of Victory zárdában káplán lett. 1975-ben váratlanul rákot diagnosztizáltak nála és rövidesen - egy operáció után - 1975. június 4-én meghalt.

Lékai Lajos

1916. február 4-én született mint Lepárt Gyula. A budapesti ciszterci gimnáziumot végezte és 1934. augusztus 29-én lépett be a rendbe. 1941. június 24-én szentelték pappá. 1942-ben a budapesti egyetemen történelemből doktorált. A következő négy évben történelmet tanított az egri gimnáziumban. A háború után, 1945-ben javasolta Vendel apátúrnak, hogy Amerikába megy és elkezd egy gimnázium és apátság létesítését a zirci apátság égisze alatt. Ebből a célból beszervezte néhány barátját; (akik közt volt Nagy Anzelm aki osztálytársa, majd később novícius társa volt és a dallasi intézmény első apátja lett). 1947-ben kivándorolt az USA-ba. 1953-ig a Spring Bank (Wisconsin állam) apátságban dolgozott. 1953-ban látogatást tett Buffalóban, ahol az egyetemen történelmet tanított. 1955-ben Dallasba költözött ahol az egyetemen történelmet tanított. Számos - a cisztercita történelemmel foglalkozó- publikációi miatt igen elismert szakember lett. Két könyve: The White Monks - 1955-ben - (A fehér szerzetesek) és a Ciszterciek: Ideál és Valóság - 1979-ben - német, francia, olasz, spanyol, holland, magyar és japán fordításban is megjelent. 1965-től 1976-ig az Our Lady of Dallas perjele lett. 1981 október 19-én agyvérzést szenvedett ami részlegesen megbénította és legyengítette. Bár elvesztette beszéd és íróképességét, végig öntudatos és tisztaelméjű maradt. Élete vége felé még az egyik lábának a levágása is szükséges lett. Tizenhárom évig élt Dallasban egy szeretetotthonban, mint a türelem és az imádkozás szenvedő példája. 1994. július 1-jén halt meg.

Zimányi Rudolf

1923. május 13-án született Hódoscsépányon. Középközlőjét az egri ciszterci gimnáziumban végezte. 1942-ben lépett be a zirci apátságba mint novícius és vette fel a Rudolf nevet. Miután letette az örök fogadalmat 1947. június 24-én szentelték pappá. Mint a francia nyelv és irodalom szerelmese, Párizsba nyert kiküldetést továbbképzésre. 1950-ben mikor a zirci apátságot feloszlatták felettesei utasították, hogy maradjon külföldön és csatlakozzék a Spring Banks (Wisconsin állam) szerzetesi

közösségéhez. Tanulmányait a Marquette egyetemen Milwaukeeben folytatta, majd elhatározta, hogy a dallasi intézményhez csatlakozik.

1960-ban ment a dallasi Our Lady of Dallas monostorába és azonnal tanítani kezdett a dallasi egyetemen. A francia irodalomból a chicagói Northwestern University-n szerzett doktori címet. A disszertációja „Pascal in the works of Francois Mauriac” (Pascal szerepe Francois Mauriac műveiben) volt és a francia irodalom két kiváló alakjának a szakértője lett: Blaise Pascalnak a 17-ik században és Francois Mauriacnak, aki a század katolikus írója volt. 1993-ban egész nyugdíjba vonulásáig a dallasi egyetemen francia nyelvet tanított. Mint pap szolgált egyházközségekben a metropoliszban, leghosszabban mint gyóntató az arlingtoni St. Maria Goretti-ben. Elismert magyar költő volt három kötet publikációjával. 1994. november 22-én halt meg rákkal hat hónapig vívott szenvedés után.

Győry Iván (érett. '47.) Ansonia Connecticut USA

Sajnos már a karácsonyi lapzárta után érkezett *dr. Csank István* diáktársunk levele. Az egri 56-os Szövetség vezetőségi tagjaként több alkalommal is ő mondta az ünnepi beszédet az Október 23-i nemzeti ünnepen. Levelében több korábbi évekből mondott beszédének szövegét is elküldte, ezekből hely hiányában csak egy részletet tudunk közölni:

... Amit most kegyeleti emlékezésnek elmondok, arról már sokan nem tudnak, hosszú évtizedeken keresztül még csak emlegetni sem volt szabad, de még ma is itt élnek közöttünk – igaz bár, erősen megfogyatkozva – azok az egri nők, akiknek halálmegvető bátor kiállásáról akarok megemlékezni, mert emlékeink nem homályosulnak el ötvenhárom év múltával sem. Az akkor átélt események ott élnek a lelkünk mélyén olyan élénken, mint akkor, amikor történtek.

1956 novemberében a roppant szovjet túlerő maga alá gyűrte nemzetünket. A szovjet hadsereg november 4-én délutántól kezdte el a megye megszállását, amit döbbenve és kétségbeesve vett tudomásul a lakosság. Az intervenció csapatok a következő napon Mezőkövesd irányából kezdték megközelíteni a megyeszékhelyet. A „Szabad Eger Rádió” – mert ilyen is működött itt a Líceumban, a Pedagógiai Főiskolán – a szovjetek közeledtéről értesítette az egrieket és kérte, hogy a város megmentése érdekében ne tanúsítsanak fegyveres ellenállást, mert különben rommá lövik a műemlékvárost!

Úgy 30 harckocsi érkezett a városba, és az állomás felől, a Deák Ferenc utcán haladva, a város központja felé tartottak. Ekkora azonban a rádióból is értesülve, mintegy 80-100 egri nő itt a színház előtt gyülekezett, talpig fekete ruhában, ékszer nélkül. Szemükből sugárzott az elszántság és az idegen betolakodók elleni gyűlölet. Itt az útkereszteződésnek a színház felé eső részén – egy szál égő gyertyával a kezükben – sorfalat állva, testükkel zárták el a belváros felé közeledő tankok továbbhaladását. A sorfal előtt úgy 20 méterre megálltak a tankok. Parancsnokuk felszólította a sorfalat állókat, hogy oszoljanak, ne akadályozzák a harckocsi továbbhaladását, mert ellenkező esetben lövetni fog. Az egri nők a felszólításnak nem tettek eleget, és közölték az egység parancsnokával, hogy tiltakozásul a megszállás ellen egy tapodtat sem mozdulnak.

Erre a tankok a lövegeiket és géppuskáikat a sorfalat állókra irányozta, majd megindultak a sorfa felé. De mivel az egri nők a helyükön maradtak, így a sorfal előtt, az útkereszteződésben megálltak. Senki nem mozdult, a levegő kezdett felforrósodni, a két tábor farkasszemet nézett egymással, csupán a fohászok szálltak az ég felé. Majd kis idő múlva a harckocsik a Szvorényi utcán át Verpelét felé eltávoztak. A hős egri nők helytállásukkal történelmet írtak! ...

hírek...hírek...hírek...

- **100 ÉVES A BUDAI SZENT IMRE CISZTERCI GIMNÁZIUM!** Békefi Remiget 1911 szeptemberében választották zirci apáttá. Első teendői között szerepelt Budán az ötödik ciszterci gimnázium alapítása. A Szent Imre főgimnáziumban a tanítás az 1912-13 iskolai évben indult, hely hiányában a Váli-utcai községi elemi iskola épületében. (A mai is működő iskola Budapest XI. kerületében, a Móricz Zsigmond körtérre nyíló utcában helyezkedik el.) Az intézet első tanári kara az igazgatón kívül három – köztük az egri gimnáziumból áthelyezett Mátrai Rudolf – ciszterci tanárból és egy világi tornatanárból állt. A Rend a Villányi úton telket is vásárolt, de az új iskolaépület csak az első világháború után, 1929-ben fogadta be az akkor már teljes üzemműködő gimnáziumot. Ez az intézet a Rend legnépesebb iskolája lett. Az államosítás hosszú évei után a Szent Imre gimnáziumot 1997-ben kapta vissza a zirci apátság.

Szeretettel köszöntjük a jubiláló testvér iskolánkat, ahol a Budapesten élő egri ciszterci diákok is mindig otthon érezték magukat. Ad multos annos!

- **ENDRÉDY VENDEL ZIRCI APÁT** harminc éve, 1981. december 29-án halt meg

A Sopron megyei Fertőendrédén született 1895. január 19-én, mélyen vallásos családban. 1919. december 28-án szentelték pappá. 1921. augusztus 31-én ünnepélyes fogadalmat tett. 1922-ben tanári oklevéllel a zsebében, apátja kinevezi a rend budai gimnáziumába matematika-fizika tanárnak. Igazi pap-tanár egyéniség, aki diákjait minden ismeret forrásához, Istenhez vezeti:

„Csodálatosan szép a világ, és csodálatosan szép a matematika, mert az Isten adta, de a legsodálatosabb az értelmes emberi lélek, ha az Isten él benne.” Egész lényéből örök mosolygásából áradt a megértő, segítő emberszeretet.

1938-ban a gimnázium igazgatójává nevezik ki. 1939. március 18-án nagy többséggel a Zirci Apátság apátjává választják.

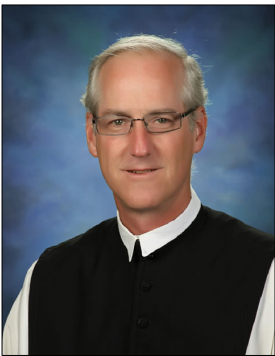
1950-ben a szerzetesek elhurcolásakor 500 szerzetesnővért fogadott be a zirci apátságba, akik között jelentős számban voltak súlyos fekvőbetegek. Úgy gondoskodott róluk, mint saját rendtársairól.

1950. október 29-én letartóztatták és 8 hónapi embertelen kínvallatás után, a Grósz perben 14 évi szabadságvesztésre ítélték. Hat évig magánzárkában, teljes elhagyatottságban, megfagyott kézzel, lábbal, kihullott fogakkal, megalázottan név nélkül – 475-D-975 –, de töretlen hittel és lélekkel élt. – „Minden lelki és idegerőmmel azon dolgoztam, hogy lefoglaljam magamat pozitív irányban. Minden ami jó és szép volt az életemben, azt többszörösen átéltem. Így duplázódott meg bennem Isten kegyelme, amely állandóan erősített a rabéletben.”

1956. november 1-jén rövid időre kiszabadult. 1957. március 1-én visszaviszik a börtönbe, ahonnan súlyos betegsége miatt 1957. augusztus 23-án ideiglenesen szabadlábra helyezik, majd 1957. december 17-én Pannonhalmára az idős szerzetesek szociális otthonába internálják.

1981. december 29-én hosszú, küzdelmes keresztút után hazatért Isten Országába. A zirci apátság templomában nyugszik, Szent Bernát oltára alatt.

(www.ocist.hu)

Peter Verhalen apátúr

- **ÚJ APÁTOT VÁLASZTOTTAK A DALLASI MIASSZOYUNK ÉLÉRE** február 15-én, szerdán a Ciszterci Apátság megválasztotta Peter Verhalen-t a Dallasi Miasszonyunk Ciszterci Apátság új apátjának. Peter apáturat röviddel a választás után beiktatták, és nyomban átvette hivatalának összes teendőjét. Sixtus főapát, aki hétfőn érkezett a magyarországi zirci apátságból, elnökölt a választás és beiktatás során.

A következő hetekben a ciszterci közösség meg fogja választani az Apáti Testületet, és Peter apátúr különböző tisztségviselőket fog kinevezni a rendházon belül, valamint a gimnázium igazgatóját. Ebben a közbenső időszakban, Paul McCormick atya, mint helyettes igazgató fogja az iskola mindennapos működéséhez szükséges többlet feladatokat ellátni.

Az apát hivatalos, nyilvános benedikálását Húsvét utáni hétre tervezzük, egy olyan napra, amely megfelelő a római Mauro generális apát, Sixtus zirci főapát és Farrel dallasi megyéspüspök úr számára..

Kérjük, hogy csatlakozzon Ön is Peter apátúrhoz és a teljes ciszterci közösséghez abban, hogy kifejezze őszinte háláját Fakasfalvi Dénes apátúrnak 24 éves elkötelezett szolgálatáért

(www.cistercian.org/abbey/news/abbey)-news)

- **BENEDICITE** – címmel jelent meg a budai ciszterci közösség lelki-ségi kiadványa január 26-án, a három alapítószent – Szent Róbert, Szent Alberik és Harding Szent István – ünnepén. „A kiadás fix időpontjai mindenképpen január 26-a a főünnep, augusztus 20-a Szent Bernát napja és a húsvéti idő lennének. A budapesti Szent Imre plébánia Himfy utcai kis közössége szívesen találkozik, beszélget szombat reggelente rendi életéről, a szerzetesi élet kérdéseiről. Itt fogalmazódott meg a kiadvány gondolata. Dokumentumokat, különféle szentbeszédet és tanulmányokat szeretnénk közölni, amelyek szorosan kapcsolódnak a monasztikus hagyományhoz és lelki-séghez. Ez a kiadvány elsősorban a budai közösség lelki-ségi kiadványa, de nyitottak vagyunk mások felé” – írja Urr Zsolt Ipoly OCist, plébános atya.

Az első szám tartalmából: Harding Szent István: Charta Caritatis; Huszár Lőrinc zirci perjel: A rendalapítók-ról; P. Mauro-Giuseppe Lepori OCist, generálisapát homíliája Sixtus apát benedikálásakor és levele a ciszterciek-hez; Asztali beszélgetés a szerzetesi életéről.

Az érdeklődők számára a Fehér/Feketé-hez csatolva küldhetünk a kiadványból.

- **DR. HABIS GYÖRGY** nevét viseli ezentúl a középiskolások német „szépkiejtési” versenye a megyeszékhelyén, Egerben. „... Habis György méltó arra, hogy középiskolások versenyének névadója legyen, mert élete, munkája, szigorú, de igazságos pedagógusi tevékenysége egyaránt példája lehet tanárnak, diáknak...” – olvassuk a Heves Megyei Hírlap március 21-i számában, melyre Bartha István diáktársunk hívta fel a figyelmet. A cikk idézi Habis tanár úr egy gondolatát is: „A nyelvtanulást egész életen át folytatni kell!” – Jól esik tudni, hogy kedves tanárunk emlé-két ilyen formában is örzi város.

- **ÓCSVÁR GÉZA** tanárunkról is olvashatunk a „Pedagógusok arcképcsarnoka” című könyvben, mely a Karácsonyi Sándor Pedagógiai Egyesület kiadásában jelent meg Debrecenben, 2011-ben. „...Foglaljuk értékméntő kötetbe azoknak a pályatársainknak emlékezetét, akik nyomot hagytak tanítványaikban...” – olvashatjuk a könyv Elő-

szavában. Életrajza mellett két volt tanítványának, a Szent Bernát Gimnáziumban végzett *Molnár József*nek és *Gaál Attila* „dobós” diáknak a visszaemlékezéseit is olvashatjuk. Emellett Ócsvár tanár úrnak egy 1946-ban készült karikatúra-grafikája is látható a könyvben.

- **VOLT EGYSZER EGY HADIKÓRHÁZ...** címen a Magyar Vöröskereszt Heves Megyei Szervezetének kiadásában jelent meg nemrégiben egy könyv – feldolgozva *Kissné Németh Irén* az egri hadikórházban vöröskeresztes önkéntes ápolónő visszaemlékezéseit, melyek számunkra is, akik a negyvenes években voltak diákok, számos emléket idéznek fel.

Egerben 1942/43 telén szervezték meg az ún. hadikórházat három intézményben, a *Siketek Intézetében* és a *Polgári Iskolában* és a *Halaspiaci* vagy *Belvárosi Iskolában*.

A korabeli 1942–43. Évkönyven olvashatjuk a 213. sz. Koháry cserkészcsapat beszámolójában: „*március 15-én a három hadikórházban ünnepélyt rendeztünk a sebesült katonák részére és a fiúk által összeadott szeretetsomagot osztottunk ki köztük.*”; az 1943–44. Évkönyvben: „*December 4-én a sebesült katonáknak elvittük a Mikulás összegyűjtött ajándékait és kis előadással igyekeztünk néhány percre derűt lopni szívéükbe.*”

A könyvből megtudhatjuk, hogy később a „*Foglár Intézet*”-et – az Egri Érseki Szent József Internátust – is lefoglalták hadikórház részére. Ez már a „nyári” szünetben történt, 1944. május 7-től költözött ide a kórház. Az 1943–44-es tanévet már március 31-én bezárták, az érettségi vizsgák pedig április 23-án fejeződtek be a Foglárban élő hét maturan-dus számára is, – így már április végén üres volt az épület. A kórházat a két stúdió-teremben, a két hálószobában, összesen 150 ágyat elhelyezve rendezték be. Az épületet szeptember 30-án ürítették ki, amikor is hosszú vonatozás után az egri hadikórház Észak-Németországba „költözött”.

- **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Kékési György* (é. 1944.) – Toronto (Kanada) 22 000 Ft, *Fluck (Ragambi) Ottó* (é. 1947.) Mc Lean, VA (USA) – 150 USA dollár, *Puky Pál* (é. 1943.) Peterborough (Kanada) 100 euró; *N. N.* (Németország), – 100 euró, *N. N.* (Franciaország) – 50 euró, *Húsvéti Sándor* (é. 1945.) Scarborough, (Kanada) – 80 Kanadai dollár, *Bérczy Pál* (é. 1952.) Ajka – 10 000Ft.

- **A 2011. ÉVI PÉNZÜGYI HELYZETÜNKRŐL** – közli *Vékonyné Hevesi Mária* az iskola gazdasági vezetője, aki volt szíves a Diákszövetség könyvvezetését ellátni.

Nyitó állomány 2011. 01. 01-jén 730 510 Ft

<i>Bevételek</i>		<i>Kiadások:</i>	
– Tagdíj	204 700 Ft	– Fekete/Fehér újság (nyomdaktg.)	285 397 Ft
– Adomány	541 270 Ft	– Postaköltség	167 011 Ft
– Banki kamat	5 489 Ft	– Anyagbeszerzés (boríték, toner).	30 545 Ft
Összesen	751 459 Ft	– Bankköltség	41 607 Ft
		– Gárdonyi G.C.G. támogatása	117 315 Ft
		Összesen	641 875 Ft

Záró állomány 2011. 12. 31-én 840 097 Ft

- **AZ EGRÍ FEHÉR/FEKETE** – **Interneten** a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található **Gimnázium** linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk

Faluhelyi (Fischer) János (é. 1934) – Wiesbaden (Németország)

Requiescat in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Homonnay József*, 3529 Miskolc Farkas Jenő u. 29.
Tel.: (46) 320 535 ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A tel.:(1) 386 2295 vagy
E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.
Felelős szerkesztő: Oláh Gyula
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: Kovács Ottó

A 213. sz. Koháry István cserkészcsapat zászlója

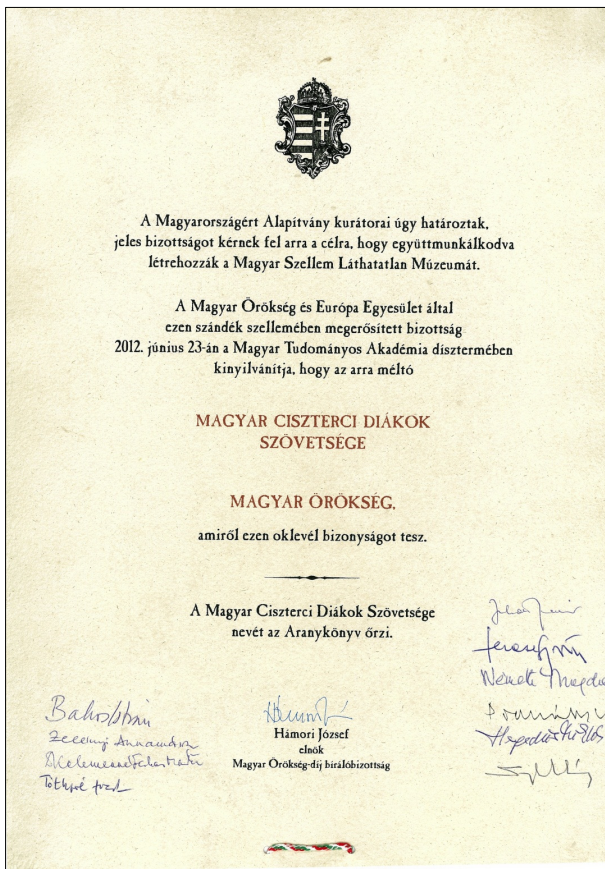
Cserkészcsapatunk alapításának tíz éves évfordulóján, 1933. március 25-én szentelte fel dr. Kürti Menyhért OCist, az iskola igazgatója. Tervezője Ócsvár Géza rajztanár volt.

A TARTALOMBÓL

Magyar Örökség Díjat kapott a Ciszterci Diákszövetség
Régi harangok kongását hallgatom – Az egri harangokról
 Beszámolók a 2012. évi érettségi találkozóról
Molnár József: Emlékeim
 Ez történt a Gárdonyiban Húsvét-tól

A ciszterci cserkészcsapatok szentgotthárdi nagytábora
Kilián István: Curriculum vitae III. rész
 Búcsúzunk Hölvényi tanár úrtól
Józsa László: Kunszentmártoni emlékek a ciszterciekről
 hírek...hírek...hírek...

MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJAT KAPOTT A CISZTERCI DIÁKSZÖVETSÉG

A Magyar Ciszterci Diákok Egyesülete – az egykori öt ciszterci iskola – Baja, Buda, Eger, Fehérvár és Pécs – öregdiák osztályainak közös szövetsége, alapításának 90. évfordulóján nagy megtiszteltetésben részesült: Magyar Örökség díjjal ismerték el a magyar kultúra és a társadalom erkölcsi és szellemi felemeléséhez való hozzájárulását. 2012. június 23-án a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében a Szövetségünk elnöke, dr. Seidl Gábor vette át a díjat.

MAGYAR ÖRÖKSÉG díjat Makovecz Imre, Fekete György és Farkas Balázs alapította 1995-ben. A díj azon magyar intézményeknek, csoportoknak, személyeknek adható, akik tevékenységükkel hozzájárultak a magyar kultúra, gazdaság, sport, tudomány, azaz a magyar társadalom erkölcsi, szellemi felemeléséhez. Célja a magyar kultúra múltbeli és jelenlegi közismert és kevésbé közismert pozitív teljesítményeinek népszerűsítése, a magyarság közös értékeinek ápolása.

A bíráló bizottság évente négyszer hoz határozatot többszöri titkos szavazás után hét-hét díj kiosztására. A díjat ünnepélyes külsőségek között a Magyarországi Alapítvány kurátorai jelenlétében adják át a MTA dísztermében. Díjjal jutalmazott személyek ill. egyesületek érdemeit az ún. laudátor ismerteit. A ciszterci családban Endrédi Vendel zirci apátúr és Rajeczky Benjamin ciszterci szerzetes kapott már ilyen elismerést. A díjnak csakis erkölcsi értéke van.

Dr. Párdányi Miklós, a budai ciszterci Szent Imre gimnázium igazgatójának laudációja a Magyar Örökség díjjal kitüntetett Magyar Ciszterci Diákok Szövetség díjátadó ünnepségén

Immár 90 éve – 1922. március 22-én – történt, hogy az akkoriban országosan, a Ciszterci Szerzetesrend által működtetett és fenntartott 5 gimnázium már régebben végzett diákjai közül néhány – fontos közéleti szerepet játszó és nagy tekintélynek örvendő személyiség – jelesül a kitűnő gr. dr. Klebelsberg Kunó (egykori fehérvári diák és akkori belügyminiszter), Gaál Gaszton (a nemzetgyűlés korábbi elnöke) és Zichy János gróf (valamikori pécsi diák, egykori kultuszminiszter) levélben fordultak a ciszterciek Zirci Apátsága gimnáziumainak volt diákjaihoz azzal a javaslattal, hogy hozzák létre Diákszövetségüket: igazolandó és ápolandó együvé tartozásukat, egymás közti kapcsolattartási- és segítőszándékukat, és feltétlenül azért, hogy folytassák és fenntartsák ciszterci ihletésű és erkölcsiségű szellemiségüket és hagyományaikat. Igaz ugyan, hogy Békefi Remig zirci apát már korábban is tervezte ilyen alakzat létrehozását, ám igazában ekkor jött el az ideje egy efféle polgári kezdeményezés megvalósításának, illeszkedve a gimnáziumok életéhez-működéséhez a szerzetesrend patronálásával; a vesztes háborút, a szétziláló forradalmakat és Trianon gyalázatát

követően, a nemzeti talpra állás és feltámadás reményében is.

Az ezt követő erőfeszítés célra vezetett. Tudni való, hogy a kezdeményezők már ismertek világszerte létező mintákat is, hiszen a világi egyetemének, kollégiumainak és kiváló középiskoláinak körében fejlett kultúrája létezett a generációkon átívelően működő diákszövetségeknek és szervezeteknek, komoly szakmai, kulturális és közéleti befolyással és távlattal. Olyannal, amelyet Zirc apátja is örömmel felkarolhatott. Így esett, hogy az 1923. február 25-én, Budapesten megtartott alakuló közgyűléssel kezdetét vette az a munka, amelynek mentén

1. kibontakozott az emlékezés és a tradíciók folyamatossága;
2. a ciszterci szellemiség és erkölcsi felfogás talaján sodró erejű együttműködés nyert egyre szélesebb teret és
3. egyre hatékonyabb támogatási-segítségnyújtási gyakorlat terjedt szét a résztvevők körében, elsősorban az újabb gimnazista generációk javára, erkölcsi és anyagi tekintetben egyaránt (figyelemmel kísérés-követés, ajánlások, akár nemzetközi szinten is, kollégiumi el-

helyezés, étkeztetés, tankönyv, taneszköz ellátás, ösztöndíjak, informálás-tájékoztató stb.).

A szövetség védnökének szerepét *Werner Adolf* zirci apát, az ügyvezető elnökét az akkor már kultuszminister *Klebensberg Kunó* látta el.

... A következő évtizedekben rohamosan hányt a szebbnél szebb virágait az öt szervezet mozgalmá (Baja, Buda, Eger, Fehérvár és Pécs volt diákjai), amennyiben tömegesen segítette a gimnáziumok érettségizetteinek a magas szintű továbbtanulásban, sőt kapcsolatok révén az elhelyezkedésben és a kiválóság igazolásában. Se szeri se száma azoknak a tudományos, művészeti és közéleti kitűnőségeknek, akik eredetileg a ciszterci gimnáziumokban tanultak, utóbb a diákszövetség kapcsolati hálójának közbejöttével is tudták növelni-terjeszteni eredményeik, alkotásaik hatását.

A II. világháború után Magyarországon is kiépülő új rendszer a ciszterci szerzetesrenddel, iskoláival, következésképpen a diákszövetséggel is leszámolt azzal, hogy 1948–1950 között felszámolta ezeket. Ám nem tudta kitörölni a létezésből azt a hatalmas szellemi építményt és összetartozási gyakorlatot, amelyik addigra már beleivódott a magyar élet szövetébe és évtizedeken, generációkon át igyekezett hordozni, majd tudta felmutatni az újjáéledés képességét. És íme: már 1987-ben – még a

József Attila (volt budai Szent Imre) Gimnázium kínálta behatárolt keretben ugyan, de már elindulhatott valami, 1988/89-ben Pécsen mozdult meg a világ, 1989. májusában már *Kerekes Károly* apát úr vezetésével Nagyvenyimen új alapszabállyal bontott zászlót a diákszövetség és 1990-ben a budai Szt. Imre Plébánián indult útnak a Magyar Ciszterci Diákok Szövetsége, amely közösséget nemrég ajánlották Magyar Örökség Díjra a szövetség pécsi osztályának támogatói, akik a 325 éves pécsi iskola bázisán végzik munkájukat.

Valóban a MCDSZ-nek 5 osztálya az újjászerveződés óta eltelt két évtizedben kitűnő munkát végzett az eredeti elképzelésektől fogantott szellemben és a zirci apátok – *Kerekes Károly* és *Zakar F. Polikárp* támogatásával. Így jelentős szerepet játszottak az „iskolavisszaadási” folyamatok „katalizálásában”, a ciszterci iskolák működésének folyamatos erkölcsi és anyagi támogatásában (pl. alapítványok közbejöttével, médiamunkával, program-szervezésekkel, a cserkészcsapatok munkájának segítségével, illetve a civil szféra és a szerzetesrend kapcsolatának „stimulálásával” stb.). Vagyis ez az alakzat méltán bizonyította, hogy a mai világ körülményeinek közepette is képes mind újabb értékek létrehozására, valós erő felmutatására, közösségépítésre, sőt túlmutató társadalmi jelentőségű erőfeszítések támogatására is.

* * *

Kiegészítés a laudációhoz...

A Diákszövetségünk újraindulásában elévülhetetlen érdemei voltak *Tárkányi László* 1939-ben a Ciszterci Rend egri Szent Bernát gimnáziumában érettségizett diáktársunknak (erről a laudációban nem esik szó!).

1987. február 13-án ő, *Mezey Zoltán* (1939) és *Urbán Gusztáv* (1942) kezdeményezésére 18 egykori Szent Bernát-gimnáziumi diák jött össze a Kiss János altábornagy utcában levő *Makk Hetes* vendéglőben azzal a céllal, hogy a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának újjászervezését kezdeményezze, és azzal a szándékkal is, hogy iskolánk fennállásának 300. évfordulóját méltó keretek között megünnepelhesse. Megválasztották az egyesület tisztikarát és megbízták diáktársunkat, dr. *Farkas András* (1938), az egykori alapszabály „korszerűsítése” mellett mielőbb vétesse nyilvánításba az egyesületet a Heves Megyei Bíróságon. Ezen az alapító gyűlésen távolabbi célkitűzéseként jegyzőkönyvben is rögzítve, megfogalmazták: munkálkodnak annak érdekében, mind az 5 volt ciszterci gimnázium székhelyén keltsék életre régi minta alapján a Ciszterci Diákszövetség „osztályait”.

A Heves Megyei Bíróság azonban a megalakult egyesület nyilvántartásba vételét elutasította. Dr. *Kerekes Lajos* és dr. *Chikán Zoltán*, mindketten Egerben laktak, javasolták egy szélesebb körű egyesület alapítását Egri Öregdiákok Baráti Társasága néven. Az egyesület 1998. október 1-én tartotta alakuló ülését, tagjai túlnyomórészt a Szent Bernát Gimnázium diákjai voltak.

Az eredeti célkitűzéseket figyelembe véve *Tárkányi László* tovább munkálkodott az öt ciszterci gimnázium öregdiákjait összefogó Ciszterci Diákszövetség újjáalakulását. Sorban kereste fel a volt ciszterci iskolákat, miután különböző ismeretség révén kapcsolatot talált az iskolák öregdiákjaival.

A Ciszterci Diákszövetség alakuló közgyűlésére 1989. április 22-i keltezéssel *Tárkányi László* és *Urbán Gusztáv* diáktársaink aláírásával küldték ki a meghívót, melyben az öt gimnáziumi öregdiákjait a nagyvenyimi plébánia-templomba hívták össze. (Akkoriban a még állami kézen levő zirci monostor helyett itt kezdett kibontakozni a ciszterci élet.)

Mindannyiunk számára feledhetetlen a találkozás Nagyvenyim templomkertjében, ahol 1989. május 20-án az öt gimnázium közel száz öregdiákja jött el az alakuló közgyűlésre, szeretettek köszönve a közel negyven éve itthon nem láthatott fehér-fekete habitusban megjelent *Polikárp generális* apátot, *Kerekes Károly* zirci apátot – nagyon sokan itt tudták meg, hogy van zirci apát! – és *Égi Konrád* atyát, a házigazda plébánost.

Végül is a Fővárosi Bíróság 7. Pk. 23.952/1989/I számú, 1989. június 7-én kelt végzésével Szövetségünket 161. szám alatt nyilvántartásba vette

A közgyűlés az újjáalakult szövetség első elnökének dr. *Farkas András*, 1938-ban érettségizett diáktársunkat választotta, aki ezt a tisztséget egy évig viselte.

A ciszterci cserkészcsapatok szentgotthárdi jubileumi nagytábora

1942-ben ünnepelte a ciszterci család a Rend Magyarországra telepedésének 800 éves évfordulóját. Mind az öt gimnáziumban, Egerben 1942 decemberében, nagyszabású ünnepségek keretében emlékeztek erről a jubileumról.

A ciszterci cserkészek is közös nagytáborban ünnepelték meg ezt a jeles évfordulót 1942 nyári szünetében, július 1-je és 14-e között. Ennek most 2012 júliusában volt hetven esztendeje.

Erre emlékezve, a nagytábor sajtótudósítójának, Ágoston Julián tanár úrnak a korabeli lapokban megjelent írásából, meg egy kicsit a saját emlékeinkből állítottuk össze a hetven éve történeteket. *(Ágoston tanár úr tudósító munkája széles körre terjedt ki: külön tudósítások és összefoglaló hangzott el többször is a rádióban, a levante-újságokban, pesti napilapokban, a Magyar Cserkészben és számos vidéki lapban, többek között az Egerben is.)*

Előkészületek

Gimnáziumaink és a zirci hittudományi főiskola cserkészvezetői 1941 őszén Budapestre jöttek össze, hogy döntsenek afelől: legyen-e tábor, e nehéz háborús időkben. Az értekezlet dr. Palos Bernardint, az egri Szent Bernát gimnáziumi igazgatóját kérte fel a Nagytábor parancsnokául, helyetteséül pedig 'Sigmond Lóránt budai tanárt. A tábor központi törzs-tagjait is kiszemelték: Kalász Elek (Buda) GH vezető lett; Lékai Lajos (Bernardinum) énekvezető; Ágoston Julián dr. (Eger) a sajtó és a hírverő szolgálatot vállalta.

A parancsnokság munkáján kívül a leventemozgalom legfőbb vezetője vitéz Bély Alajos altábornagy és vitéz kisbarnaki Farkas Ferenc vezérőrnagy, főcserkész mindketten a legnagyobb készséggel indítványozták a tábor megtartását. Endrédy Vendel zirci apátúr pedig erkölcsi és nagy anyagi támogatásával tette lehetővé 400 ciszterci cserkész ünnepi táborozását.

1942. július 1-je és 14-ke között két hétre a szentgotthárdi apátsági birtok talapatkai völgyében vertek sátrat a ciszterci cserkészek. Az első öt nap „A Magyar Ciszterci Leventecsapatok Zrínyi Miklós Leventetáborára” felírást viselte, a többi pedig a „Magyar Ciszterci Cserkészcsapatok III. Béla Nagytábora” címet.

Az öt gimnázium – Baja, Buda – közülük került ki a híradósraj, telefonosok, rádiósok, postások –, Eger – ők adták a táborbíró válogatott legénységét –, Fehérvár, Pécs – cserkészcsapatai mellett a zirci főiskolások csapata vett részt a négyszáz fős táborban. Az egriek 213. sz. Koháry István cserkészcsapata 70 fős volt.

A tábor eseményei:

Július 1. A gyönyörű napsütéses időben lassan emelkednek ki a földből a cserkésztábor sátrai.

Július 2. A leventetábort ma nyitottuk meg ünnepélyes keretek között. A táborparancsnok megnyitó beszédében többek között a következőket mondta: „Fiúk! dolgozni jöttünk ide. Legyen hát minden napotok kemény, odaadódó munkából fakadó jótettek sorozata... Veni Sante Spiritus! ... Énekelte ezután 400 fiatal szív.

Július 3-ának közös programja délelőtt alaki-, hadijáték-, rádiós- és telefonkiképzés, délután pedig a céllövőverseny volt. Közbe-közbe előadásokat, közös énektanulást és parancsnoki megbeszélést iktatott be a vezetőség.

A következő nap legkiemelkedőbb eseménye a közös táború volt.

Július 5-ének verőfényes napján pompás fegyelmezett menetben, zeneszóra vonult a 400 ciszterci diák-levente Rábakethelyre, hogy megkoszorúzza a község előljárósága és ünneplő közönsége előtt a hősök emlékművét. Szeretettel fogadtuk ekkor első alkalommal hozzánk érkező Vendel apáturat. Beszédének néhány gondolata: „Fiaim, ciszterci magyar levették! Elvünk volt 800 esztendőn keresztül meghódítani e földet és verejtékes munkával a nép szolgájává tenni, ugyanakkor lelkét Istenhez emelni. Ti is ezt az utat járjátok. Meghódítjátok most magatoknak a földet, egymás iránti szeretetben pedig közelebb kerültök Istenhez... Az új magyarság arcát kell magatokban kialakítanotok. Ha sok magyar a ti példátokon felbuzdulva egy táborba áll, együtt érez, akkor ez a marék magyar nép nem tíz, hanem százmilliót fog jelenteni a népek sorában. Legyetek tehát jó levettek, és igazi ciszterci diákok!”

Ezen napon a nagyobbak terepsport-akadályversenyen vettek részt, volt futás, súlylökés és zsinórlabda-mérkőzés, a kisebbek számára a program futás és zsinórlabda-mérkőzés volt.

Július 6-án nyitotta meg Palos táborparancsnok úr Teleki Pál gr. volt főcserkészünk jelszavával, – „Kötelességet kereselek!” – a Ciszterci Cserkészcsapatok III. Béla király Nagytáborát.

Július 7-e, kedd, nagy nap volt táborunk életében. Pontosan 8 órakor érkezett meg Vendel apátúrral v. kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész úr, aki örömeinek adott kifejezést, hogy közénk jöhetett, és öröme fokozódott, amikor a tábor mintaszerű fegyelmét látta. Büszkék lehettek – mondotta – a ciszterci cserkész névre és büszkén használhatjátok azt a ruhát, amely már 30 éve feszül a magyar ifjú keblén. ... Tudnotok kell, hogy a cserkész önzetlen, több-munkája a hazáé. Aki egyszer cserkész, az mindig és mindenütt az; cserkész otthon, a szülői házban, cserkész az iskolában, cserkész a leventében, cserkész a hét minden napján, nemcsak ünnepnapjain, cserkész a nap minden órájában és az óra minden percében. Mi, cserkészek a magyar ifjúsághoz képest szűk keret vagyunk csak, mert csupán azokat hívjuk meg közénk, akik magukévá teszik a cserkész eszmény. ...” A díszfelvonulás után Apátúr ünnepi misét pontifikált.

11 órakeres hatalmas arányú hadijáték zárta be a nap programját. A nagy tábor két csoportra oszlott: védőszázadok, a „Sárgák”: Buda, Eger és Zirc, támadók a „Kékek”: Baja, Fehérvár, Pécs századai. A „puskaporoszagú vértelen” csata a Hársaspaták partján zajlott le. A játék lefűvése után a csapatok díszmenetben vonultak el az apátúr és a főcserkész elé.

Jelen volt a Magyar Filmiroda riportere is.

Az utolsó napok történetének kiemelkedőbb eseményei: július 13-án voltak az őrsi akadályversenyek. Ezeknek kilenc állomása nagy szellemi és gyakorlati felkészültséget kívánt meg a fiúktól. Jellemző és egyben dicséretes cserkész leleményességükre, hogy egy-két nehezebb állomást majdnem minden őrs másképpen oldott meg. Ugyanezen a nap délutánján zajlott le a nagy közös énekverseny, amely négy komoly számával, köztük ismeretlen dallamok időre való megtanulásával, a magyar népdal fejlett műveléséről tett tanúbizonyságot. Este volt az utolsó közös cserkész-tábortűz.

Július 14-én utolsó akkordként koszorúzta meg a tábor a szentgotthárdi hősök emlékművét.

* * *

Iskolánk volt legtávolabb a tábor színhelyétől. Az út oda vissza közel 900 km volt, melyet több napon át tettük meg a „G” típusú tehervagonokban. Ezeket a menetrendszerű személyvonatokhoz csatolták. A korabeli Évkönyvünk az útról így számol be: „A táborba utazásunk alkalmával útba ejtettük és megtekintettük Budapesten az országházat, továbbá Székesfehérvár, Veszprém, Celldömölk és Pápa ősi városait. A Magyarországon 800 éves ciszterci Rend iránt úgy akartuk hódolatunkat leróni, hogy elzarándokoltunk a Rend anyamonostorába Zircre. ... A táborból való visszautazás alkalmával Szentgotthárdot, Szombathelyt és futólag Győr városát tekintettük meg.”

* * *

Emlékforgácsok – a mai öregcserkészek leveleiből

Erdős László (43) – A GH-s szolgálatban *Várhelyi (Ungár) Károly*val ketten láttuk el az őt tábor napi élelmezését szolgáló fuvaros munkát. A Rend adott egylovas fogatot, stráfkocsit. Velünk volt a Kalász Elek ciszterci atya, aki régebben a szentgotthárdi ciszterci erdőgazdagság ügyelője volt. Két sátor és egy nyári istálló volt a telepünk a táborok közelében.

Egész napos elfoglaltságunk miatt csak a fontosabb eseményeken vehettünk részt.

A tábor élete tükrözta a ciszterci hazafias nevelést. Ebben Palos Bernardin igen magas követelményt támasztott. Az iskolai év nemzeti ünnepein három zászló – a nemzeti, gimnáziumi és a cserkész – vonult be a templomba és a színpadra. Az ünnepségen cserkész diszszakasz katonai fegyverrel, nemzeti himnusszal díszelgett a zászlóknak. Lényegileg teljes katonai parádé volt, mint a hadapród iskolában. Ez egyébként megjelent a cserkészletben is, a HÖK – Honvédcserkész Őrsvezetői Kar – Egerben is működött.

Ezekben az években történt az ország-gyarapodás, terület visszacsatolások. Teljesen más közszellem uralkodott.

A szentgotthárdi táborba levittük a fűvös zenekar nagyobb részét, Rábakethelyen a hősi emlékmű koszorúzásnál és a főcserkész fogadásánál a díszszemlén szerepelt. Az a bizonyos hadijáték is a katonai nevelést szolgálta, tápot adva az utókornak ennek elítélésére.

Mohi Sándor (46) – A szentgotthárdi tábor kedves emlékeim közé tartozik. Odamenet Rátót állomáson rágyújtottunk az ismert nótára: A rátóti legények... – a jelenlevő falusiak nem nagy öröme. A zirci Apátság meglátogatása is maradandó élményt jelentett.

Az állomáson lovas szekerekkel vártak, mi gyalogosan, a távolság ellenére is jókedvvel érkezünk a táborhelyünkre. Kijelölt helyek voltak külön-külön az öt gimnázium cserkészcsapatainak. Latrinák, a főkapu már készen állt. A főkapunál éjjel-nappal őrség állt. A sátrak, konyha hamarosan elkészült, kezdődhetett a táborozás.

Estéknként a közös nagy tábortűznél a csapatok érdekes programokkal szerepeltek, sok-sok közös énekkel.

Naponta „csencselgetés”: különböző sapkapajzsok és más dolgok kerültek cserére.

A várva-várt nap a hadijátékokkal is eljött: sárgák a kékek ellen. A Sirály őrsünk őrsvezetőjének (*Herendi János*) az első világháborúból származó látszóve jó szolgálatot tett az „ellenség” sapkához tűzött számai leolvasásában. Igazi golyószórós csapatunk is volt. Száva Jóska ugrott ki a fedezékéből, amint a fölényben levő ellenség közeledett. Vaktölténnyel töltött fegyvere a csata hevében egy közeledő tag bokáját találta el, így a szanitécnek is akadt dolga. A mindenütt jelenlevő bírálók döntöttek el, mennyi a „halott”.

Egyesek a patakparton található málnabokrok alatt élvezték a gyümölcsöt, fittyet hányva a nagy hadijátéokra. Később persze mint halottak lettek regisztrálva. Erre költött egy szakértő irodalmár még ma is fülembe csengő „dithyramb”-ot:

„Mál-ná-zás kö-ben
Jött ér-tem a ha-lál”

Bordás Béla (47) – Szentgotthárdon mint első táborozó voltam. Hosszú út után Máriaújfalu állomására érkezünk, ahonnan éjjeli menetben gyalogoltunk a táborhelyre. Emlékszem, alva meneteltem.

Mi az 5. század voltunk. *Gyulai Arisztíd* hadnagy – mert az első napokban levente-tábor voltunk – az egrieket Berciknek becézte.

A gyepüvidék ingoványos volt, az idő is esős, lábnyomunkban víz fakadt. Luxus budijainkban (nem latrina volt!) plafonig csapódott a víz. Nehéz volt papír nélkül tüzet gyújtani, ez volt akadályverseny első állomása.

Emlékszem, mi volt a kedvenc dala a táborozó csapatoknak: a bajaiaknak: Kaszárnya, kaszárnya, nem az Isten háza..., a budaiakéról csak arra emlékszem, az volt benne: ... csak az a hibája, hogy szűk a szára, nem illik a lábamra..., a pécsiaknak: Udvarhelyi utca jaj de sáros... Na és a zirciek, csodálatosan énekelték a hallod-e csalógányt. Mi egriek akkoriban: Ez a gyönyörű huszár-t szerettük énekelni.

A sebtében összeállt focicsapatunk 6:1-re kikapott a helyiektől, pedig két egri erősségünk *Madarász András* és *Mekcsei Antal* is ott voltak. Az akadályversenyen elsők voltunk, a sportban a második. Mi kicsi a stafétában a budaiak mögött másodikak voltunk.

Talán többen emlékeznek a Provitára, mely egy helyi gyártmányú üdítőital volt. Szentgotthárdon ezért így énekeltünk: Azért is iszom, az angyalát, én fizetem meg a Provitát.

— Talán még másoknak is vannak emlékeik... Írjátok meg!

* * *

Őrsi gyűlés előtt imádkoztuk:

Mindenható Úristen! Alázatos szívvel fordulok Hozzád munkám kezdetén. Nagyratörök céljaim, de gyarló az én erőm, kérek ezért, minden erőnek forrása, támaszd meg az én gyengeségemet és tedd eredményessé munkámat, hogy azzal, amit tanulok, a te dicsőségedet növeljem, hazámnak és embertársaimnak javára lehessenek. Add szándékomra áldásodat!

És néhány féltve őrzött , kissé megfakult fénykép a táborból

A képek Szkladányi József, Erdős László, Nagy Lajos, Póta György, Mohi Sándor öregcserkészektől kaptuk.

Főcserkész a 213-asoknál

Vendel apátúr, Palos parnokúr, háttal Julián

Vendel apátúr Grösz püspök úrral

Falubíró Győző , mint látogató Lékai Lajossal

Zászlófelvonás

Géhsók ételmet szállítanak

Egy kép a korabeli híradóból: Póta Gyurka a mesterlövész

Sólyom őrs sátra

Zenekar a temetőben?

A 213-asok egy vidám csoportja

RÉGI HARANGOK KONGÁSÁT HALLGATOM...

Az egri harangokról

Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango

Írásunk címét *Gyomlay László* – iskolánk 1899–1907-ben volt diákjának – 1942-ben megjelent könyvének címe sugallta. Annak idején mindnyájan kaptuk egy „tiszteletpéldányt” ebből a könyvből, s élvezettel olvastuk az író XX. század eleji diákéletéről szóló emlékezéseket. Az Egerbe vissza(haza)térő öregdiákok számára a város harangjai ma is ifjúságuk szép napjait idézik fel.

A harangokról szóló beszámolót *Havasi Horváth Istvántól*, diákszövetségünk tagjától kaptam, „Harangokról – Egerben” c. tanulmányából állítottuk össze.

Eger a tornyok és harangok városa is. 1004-től püspöki, 1804-től érseki székhely, így sok harangra volt igény az egyházmegye területén. Magában Egerben is szép számú templom van. („Válogat, mint egri a templomban!” – szól a régi közmondás.) Nem véletlen tehát, hogy az egyházi székhelyen is létesültek harangöntő műhelyek. Ezek történetét, a harangöntő dinasztikák munkásságát és az akkor meglévő egri harangok ismertetését *Valuch István* iskolánk nemrég elhunyt diákja, a Nagyboldogasszony (Barátok) templomának plébánosa írta meg 1981-ben.

Az egyik egri harangöntő műhely, ill. a mestercsalád háza ma is megvan – a tevékenységről elnevezett Harangöntő utcában. Az épületet a II. világháborúig az utcai homlokzaton levő domborművek díszítették, melyek harangöntői jeleneteket ábrázolnak (jelenleg a Dobó István Vármúzeumban vannak). A Jüstel (Jüstell) harangöntő család háza volt ez.

A harang iparművészeti alkotás, hiszen díszítések is vannak rajta, jellemzőek az ikonográfiai ábrázolások. Magán viseli a készítő elgondolását (milyen célból öntötték), a kor stílusjegyeit; az írásmód is üzen, sok esetben hagyományok fűződnek hozzá. Ki kell emelni a harangokat díszítő kisplasztikákat, melyek azt a szentet ábrázolják, kinek tiszteletére öntötték, ill. szentelték azokat. Ezek az ábrázolások is magukon viselik az adott kor jellegzetességeit – túl az ikonográfiai követelményeken (attribútumok). A díszítőelemek is művészi megformálást kapnak, virágfüzérék, szőlőindák a levelekkel, fürtökkel, töviskoszorúk, vagy éppen csipkeszerű díszítmények.

A campanológia tudománya foglalkozik a harangokkal és szavakkal, az általuk közvetített üzenettel, s a hozzájuk fűződő kanonizált szakrális és népi hagyományokkal. A templomokban már az V. században voltak szerény, csengettyűs harangok, a XII. sz. óta pedig kötelező a harangozás. A régi harangokon elsősorban latin és német nyelvű föliratok vannak (1700-as évek), majd megjelenik a magyar (XIX. sz.). A harang a különböző művészetekben gyakori motívum, sok-sok versben, novellában, regényben találkozhatunk vele. Több közmondásban, népmesében, népdalban szerepel és a zeneszerzők munkáiban is föltűnik. A harangokkal kapcsolatos

művek közül csak egy zongoradarabot említünk meg egri vonatkozása miatt. Geszler György zeneszerző és zongoraművész (1913–1998) városunkban mutatta be Ünnepi hangok c. alkotását 1989-ben. A mű a jezsuitaként indult Ciszteri Gimnázium alapításának 300 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozaton hangzott el és az egri harangokat idézi. Elmondható, hogy a harang mindennapi életünk része, nemcsak azáltal, hogy nap mint nap halljuk.

Van úgy, hogy a harangok elnémulnak. Évente a húsvéti ünnepkörben nagyhéten, nagycsütörtökön az Oltári-szentség alapításának ünnepére utójára szólnak a szentmiseglória részénél (az orgonával és a templomi csengőkkel együtt), majd „elmennek Rómába”! Csak húsvétvasárnap vigíliáján, azaz nagyszombaton, Jézus föltámasztásának ünneplésére szólalnak meg újra, diadalmasan. Bizony, az is előfordult, hogy a harangok nem tölthették be szerepüket. Történelmünk során a hadiesemények miatt is sok harang „elnémult örökre”, ui. elvitték hadi célra. Így 1848/49-ben a szabadságharcban is kellett az ágyúöntéshez a harangbronz, de a legnagyobb pusztítást az I. és II. világháború okozta harangjaink sorában.

Eger legnagyobb harangját, a Nagytemplom Szent Mihályról elnevezett büszkeségét 1944. szeptember 29-én vitték el a Hadianyaggyár számára. Súlya 4351 kg volt, a békét hirdette, míg a helyén volt, a háborút, mikor elvitték. 2001-ben Passauban újra öntött 6015 kg-os harangot 2001. szeptember 29-én, Szent Mihály napján emelték be a bazilika északi tornyába, azon a napon, amikor 1944-ben a régi Szent Mihály-harangot leszerelték.

Az egri bazilika Szent Mihály harangja a budapesti Szent István Bazilika Szt. István (9250 kg) és a szegedi Fogadalmi templom Szent Gellért (8537 kg) után a harmadik legnagyobb harang Magyarországon.

A bazilikának összesen négy harangja van. A minorták és a barátok templomában pedig egy-egy harang lakik.

Eger legrégebbi harangja a Ráctemplom (Görögkeleti) 50 kg-os Miklós harangja 1720-ból.

Eger második „legöregebb” harangja az Eszterházy Károly Főiskola, egykori érseki Lyceum épületének északi traktusán, a volt kápolna fölötti fióktoronyban található. A János harang Joann Joseph Jüstell egri harangöntő műhelyében készült 1769-ben, súlya kb. 35 kg.

Eger különlegessége volt a helyi delet jelző harangszó a Lyceum tornyának (Specula) teraszáról. Az ott levő kis harangot akkor szólaltatta meg a „csillagda” öre, amikor a Nap sugarának fényfoltja a Hell Miksa által kijelölt egri délkör márványlapján megjelent. Ez mindig előbb volt 10–25 perccel, mint a zónaidő szerinti dél. A Hajdú-hegyen, az Almagyar dombon és a környék egyéb szőlőiben dolgozó kapások ekkor hagyták abba a munkát. Az ebédidő végét már a Nagytemplom egy órát jelző ütéséhez igazították – így hosszabbították meg kissé a pihenőidőt...

Egerben ma 39 harang szólaltatható meg...!

Eger összes harangjairól az alábbi internetes honlapon tájékozódhatunk:

<http://www.magyarharangok.hu/eger.html>

* * *

Részletesebben szólunk Szent Bernát templomunk harangjainak sorsáról *Kiliánné Jakab Viktória*: Az egri ciszterci templom építésének története és művészettörténeti elemzése c. tanulmánya alapján.

A templomot a jezsuiták építették. Alapkövetétele 1700. július 31-én, a jezsuiták alapítójának, Szent Ignác ünnepén év végi iskolai ünnepség keretében történt. A következő években alig haladtak az építkezéssel a Rákóczi szabadságharc zavarai miatt. Amint a homlokzatba vésett szám is mutatja, 1743-ban végezték be a templom építését; de a belső díszítés munkája, még mind hátra volt. Jóval a felszentelés után 1763-ban 2.039 Ft-on a toronyba egy fekete számlapú, aranyozott számokkal és mutatókkal ellátott óra került és egy 5 mázsás harang. 1765-ben ismét egy 4 mázsás és egy hatalmas 15 mázsás haranggal gazdagodott az É-i torony, ezenkívül a szentély felett egy kis huszártorony ült a tetőn két kisharanggal. (Ezeknek kötelei a főoltár mögött fügtek, le egészen a kövezetig. Szent események alkalmából húzták meg azokat.)

1773. június 21-én a jezsuita rendet a Dominicus ac Redemptor pápai bulla értelmében feloszlatták, „hogy a béke és kiengesztelődés a Bourbon udvarokkal helyreállíttassék”. Gazdátlanul maradt az egri jezsuita gimnázium és a templom, melyet azután pár év múlva a helytartótanács a pásztói ciszterci konvent perjelének, Beitler Methódnak ajánlkozására a cisztercieknek adott át. 1776. november 8-án történt az iskola és a templom átadása. 1779/80-tól kezdve már mind a templomi szolgálatot, mind a tanítást a ciszterciek végezték.

1787-ben II. József egyházszervező politikájának értelmében az egri ciszterci kolostort is feloszlatta. Az akkor ismét gazdátlanúvá vált épületek rövid idő alatt romlásnak indultak. Eme pusztulást betetőzte az 1800. aug. 23-án keletkezett szörnyű tűzvész, leégett a temp-

lom tetőzete, toronysisakja és az öt harang teljesen elpusztult. A templom és kolostorépület még egy év múlva is tető nélkül éktelenkedett kormos, üszkös falaival. A boltozat beázott, a hívőkre csurgott a víz.

1802-ben I. Ferenc császár visszaállította az eltörölt ciszterci rendet, így a ciszterek visszatérhettek Egerbe és kevés pénzzel, de nagy energiával fogtak a roskadozó épületek kijavításához. 1808-ban a templom felső falait a tető alatt erős tartóvasakkal kötötték össze, új orgonát és Pestről 3 db nagyharangot vettek. A 12, 8 és a 4 mázsás harangot 1808. október 8-án húzták fel a toronyba a minoriták Historia Domomusa szerint.

1827. augusztus 26-án ismét hatalmas tűzvész perzselte fel a várost. Tönkrementek a tornyok a harangokkal.

1831-ben adták át a felújított templomot. Ekkor húzták fel a déli – a templommal szembeállva a baloldali – toronyba a ma is meglevő egyetlen – Vízitáció – harangot. A harang alsó átmérője 109 cm, súlya 722 kg. A harang palástján a névadó Vízitáció jelenet – Mária látogatása Erzsébetnél, továbbá Szent Bernát, Szent Benedek és Szent Róbert képei láthatók.

A felső peremén körbefutó mondat: IN HONOREM VISITANTIS B.M.V. S. BERNARDUS ABBAS S. BENEDICTUS ABBAS S. ROBERTUS ABBAS.

Alsó peremének körbefutó szövege: ÖNTÖTTE EBERHARD HENRIK PESTEN 1830. – PONDERO 1289. LIBRAS FUDIT HENRICUS EBERHARD PESTINI MDCCCXXX. NYOMOK 1289. FONTOT.

A „harmadik nemzedékként” felszentelt harang hangját mi is hallhattuk. Sokan közülünk még húzták is a „haragkötelet”.

Gyomlay László írásunk címét viselő könyvének befejező soraiban írja: „A város felől tisztán kongja a nagytemplom órája a déli 12 órát. És megkondul a Jóska harang. Zendiül már a minorita is, de a hangja nem a régi. És szól a barátok harangja is, zsong már a servitáké, vele együtt a szürke nénéké s a többiek is mind, mind és ezüstösen áthalatszik valamennyien a cisztercita harang.”

Sajnos ma már nemigen szólal meg.

CURRICULUM VITAE III.

További részleteket közlünk Kilián István diák-társunknak „folyamatosan készülő” életrajzából

KÖZÉPISKOLA ZIRCEN. SCHOLA PROPEDEUTICA THEOLOGIAE CISTERCIENSIS

Zirc, a Bakony szíve

A magyarországi cisztercieket sokféleképpen neveztek. Egerben utánozhatatlan tájszóval ciccereknek, egyszerűben tarka papokként emlegették, előfordult azonban az is, hogy nagyon helyesen zircieknek is mondták, jelezvén azt, hogy rendjük központja a Bakony közepén, Zircen volt. Paptanáraink többsége itt

végezte a teológiát, a rend vezetője mindig a legjobbakat helyezte ide, s ezért itt mindig folyamatos és tökéletes volt a kórus, a gregorián éneke itt volt a leghibátlanabb, az egyházi év nagy ünnepeit itt ünnepelték a legfényesebb és a legfegyelmeltebb liturgiával, s a növendékeket itt képezték az idősebbek ciszterciek utánzóhatatlan pedagógiai érzékkel papokká. S ezért minden fiatal paptanárról Zircről csak úgy beszélt, mintha az egyetlen és utólérhetetlen mesevilág egyetlen biztos pontja lenne, ahová el kell utazni, ahol el kell tölteni néhány napot, ahol be kell kapcsolódni a folyamatos zsolozsmázásba, s ahol tiszteletré és követésre méltóan éltek még a legfiatalabbak és legelfáradtabbak is.

Mielőtt hosszabb időre odaköltöztem volna, Zircen kétszer jártam. Ez a két utazás azonban évtizedek alatt

egybe izmosodott, s csak egyetlen egy stabil emlékem maradt Zircről. Első alkalommal egy balatoni táborból indultam Zircre. Az volt a szerencsém, hogy vasutasgyerek voltam, s az utazási költség nem került pénzbe. Édesanyám, bár Édesapám élt, özvegyi nyugdíjat kapott, s az özvegyet s az egész családot, tehát a gyermekeket is megillette a vasúti kedvezmény. Édesapámat nem, mert ő fiktív halott volt. Hervay Levente, egri paptanárnak levitt Pécsre. Együtt utaztunk, s ott a rendházban Kühn Szaniszló bácsi, a gimnázium igazgatója és házfőnöke fogadott és adott nekem szobát, valahol a rendházban. Étkezni a konyha melletti kis ebédlőben étkeztem, tehát nem a rendtagok, a tanár urak közvetlen közelségében. Természetesen számomra ez a külön szoba egészen különös volt, hiszen otthon Édesanyám és Édesapám szobájában aludtam az ágy végére helyezett díványon. Kosztolni meg a konyha melletti úgynevezett gyerekoszobába jártam, ahol az egész család együtt ebédelt, együtt vacsorázott. Itt azonban külön szobában egyedül aludtam, s egy másik külön szobában egyedül étkeztem. A nagycsalád zsúfoltsága után az egyedüllét szokatlanságával lepett meg. Számomra ez külön gyönyörűség volt.

Az étkezés sem volt a megszokott. A rendnek valahol a Mecsekben lehetett egy gyümölcsöse, s abban az évszaknak megfelelően éppen akkor a legfinomabb, hatalmas őszi barackokat tették az asztalomra. Az őszi barack ízét, Kühn Szaniszló igazgató úr közvetlenségét, szinte baráti szeretetét máig emlékemben őrzöm. Nagyon jól éreztem Pécsen magamat, s amikor Hervay tanár úr figyelmeztetett, hogy most már el kell indulnod a balatoni cserkész táborba, nagyon rosszul esett. Nem akartam elutazni. Nem hittem, hogy bárhol is olyan jól érezném magamat. A következő napon azért mégis rászántam magam az utazásra. Korareggel indult vonat. Hamarabb kellett felkelnem, mint bárkinek a rendházban. Azt hiszem vekkert adott Hervay Levente tanár úr a szobámba. Felhúzta úgy, hogy az állomásra gyalog is kiérjek, s elérhetem, a hajnalban induló vonatot. Hogy miért, miért nem, nem tudom, de lekéstem a vonatot, s én örömben visszamentem a rendházba, s leültem a kofferemre Levente atya szobája előtt s vártam, hogy kinyíljon az ajtaja. Ennek is eljött az ideje, s amikor ajtaja zárát kifordította, s a széles egyszárnyú ajtó kinyitotta, meglátott engem.

– Hát te? – szólított meg és nézett rám kérdően.

– Lekéstem a vonatot – szoltam ugyanolyan rövidséggel, de torkomban éreztem, hogy hamarosan a sírás fojtogat. Pécsi tartózkodásom így egy nappal meghosszabbodott. S csak másnap reggel indultam el. Pontosan tudtam a címet, ahol cserkészeink táborhelyét keresnem kellett Balatonaligán, s azt is, hogy melyik állomáson kell majd átszállnom. Mindent úgy tettem, ahogyan Hervay tanár úr elmondta, s Aligán megkerestem a cserkészek táborát, ahová mennem kellett, s itt még néhány napig élveztem a cserkészéletet. Itt másképpen volt jó a jó. Itt fiatalokkal voltunk együtt. Talán Purszky Géza volt a tábori főszakács, s én meg beálltam

neki segíteni. S jól esett a kuktáskodás, a kóstolgatás, a torkoskodás, de a fegyelmezett napirend is. Majd itt is kiteltek napjaim, s indulnom kellett tovább utam végcélja, Zirc felé. Itt emlékeim szerint ez egri Kádár család legidősebb gyermeke, Laci fogadott, akit itt mindenki Gábornak hívott. Itt s talán ekkor szembesültem azzal, hogy a szerzetesek új nevet kapnak, azaz minden a szerzetbe jelentkező növendék új védőszentet választhat magának, s ennek új védőszentnek a nevét kell felvennie, s a rendben természetesen ezen a néven hívja mindenki. Ekkor már több ismerősöm volt itt növendék, az egriek közül Keszthelyi Feri, azaz Kefe és Kovács Endre azaz Papi novícius volt. A novíciusok nem fogadhattak vendéget, nem tárgyalhattak csak novíciusokkal, ha valamelyik egyszerű fogadalmas vagy örök fogadalmas rendtaggal szeretett volna valamit beszélni, erre engedélyt kellett kérnie. Kádár László Gábor, vagy ahogyan mi neveztük, Gábris ekkor már túl volt a novíciátus egy évén, letette az egyszerű, azaz három évig tartó fogadalmát, ezért neki engedélyezték az ott lévő egriek közül egyedül, hogy velem érintkezzék, hogy engem fogadjon az állomáson, s zirci tartózkodásom idején egyáltalán gondoskodjék rólam. A fogadalmasok, akiket itt Zircen klerikusoknak hívtak, az első fogadalmi év letelte után rövid nyári szabadságra hazautazhattak, a novíciusok még vendéget sem fogadhattak, s ha beöltözésükre a családból őket valaki meglátogatta, akkor a velük való beszélgetésre a novícius mester adhatott engedélyt. Kefével és Papival tehát nem beszélgethettem, Gáborral azonban megtekintettem Zircet, a könyvtárat, a rendházat, a templomot és a sekrestyét, s velük azaz a klerikusokkal együtt étkeztem s minthogy nyári vakáció volt, az egyik éppen üres szobában kaptam éjszakára szállást.

Zirc világa, az a nemcsak kívülről, formálisan tartott napirend és szabályozottság, hanem a belsőleg is átértékelte és szükségesnek tartott fegyelmet engem lelkelem legeslegmélyén megérintett. A közös imádság, a gyönyörűen recitált vagy énekelt s egységesnek ható, hallható zsolozsma pedig ebben a különösen szép világban elringatott. Gregorián énekük valami szépségesen szép volt. Különösképpen vigyáztak arra, hogy egyikük hangja sem lógjon ki a kórus egységéből, s nem is lehetett hallani mást csak egyetlen hangot, amit a közösség énekelt. A zirci ebédlőben magas támlájú székeket helyeztek az asztal köré, s az étkezés előtti s utáni imádság alatt mindenkinek a szék mögé kellett állnia, s az imádság alatt kezüket a növendékeknek és a papoknak is össze kellett kulcsolni, s a skapuláré alá betenni. Nekem nem volt skapulárém, nem volt reverendám, a keményített nyakravaló gallér, a collaré se dörgölte pirosra nyakamat, kezemet azonban én is úgy tartottam, ahogyan ezt a klerikusok és a novíciusok tették. Az élet természetesen itt is élet volt a javából. Ha a konventkertben lent voltak a klerikusok, játszottak, labdázta, kosaraztak, turuloztak. Gábor egyik nap árulta el, hogy mosolygott rajtam, mert a magas támlájú szék mögött teljesen elvesztem, s ő bármennyire is magáról tekin-

tett le rám kicsinységemet nem látta. Ez volt első látásra Zirc. Fehér fekete csend, baráti, jókedvű beszélgetések, de fegyelmezett munka, tanulás és figyelmet követelő zsolozsma, önfelédjt játék és boldog tréfálgózás.

A rendelkezésemre bocsátott szobámban két ágy, két íróasztal volt, s ez jelezte, hogy szorgalmi időben ketten laktak itt ebben a szobában. A klerikátus folyosója legvégén az igazgató nevét láttam kiírva: Dr. Horváth Konstantin. Ebből a szobából olykor olykor Beethoven, Mozart és más klasszikusok zongoradarabjait lehetett kihallani. A „művész” vagy inkább a zongorista maga az igazgató volt, aki történettudományi tanulmányai közben pihenésképpen zongorázott. Ablakából rá lehetett látni a konventkertre, az óriási gazdasági udvarra, ahol a lovakat, ökröket istállóban tartották, a sertések az ólban szaladgáltak vagy híztak, s baromfiudvar pedig tele volt „apró marhával” ahogyan azt régen hívták, azaz csirkével, tyúkkal, kacsával, libával, pulykával. Zirc tehát a második világháború pokla után igyekezett önállóan gazdálkodni mindennel, ami egyáltalán szükséges volt ennyi ember, mintegy ötven-hatvan fő eltartásához.

A szobában természetesen e néhány nap alatt egyedül laktam. Nézelődtem, olvastam, kórusra mentem, a szabad idejükben a klerikusokkal beszélgettem. Nekik tartaniuk kellett a napirend minden pontját, s nekem kötetlen volt az időbeosztásom. Jártam le velük a kórusra, s figyeltem gyönyörű gregorián éneküket szinte egyhangú recitálásukat zsolnározás közben, s a konvent kertben még játszani is próbáltam velük. A labdajátékokban általában mindig ügyetlen voltam, s ügyetlenségemmel nem nagyon akartam dicsekedni. Első alkalommal azonban maradt egy kellemetlen emlékem is. Az asztali lámpa annyira tetszett, s igen kellemes zöld színt árasztott burája fénye, s ezért felemeltem, meg akartam nézni, hogy az üvegbúra belül is zöld-e vagy sem. Nem volt zöld, de az emelés közben elvált a lámpa testétől, s leesett a földre. Összeszedtem az üvegdarabokat, s vártam azt a személyt, akinek bevallhatom szörnyű bűneimet. Ez is eljött, s míg nagy izgalomban kinyögtem nagy nehezen nagy bűnömöt a nálam alig idősebb klerikusnak, az nagyon jóízűen kinevetett engem. Izgalmamot, oldódásomat azóta sem felejtettem el, s ha volt rá lehetőségem, s akadt olyan tanítványom aki hasonló okok miatt izgult, vagy ha éppen gyermekem eltört valamit, igyekeztem én is úgy lereagálni a bűnvalomást, mint tette ezt ez az ifjú papnövendék.

Zircen ezután még egyszer jártam. Ekkor már Kefével is beszélgethettem, mert letette első, ideiglenes fogadalmát. Már Papi, azaz Kovács Endre Gerely is túl volt ezen, de ő magasabb szintű teológiai tanulmányokat folytatott, s ezért őt a Bernardinumba, azaz a Horánszky utcai növendékházba helyezte az Apátúr. Második utam hasonló élményekkel gazdagított. Semmi nem kedvetlenített el Zircről, inkább csalogatott. Amikor Zircen tanulmányaim folytatására lehetőség nyílt, nem sokat gondolkoztam, mentem. S egy év alatt egy egész életre szóló gyönyörű emléket sikerült elraktá-

roznom, s olyan emberekkel ismerkedhettem meg, akik végtelen közvetlenek, barátságosak, mélységesen humanosak azaz emberséges emberek voltak, s azok maradtak egész életükben és a legveszesebb időkben is.

A 1948-as tanév elején államosították az egyházi gimnáziumokat. Férfi és női szerzetesek ezreit bocsátották el, mert őket állami gimnáziumban már nem lehetett alkalmazni. Egyesek szerint Magyarország prímásérseke, Mindszenty József a szerzeteseknek és a tanító apácáknak megtiltotta, hogy állami gimnáziumokban vagy általános iskolákban vállaljanak tanítást. Az egyházi iskolák pedig ekkor már nem léteztek. A papok még csak el tudtak valahogyan helyezkedni, akkor, ha az egyházmegye püspöke volt annyira merész, hogy őket vagy csak néhányukat lelkészésként alkalmazta. Voltak akik nyugdíjba mentek, azaz a tényleges munkát befejezték, de tisztázatlan volt még akkor, hogy az egyházi iskolák alkalmazottai, akik a nyugdíj kort elérték, egyáltalán kaphatnak e nyugdíjat. Ezért nagyon sokan segédlelkézi szolgálatot láttak el, a nővérek egyházi intézményekben, azaz plébániákon konyhai alkalmazottak lettek, vagy civilként vállaltak bármi munkát. Az én tanáraim közül többen rövid ideig káplánként tevékenykedtek, majd ott sem engedte őket az állam alkalmazni, tehát innen is elbocsátották őket.

Ágoston Juliánt Czapik Gyula, az egri érsek Kistályán alkalmazta segédlelkészésként. Talán még egy teljes évet sem dolgozott végig, amikor megjelentek a plébánián az ávó alkalmazottai, s valahová elcipelték. Sokkal később tudtuk meg, hogy teljes egy esztendeig Kistarcsán tartották, s amikor kiengedték, akkor sem mondták meg, hogy egy évig miért zárták el. *Révész Amadé*, Egerben a Kisasszony kápolnában lett segédlelkész, de azután hamarosan nyugdíjba mehetett, s eltűnt Egerből. *Kádár Antal* a kiváló matematika tanár valamiféle az egyház által szervezett, gépi harisnyakötő üzemben helyezkedett el, s végül Miskolcon folytatta a matematikatanítást a Földes Ferenc Gimnáziumban. Ő is én is csodálkoztam, amikor engem ugyanebben a gimnáziumban alkalmaztak latin történelem szakosként. *Richter Matyi* bácsi rokonokhoz került Budapestre. Semmit nem látott a szemével, de a fehér botot nem használta, s őt, szegényt elütötte Pesten egy autó. *Hölvényi Olaf* talán két évig tanította nekünk a hittant, őt ugyanis hittan szakosnak képezte ki a rend, s az államosított gimnáziumban is ő maradt ott hittan tanárnak. Ismeretlen okok miatt kétszer is letartóztatták, talán Márianosztrán töltötte rituális börtönéveit. Amikor kikerült a börtönből, rendtársai féltek tőle, mint mindenkitől, aki börtönbe került majd kiszabadult. *Varga Bennó* nyugdíját nem kapott néhány esztendeig, debreceni rokonoknál lakott, akik természetesen megadták neki halála után a végtisztességet. Hajdani, legutolsó osztálya azonban Debrecenben eltemetett hamvait exhumáltatta, s csontmaradványait az egri ciszterci sírhelyre szállíttatta. *Lékai Lajos*, aki később a rendi történetírás kiváló mestere lett, talán még 1949 előtt a zirci apát kihelyezte Spring Bank-be, s a mikor onnan egység-

gesen eltávoztak a magyarországi ciszterciek, hiszen egy szigorú, monasztikus életformát akart rájuk kényszeríteni a provinciális, s tanítás nem vállalhattak, ő is ment velük. *Ferenczy Csaba* kiválóan zongorázott, nagyszerű énektanár volt s igen sok nyelvet beszélt, ő valami egészen különleges módon szökött ki nyugatra, s csatlakozott ő is a magyarországi ciszterciekhez. Fiatalon meghalt. *Hodász Erik* hatalmas izmos férfialak volt, aki szinte szakmányba aprította a tüzelőfát, ő talán

egykori pátriájába, Székesfehérvárra került, s mintha a rendből is eltávozott volna. *Vajk Atanáz*t, mint már írtam, az egri egyházmegye alkalmazta, évekig Diósgyőrben volt segédlelkész, innen Jászberénybe került káplánnak, s innen jutott a zirci ciszterci temetőbe. Íme, így lehetett egy kiváló, nagy tudású tanárokból álló tantestület tönkre tenni, s a rend tagjainak egy jelentős részét börtönbe zárni, záratni, s több évig ott tartani, s teljesen lehetetlenné tenni.

Beszámolók a 2012. évi érettségi találkozóról

Az egész ciszterci pedagógiánknak a családiasság volt az alapja. Gyerek, tanár összetartoztak, egy nagy familiát alkottak. Természetes, ami beljük szívódott, azt sugározták és innen származik az a még ma is nagy összetartás a volt diákok és a volt tanárok között, hogy ők magukat egy nagy család tagjainak érzik, melyeknek közösek az eszményeik és közösek az értékeik...

Palos Bernardin szavai 1989 májusában, Egerben

65 évesek – (1939–1947) A Ciszterci Rend egri Szent Bernát Gimnáziumának 1947-ben érettségizett tanulói Egerben jöttek össze 2012. június 30-án a 65. éves érettségi évforduló emlékének megünneplésére.

A 65 éve érettségizett osztály tablóját a találkozón is jelenlevő Győry Iván tervezte és rajzolta.

Az összejövetelen 11 öregdiák, 5 feleség és – az időközben elhunyt – 2 diáktársunk özvegye vett részt, összesen 18-an. Jelen voltak: *Bódvai Vince* és felesége *Ágnes*, *dr. Bordás Béla*, *vitész Botár Elek* és felesége *Klári*, *Bőjte Tamás*, *dr. Gál József*, *Győry Iván* és felesége *Veronika* az Egyesült Államokból, *dr. Kertész Pál*, *Mischinger Gábor*, *Mohai Lajos* és

felesége Ágota, Pázmándy István és felesége Baba Németországból, Szpolecsnyik Sándor a felvidéki Szepsiből, Szlovákiából, dr. Juhász Lászlóné Marika Szombathelyről és Toronyi Józsefné Irénke Egerből.

Az ünnepi összejövetel szentmisével kezdődött, melyet osztálytársunk dr. Gál József ny. apát mutatott be. A szentmisén a jelenlevőkért és családjaikért, távollevő osztálytársainkért, elhunyt igazgatóinkért (dr. Palos Bernardin és dr. Hegyi Kapisztrán) elhunyt Vajk Atanáz osztályfőnökünkért, elhunyt tanárainkért és időközben elhunyt öregdiák osztálytársainkért imádkoztunk. Dr. Gál József szentbeszédében külön megemlékezett Vajk Atanázról, aki 1939–1947 között 8 éven át volt osztályfőnökünk és a gimnázium cserkészparancsnoka. Cserkészklubokat és osztálykirándulásokat rendezett Bervába, Felnémetre és Felsőtárkányba. Tantárgyait kiváló pedagógiai módszerrel oktatta és elmondta, hogyan lehet hasznosan tanulni. Szigorú, igazságos és jóakarátú ember volt, aki a bajba jutott diákon segített. Még kamatmentes kölcsönt is adott. Tanári pályája során egyetlen diáknak sem adott intót, rovót vagy szóbeli figyelmeztetést; nem írt be az akkor használatos „Izenetek” füzetbe. Ilyesmi nem tartozott nevelési módszereinek tárházába. A szellemes diákcsoportokban – mellyel senkit nem sértettünk –, velünk együtt nevetett, még akkor is, ha annak ő volt a szenvedő alanya. A rakoncátlanoktól tanulókat viszont alaposan megfeggetta, kikérdezte, „megizzasztotta”, latinból vagy németből jól megregulázta. „Lőfuttatást” soha nem rendezett, mert ezzel nem akarta büntetni a véltlen diákokat. Ha nagyon dühös volt, akkor hangosan rántott: „Ti fiúk, ésszél legyetek!” Atanáz szakszerű, precíz és profi fotósként nagyon sok fényképet készített. Ezeket dobozokban tartotta és a 25., 30., 40 éves érettségi találkozóinkon ezzel ajándékozta meg a fotóalanyokat. Az orgonán kísért szentmise végén elénekeltük a magyar Himnuszt és a Boldogasszony anyánkat.

A szentmise után megtekintettük a gimnázium új kétszintes tornatermet, a kondíciótermet, mely dr. Pisákné Balogh Éva ny. igazgató több éves szívós munkája eredményeként a Zirci Apátság anyagi támogatásával is épült. A felújított iskolaépület, az átépített belsőkert, a primus és a nagyudvar új burkolatával igen szép látványt nyújtott. Mindezek az öregdiákok számára nagy örömet jelentettek, köszönet érte a ny. igazgatóasszonynak. Eger a gimnáziumnak ezekkel a felújított és új létesítményeivel tovább gazdagodott. Mindnyájunk nevében utólag is köszönetet mondunk az intézet szakszerű bemutatásáért.

Ezután a Hatvani-temetőben megkoszorúztuk az Egerben eltemetett tanáraink sírját. Gál Jóska imájával emlékezünk minden elhunyt tanárunkra és osztálytársunkra.

A találkozóink idején a 38°C fokos kánikula volt, így jól esett visszatérnünk az Alma Mater egyik hűs osztályába, ahol Gál Jóska és jómagam megtartottuk az ilyen ünnepélyes érettségi találkozókon szokásos „osztályfőnöki órát”.

Névsorolvasással kezdtük, a jelenlevők mellett mindenkiről, akik nem tudtak részt venni tájékoztatót adtunk: Dobrányi Zoltán betegsége miatt nem tudott eljönni; dr. Goóts László lányának ezen a napon volt orvossá avatása; Gajottó Szilvió külföldi vendégeivel volt elfoglalva; dr. Fazekas István feleségének, Magdinak betegsége miatt nem tudott eljönni. v. Kádár Emilné Ilike dédunokája óvodai ballagása volt ezen a napon; Kiss Ferenc és Szommer István betegsége miatt volt távol. Fluk Ottót hiába kerestük e-mailon, nem jött válasz tőle. Hiányzott mindnyájunknak; Simon Istvánnét is eredménytelenül kerestük telefonon, pedig a régebbi találkozóinkon mindig jelen volt. Sajnos Szelényi Györgyné Ari betegsége miatt nem tudott eljönni.

Több diáktársunkról régóta nem kaptunk semmi hírt, így megállapíthatatlan, hogy az 1947-ben érettségizett 60 osztálytársunk közül hányan vannak életben.

Ezek után Mohai Lajosnak – egyetlen osztálytársunk, aki Egerben él – köszöntük meg szervező munkáját. A korábbi találkozásokat is ő szervezte. Eddig ő őrizte az „Osztálykönyvünket”, melyet még 1939-ben vettük az „osztályközpénzen”, és ebben örökítettük meg az érdekesebb eseményeket, diákcsoportokat. Osztályfőnökünk támogatásával megtalálhatók ebben tanáraink, osztálytársaink eredeti kézírásos bejegyzései 1939-től. Ezt a felbecsülhetetlenül értékes „osztálykönyvet” minden találkozóra elhozza az érdemes őrzője és ilyenkor bárki beletekinthetett. Lajos barátunk most ünnepélyes méltósággal átadta a könyvet Gál Jóskának további végleges megőrzésre.

Az osztályfőnöki óra után átvonultunk „díszebédre” az iskola éttermébe, ahol a szépen feldíszített asztal mellett 18 vendég foglalt helyet. Három féle ízletes menüből válogathattunk. Ezúton is köszönjük az étkezde vezetőjének figyelmességét.

Ebéd után még jó két órát kötetlenül csevegtünk, majd elbúcsúztuk egymástól annak reményében, hogy Isten segítségével a legközelebbi találkozóinkon újból láthatjuk egymást.

Összeállította vitéz Botár Elek

* * *

62 évesek – (1942–1950) – Korábbi szokásunknak megfelelően május utolsó szombatján (MUSZ), ebben az évben május 26-án volt a találkozó.

Osztálytalálkozó (conversus classis) – Ki tudja már, hányadik?! A gyengébbek (öregék) kedvéért 2012–1950=62. évi randevú, no meg se kérdezd, hogy hányadik...

Nem is gondolunk arra, hogy hányszor jöttünk már össze megemlékezésül. De nem volt ez mindig így! Valamikor nagyon vártuk az első, az ötéves és a többi randevúkat. Akkor egy 30 év körüli ember öregnek tűnt számunkra. De nézünk szembe a tényekkel! Az idő halad. Ha a tükörbe nézünk, kezdjük érezni ennek a haladásnak a nyomait. Az igazi figyelmeztetést az jelenti, mikor belépünk a nyugdíjasok egyesületébe; és az osztálytalálkozásainkon szomorúan emlékezünk azokra, akik végleg elhagyták osztályunkat. Az itt maradók még mindig felmérhetjük helyünket az életben. Látjuk társunkat, gyermekeinket, unokáinkat, (dédunokáinkat), rokonainkat, barátainkat és itt az osztálytársainkat és

megállapíthatjuk igazi fontosságát annak, amire időnket és figyelmünket, szeretetünket még szentelhetjük! Hála legyen Istennek ezekért a minduntalan fogyó létszámú osztálytalálkozóért!

Végül mégis csak ezek emlékeztetnek bennünket arra hogy milyen szép a világ:

*Ha zöldell a fű, ragyog a fény,
s a könnyű szél arcomhoz ér
akkor hadd mondjam el,
milyen szép a világ!*

*Ha leszáll az est, a hold vigyáz rám,
s barátként kíván jó éjszakát,
Neked hadd mondjam el,
milyen szép a világ*

*A szivárvány színét az égbe festheted
A felhők bánatát, messzi üzheted.
Nincsen már semmi baj
ne bánts másokat,
Örülj, hogy élsz, hisz ember vagy!...*

ahogy ezt Louis Armstrong éneklí a What a wonderful world című dalában.

Végül mégis csak ezek emlékeztetnek bennünket arra, milyen rövid az élet és közel az örökkévalóság!

Ezért is írjuk ezeket a sorokat, mi történt akkor és mi van most. Az emlékezet boldogít, és hogy mindig legyenek, akik az eltávozottakat a szívükbe zárják!

70 évvel ezelőtt, 1942. szeptember 8-án a Ciszterci Rend egri Szent Bernát gimnáziumának első osztályában 61 diák (discipulis cisterciensis) a maguk tíz évével gyülekezett. (Köztük tízet az „Országos Magyar Falusi Tehetségmentés” keretében versenyvizsga eredményeként választottak ki.) A kicsik elfoglalták a szabad helyeket. Csengettek! Abban a pillanatban lépett be osztályfőnökünk, dr. Lékai Lajos, Laudetur Jesus Christus! – köszöntéssel. Szeretettel nézett körül,

egyenként felállva bemutatkoztunk. Mindegyikünket megsimogatott. Tájékoztattott bennünket a ciszterci rendről, szolt igazgatónról, dr. Palos Bernardinról, elmondotta kik lesznek tanáraink, mire fognak oktatni bennünket: Baghy Osvát, Kádár Antal, Tobákos Kilit, Varga Bennó, Falubíró Gyözö, Ócsvár Géza, Rédei Rezsö. Ők már mindnyájan eltávoztak, tiszteletük továbbra is él szívünkben. Requiescant in pace! Megtudtuk azt is, hogy hetente 30 óránk lesz: magyar és latin 5–5, mennyiségtan 4, földrajz, testnevelés 3–3, hittan, természetrajz, rajz, ének 2–2, honvédelmi ismeretek és osztályfőnöki óra 1–1. Az óra végén megkaptuk az idősebbektől örökölt könyveket, a szép ciszterci címeres füzeteket, ceruzát, tollat. A tintásüveg a padba volt beépítve.

**Első osztályfőnökünk:
Lékai Lajos (1916–1994.)**

Számunkra 1942 Kisboldogasszony napján beindult a több mint száz éves pedagógiai tradícióval működő ciszterci szerzetesrendi „gépezet”. A hétköznapi reggeli és a vasárnapi közös misék, tanrendi órák, délután pedig a diákegyesületekben folyt az élet, ekkor voltak az ének, zene és sportkörti elfoglaltságok. És mindenek fölött a tanulás, a helytállás, a fegyelem, melyek már kisgyermek korunk óta életünk részévé váltak. Na és ünnepnapokon a felvonulás Bocskai-ruhában, ciszterci diáksapkában – milyen nagy öröm volt: elől a nagyok, a VIII-asok, azután a többi hét osztály. A menetelő oszlopok mellett pedig az osztályfőnökök mentek szigorúan figyelve lépteinket. Év végén felejthetetlen volt a nyolcadikosok ballagása a primusz udvaron át:

búcsú az iskolától, a diákélettől.

Mint kis elsősök éltük minden napjainkat. Az osztálynak majdnem a fele a Foglárban lakott, nagyobbakkal együtt több mint 130-an. Egy hálóteremben 65-en aludtunk, ahol tisztálkodásra jó pár mosdó-kagyló áll rendelkezésünkre. Ebédlőben egyszerre étkeztünk, reggelente kömény levest, fekete kávé, zsíros kenyeret kaptunk. Az ebédet az ügyeletes diákok, „szervitorok” szolgálták fel. Az otthonról érkező élelmiszer-csomagjainkat az ebédlő melletti szekrényekbe rejtettük, ezeket aztán „rájártunk”. A főzést, mosást apácák látták el. Az alsósok fegyelmére Kató Ottó prefektus vigyázott.

Évközben gyakori volt a különböző sportágakban rivalizálás a prepákkal és a kerisekkel szemben.

Ahogy múltak a hetek, hónapok, évek egyszer csak váratlanul becsapott a „menyő”. Azzal kezdődött, hogy gyakorlatként óvóhelyként használt pincébe levonultak az osztályok. Folytatódott azzal, hogy dr. Lékai Lajos osztályfőnökünk eltűnt, helyét Kádár Antal tanár úr vette át. A háború közbejöttével a ciszterci élet folytatódott, az 1947/48-as tanév végéig. A ciszterci tanáraink búcsú nélkül távoztak, majd jött az „államosítás” új tanárokkal, új eszmékkel, új iskolával. először gárdonyis diákok, majd Dobó tanulók lettünk. A cserkészlet megszűnt, jöttek új a „demokratikus” egyesületek, a továbbtanulás elbírálásánál a származás – munkás, paraszt vagy „egyéb” – előjoga volt a lényeges, a tanulmányi eredmény nem sokat számított! Mi magunk csak sodródtunk, azt sem tudtuk naivan, mi történik körülöttünk. Bármilyen is volt, mi akkor is minden külső hatás ellenére ciszterciek maradtunk!

A 61 kisdíák közül a viszontagságos nyolc év eltelte után egy idegen iskolában csupán 37 volt ciszterci diák érettségizett 1950-ben. 62 évvel ezelőtt!

2012 május utolsó szombatján a Domusz ház teraszán volt az osztálytalálkozó. Ezen a randevún jelen voltak: Borbándi János, Detky Tamás, Lenhardt László, Simonyi István, Szemerei Zsigmond és Veres Zoltán. Egy-egy korsó sör vagy pohár bor mellett, egymást látva azonban ismét diákok lettünk, pillanatok alatt egymás szavába vágva, féktelen jókedvvel emlékeztünk közös élményeinkre és számoltunk be múltunk és jelenünk eseményeiről. Kissé lehiggadva vettük elő az 1942-es osztály fényképét és az akkori névsort. Hogyan alakult ez az 1942–50-es években együtt járt egri ciszterci diákoknak sorsa? 61-en kezdtük tanulmányainkat. 1942–48 években, 6 év alatt többen elmentek, kimaradtak,

sokan hozzánk jöttek. Az induló létszámból 19-en maradtunk, 17-en csatlakoztak hozzánk. 1950-ben tehát 37 volt ciszterci diák érettségizett az állami Dobó István gimnáziumban.

Az osztálytalálkozón hatan voltunk jelen. Tudomásunk szerint a 37 fő érettségizett tanuló közül 14 fő van életben (8-an az indulók, 6-an pedig a csatlakozók). Húsz diáktársunk elhalálozott, ebből 11 fő volt az 1942-es „évjáratú”. Három diáktársunkról nem tudunk.

Lassan elszaladt még itt is fölöttünk az idő, de a búcsút egyre halogatjuk. Visszanézve mások által „hosszúnak” mondott életünkre. Telve vagyunk hálával drága tanáraink iránt, szeretettel gondolunk eltávozott kedves osztálytársainkra. Érezzük, tudjuk, milyen boldogságot jelent a ciszterci emlék.

Végül átöleljük egymást, hívjuk a pincért és fizetünk! –Isten veletek! Ha minden jól megy, jövőre ugyanekkor, ugyanitt újra találkozunk.

A találkozó szervezője Lenhardt László, krónikása Veres Zoltán volt.

* * *

61 évesek – (1943–1951) 2012. június 10-én a Szt. Bernát ciszterci templom 10 órai miséjén találkoztunk – Korábban elhatároztuk, hogy külön nem szervezzük a találkozókat, hanem minden év június második vasárnapján találkozunk a 10 órai szentmisén. Ez ebben az évben Úrnapjára esett.

A szentmisét *Hugyecz János* templomigazgató celebrálta, osztálytársunk *Jéger Károly* pápai prelátus-kanonok, ny. plébános concelebrálásával. Sajnos kevesen jöttünk össze, osztálytársaink egészségi állapota, mozgásképesége erősen romlott. Mindezek ellenére a még élő osztálylétszám, hál’ Istennek, nem változott.

Jelen voltak: *v. Bartha István* és felesége, *Bogdán Kálmán*, *Jéger Károly*, *Kárpáti Jenő* és felesége, *dr. Kilián István*, *Magyar Béla*, *Tilles Béla*. Távolmaradásukat jelezték: *Gódl Károly*, *dr. Jobbágy Aladár*, *Kocsis Antal*, *Rácz László*, *Papp Endre*, *Petróczki Károly* és *Szabó Bálint*.

Az elhunyt osztálytársak feleségei közül jelen volt *Beniczkiné Magdi*, *Hegyi Gézáné Valika*, valamint *Valuch Pista* két unokahúga *Varga Gyuláné Judit* és *Bóta Béláné Katalin* asszony. Sajnos *Kádár Jancsi* felesége *Gizi* asszony előzetes bejelentkezése ellenére sem tudta vállalni az egri utazást.

A szentmise után a templom volt hittantermében jöttünk össze baráti beszélgetésre, ahol megemlékeztünk tanárainkról és elhunyt osztálytársainkról. Innen ebédre átsétáltunk a Santofer vendéglőbe, ahol tovább folytattuk a baráti beszélgetést.

v. Bartha István

BÚCSÚZUNK HÖLVÉNYI TANÁR ÚRTÓL

Életének 90. évében elhunyt *dr. Hölvényi (Olaf) György*, aki a 1948/49 tanévben az államosított ekkor már *Gárdonyi Géza* nevét viselő gimnáziumunkban, majd a Dobó gimnáziumba áttelepített iskolának volt hittanára.

A ciszterciek az 1948/49 iskolaévben már nem taníthattak. Az államosított egyházi iskolákban a hittanórák ekkor még megmaradtak, de csak az végezhetette ezt a feladatott, aki tanárként nem tiltakozott az államosítás ellen, egyszerűen azért, mert akkor növendék volt, vagy nem volt tanári beosztásban. Hölvényi tanár úr Szentgotthárdon könyvtáros és segédlelkész volt, így hittanárként alkalmazni lehetett. A hittanítás mellett tovább ápolta a cserkész szellemiséget, melyre a táborozás adott lehetőséget, mely sok öregdiák számára ma is kedves emlék.

1949 szeptemberében összevonták az iskolát a Dobóval, a hova mint hittanár ő is átkerült. Végül is 1950. áprilisában a rendházból elhurcolva Kistarcsára internáltak.

Sorsa ezután egy meghurcolt, magára maradt ciszterci életútja.

1922. november 7-én született Ráckeven. Középiszkolóját a ciszterciek budai Szent Imre Gimnáziumában végezte, ahol 1940-ban érettségizett. A Rendbe lépve 1940–1945 között a zirci hittudományi főiskola, majd 1945-től–1947-ig pedig a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója volt. 1945. május 8-án szentelik pap-

pá. 1947–48-ban könyvtáros, levéltáros Szentgotthárdon. 1948–1950-ig hittanár Egerben a *Gárdonyi Géza*, ill. a *Dobó István Gimnáziumban*. 1950. április 14-én tartóztatják le Egerben, és 1951 februárjában bocsátják szabadon a kistarcsai internáló táborból. 1952. augusztus 29-én tartóztatják le másodízben. A demokratikus államrend elleni szervezkedésben való tevékeny részvétellel és a feljelentési kötelezettség elmulasztásával vádolták, és hogy kapcsolatot tartott a feloszlott ciszterci renddel, továbbá a fiatalokat az „idealista világnézet” szellemében irányította. 1952. december 2-án 7 évi börtönre ítélik. 1956. július 24-én szabadul. 1956 augusztusától segéd munkásként dolgozott Budapesten. Később műszaki adminisztrátor, fuvarlevél felülvizsgáló, általános iskolai tanár. Egyházi alkalmazásáról még 1957 tavaszán sem akart hallani *Endrey Mihály* püspök, az esztergomi egyházmegye kormányzója. 1958-ban megnősült, és miután Rómától megkapta a hivatalos felmentését 1964. december 22-én egyházi házasságot kötött. Élete további részét családja körében töltötte. 1964-től 1983-ban történő nyugdíjaztatásáig az egyetemi könyvtárban dolgozott, mint tudományos munkatárs.

2012. április 29-én hunyt el Budapesten.

Diákjai mindig is szeretettel gondolnak egykori tanárukra, aki számukra megárvult iskolánkban a ciszterci szellemiséget képviselte.

Requiescat in pace!

EMLÉKEIM

Molnár József festőművész diáktársunk, aki a Heves megyei Nagyrédén született, ez év novemberében tölti be 90. évét. A Szent Bernát Gimnáziumában 1935–1943 években végezte középiskoláját, végig kitűnő eredménnyel. 1945–50 között a Képzőművészeti Főiskolán tanult Bernáth Aurél növendékeként. Diplomájának megszerzése után négy évig tanársegéd a Főiskolán. 1949-ben a Budapesti Világifjúsági Találkozón I. díjat nyert. 1975-ben olasz ösztöndíjban részesült, s a Római Magyar Akadémián kamara kiállításon mutatkozott be. Szemléletére Itália mellett Párizs, Bécs és a görög múzeumok, valamint az Ermitázs voltak jelentős hatással.

Eddig közel 60 kiállítást rendezett Budapesten és több magyar városban. Gyakran vett részt csoportkiállításokon is. Munkáit több alkalommal díjakra érdemesítették. Pályája elején főként arcképeket és figurális kompozíciókat festet.

Előljáróban

Minden művészt nyomaszt a gond, vajon életműve milyen sorsra jut. Vannak korán elkallódó, lappangó művek. Mások hamar gazdára találnak, ám megvásárlójukkal együtt tűnnek el. Szerencsés esetben gyűjteményekbe kerülnek, vagy elajándékozva remélhetnek megbecsülést. Ahogy a könyveknek „Habent sua fata libelli...” úgy minden alkotásnak saját sorsa, fátuma van. Törekszünk arra, hogy monográfiák, albumok, kiadványok készüljenek emlékeztetőül legalább a sikerültebb művek reprodukálásával.

Ilyen szándék indított arra, hogy akár saját költségemen is, válogatott festményeimet albumokban bemutassam. Az elsőt 1997-ben, Nagyréde Önkormányzata nyomtatta, szülőfalumnak ajándékozott 39 festményem átadása alkalmával. A második 2005-ben már a magam költségén készült. Mindkettő szövegét kitűnő művészettörténész barátom, Borbély László írta. A harmadik, szintén saját költségemen készült katalógus értékelő sorait 2009-ben dr. Feledy Balázs művészeti író barátomnak és Kratochwill Mimi művészettörténésznek köszönhetem. A második és harmadik albumot Sascha Müller festőművész szerkesztette, tervezte.

Az első három nyomtatvány célját a fenti gondok-gondolatok sugallták. A 2012-es kiadvány tervezésekor a gazdasági, politikai, erkölcsi válság a jövőt illető gondokat elmélyítette. Műveim veszélyeztetettségét tényként tapasztalhattam. Néhányat már nem találtam ott, ahol addig biztonságban tudtam. Másrészt adósnak éreztem magam azokkal szemben, akik művészi pályára jutásomat lehetővé tették, segítettek. Róluk ebben az új kiadványban kívántam megemlékezni.

Emlékezés indulásomra. Apám, Molnár Flórián (1893-1960)

Murális alkotásai közül kiemelkedőek mozaikból készült munkái Egerben, Nagyrédén, Szigetszentmártonban és az Ópusztaszeren tervezett Szent László kápolna részére készített 9 darab – Árpádház szentjeit ábrázoló – mozaik arcképe. Néhány munkája a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában van, mások közintézményekhez, illetve magángyűjteményekbe kerültek.

Ez év nyarán jelent meg Emlékeim címmel válogatott alkotásait bemutató albuma.

Szeretettel köszöntjük még ma is tevékenyen dolgozó kedves diáktársunkat. Isten életesse!

Ad multos annos!

Hozzájárulásával a most megjelent albumában írt visszaemlékezéseit két rövidített részletben közöljük újságunkban.

* * *

Mindenekelőtt szüleimről kell említést tennem, de nem csak róluk, akiről több portrét is festettem, hanem azokról a faluvezetőkről is, akiről nem adódott alkalom, hogy festményt vagy rajzot készíthessek.

Első sikeres arcképem Édesanyámról készült 1950-ben. Hamarosan a Magyar Nemzeti Galéria megvásárolta. A konyhában, vagy a lakószobában dolgozott, így több festményt és rajzot készíthettem róla. Apám a kertünkben vagy a mezőn végezte munkáját. Csak néha jött be, s állt le „cigaretta szünetre”. Egy ilyen alkalommal sikerült arcképét megfestenem 1954-ben. A IV. Országos Magyar Képzőművészeti Kiállításon szerepelt a Műcsarnokban.

A portróját az akkori KISZ Bizottság vásárolta meg, a veszprémi irodájukba került. Amikor a KISZ feloszlott, sajnálatomra a képnek nyoma veszett. Szerencsére volt

róla egy jó fekete-fehér fotó, amelyet még a főiskolán készített kiváló szobrász barátom, Martsa István.

2004-ben három alakos képet készítettem. Középen Anyám emlékezik. A baloldalon dús, sötét haját fésüli. A jobb oldalra Apám Veszprémben eltűnt színes portréját festettem, azzal a szándékkal, hogy valaki ráismer a lap-pangó arcképre.

Apámat tiszteltem és szerettem. Ha a bor feszültebbé tette, nehezen viseltem el. Másnapra persze a szokott rend helyreállt. Sokat tapasztalt és igen értelmes ember volt. Az első világháború négy évét különböző harctereken élte át. A K. und K. hadseregbe dragonyosnak hívták be Kaszára. Ott tanult meg lovagolni. Később a trénekekhez került, mint fogatos. A lovakat szerette és tudott is velük bánni. A háború után, ha tehetne, lovat vett. Mindig csak egy lovunk volt két kocsirúd közé fogva. A költő Nagy Lászlóval egy kollégiumi szobában laktunk. Mikor megemlékeztem, hogy nálunk egy lovat hajtunk két kocsirúd között, nagyot nevetett. Úgy tűnt, hogy a Dunántúlon két ló és egy kocsirúd volt csak elképzelhető.

Több, mint gyerekrájz!

Tizenegy éves koromban történt, hogy Apám megtudta, Gyöngyösön lovaspóló játékot rendeznek a tiszturak, „csödörösök” és tüzerek. Befogta a lovunkat, bátyámat és engem felültetett a kocsira, és behajtottunk a városba a gyakorlótérre. Rendkívüli élményben volt részünk. A pólójátékosok színes öltözékét, a gyönyörű lovak nekiiramodását, hirtelen megtorpanását, a T alakú ütővel a korong (vagy labda) kergetését, a küzdők hajladozását feszülten figyeltük. Édesanyám nem volt velünk, otthon volt dolga. Hazaérve azonnal elővettem a színes ceruzáimat s megrajzoltam a pólólok izgalmas, színes viadalát. Ezt a színes rajzomat másnap Anyám elvitte és megmutatta Horváth Laura igazgató-tanító néninek, meg a vele együtt lakó rokkant húgának, aki festegetett is. Laura tanító néniék Anyámat kedvelték, gyakran járt hozzájuk mosni, vasalni, takarítani. A tanító néni elvitte a rajzomat Bátor Gáspár plébános úrhoz azzal a véleményel, hogy nekem tovább kellene tanulnom. Sajnos az anyagi helyzetünk miatt erre gondolni sem lehetett. A szüleim mégis foglalkoztak a gondolattal. A kemény paraszti munkára nem látszottam igazán alkalmasnak. Egyelőre folytattam az ötödik elemi iskolai évetem.

Életveszélyben

Ekkor közbejött egy igen súlyos betegség. Panaszkodtam, hogy fáj a hasam. Hamarosan lázas lettem. Édesanyám Laura tanító nénihez fordult. Addig ő volt a falu gyógyítója. Már volt ugyan orvos a faluban, de annak fizetni kellett. A tanítónő meleg sót javasolt. Azzal borogatták a hasamat. A kínjaim ettől csak felerősödtek. A negyedik napon már a falat kapartam. Csak ekkor hívtak orvost. Ő megállapította, hogy perforált vakbélgyulladásom van, s éppen a jegezés volna helyén való, nem a meleg pakolás. Azt javasolta, hogy azonnal vigyenek kórházba, de ne a gyöngyösibe, hanem egyenesen Miskolcra, az Erzsébet Kórházba. Apám nyomban üzent Rudi sógornak, fogjon be a féderes kocsijukba és vigyen minket Gyöngyösre, mert nagy baj van. A sógor befogott és

beértünk a városba. Apám sok embert ismert. Lélekjelenlétére és értelmességére vall, hogy pár percet még szánt arra, hogy bankár ismerősehez is becsöngessen. Tudta, hogy annak öccse, Herédy Dezső az Erzsébet Kórházban dolgozik. Néhány sor ajánlást, kért. Vonaton, karjában tartva, Vámosgyörkre utaztunk. Ott átszálltunk a miskolci vonatra. Az éjszaka közepén érkeztünk a miskolci kórházba. Én alig tudtam magamról, magas lázban égtem. Szerencsére a kórház ügyeletesére éppen dr. Herédy Dezső volt. Apám átadta az ajánló sorokat. Az orvos megnézett, s azt mondta: „Ez a gyerek nem éri meg a reggelt, ha azonnal meg nem műtik!” Sebész nem volt bent. Herédy doktor közölte, hogy ő nem sebész, de az életmentő műtétet megkísérli. A vakbelem már több napja átfúródott. Reggelig hosszú lázas órák teltek el. Apám végig melletttem maradt. Könyörögtem, nyöszörögtem, adjanak vizet! Ez a műtét után tilos volt. Herédy doktor annyit engedélyezett, hogy Apám a zsebkendője egy kis csücskét teába érintve a nyelvemet megnedvesíthette. Közben lázálomom volt. Álmomban haragudtam a nővérekre, hogy nem törődnek velem, vigadoznak, táncolnak, labdáznak a réten. A ruhájuk nem fehér köpeny volt, hanem a nagyrédei serdülő lányok csinos viselete. Egyikükben távoli unokatestvéremet véltem felfedezni.

Apám csak az első kötőscseréig maradt az ágyam mellett. Kissé megnyugodva utazott haza. 51 nap elteltével jöhetett értem. Addig gyakran kötöztek át. A perforált vakbél sebet nem lehetett összevarrni. Nyitva, lassan kellett begyógyulnia. Az utolsó időben sebem szélén vadhús nőtt. Napról napra lápiszkóval égették. Otthon még három hétig nyomtam az ágyat és az orvos járt hozzánk lápiszolni. Újra kellett tanulnom járni.

Tandíjmentesség az egri Szent Bernát Gimnáziumban

Ez a betegség szüleimben megerősítette azt a szándékot, hogy továbbtanulásomat valahogyan meg kellene oldani. Egy kis földterület eladásán is gondolkodtak. Ez valamikor úgyszólván az örökségem lett volna. A járható utat Bátor Gáspár plébános úr gondolta ki. Betegségem után a rajzolást és faragást még nagyobb kedvvel gyakoroltam. A plébános úr megbízott azzal, hogy a parókián függő Szmrecsányi Lajos egri érsek nagyméretű fényképét rajzoljam le. A rajzomat magával vitte Egerbe. Ő előzőleg az érsekségen dolgozott, tudta, hogy az érsek öccse, Szmrecsányi Miklós autodidaktaként festeget is. Neki mutatta meg a rajzomat. Az érsekségről aztán beajánlottak Kürthy Menyhértnek, a Szent Bernát Gimnázium igazgatójának. Az igazgató úr tandíjmentességet ajánlott fel. Ezért egy éven át minden reggel a miséző ciszterci tanár uraknak kellett ministrálnom. Ezt igyekeztem teljesíteni. A korán kelést meg lehetett szokni.

Szeptember elején kellett a tanévkezdésre Egerbe utaznom. Apám kocsira rakta a szükséges dolgaimat és este elindultunk a messzi nagyvárosba. Már virradt, amikor a távolból megpillantottuk Eger fényeit. Meghatott a látvány s dobogó szívvel értünk, a már világos utcákon a Szent Bernát Gimnázium elé, majd leendő szállásomra a Csiky Sándor utca 10. szám alá, Hering Imre bácsiékhöz. A szállás díját Apám kifizette. Egy fél évig laktam itt. Imre bácsi szimpatikus, természetszerető ember volt,

vadászélményeiről szívesen mesélt. Apám nyugodt szívvel utazott haza. Tankönyvekre, füzetekre valamennyi pénzt hagyott nálam. Még a nyár folyamán szüleim Gyöngyösön úri szabóval varrattak számomra városi rövidnadrágot. Így már gimnazistának tüntem... Hamarosan a palóc tájszólásom sem volt kirívó. Egy fél év múlva magatartásom és tanulmányi eredményeim alapján ingyenes helyet kaptam az Érseki Szent József Internátusban. A „Foglárban” szorgalmasan tanultam, többet, mint sok diáktársam, mert nem akartam elveszíteni a kedvezményeimet. A rajzolásal és mintázással kevesebb időt töltöttem. Nem hagytam abba, csak elsőbbséget adtam a tanórákra való felkészülésnek.

Ágoston Julián, Vajk Atanáz, Ócsvár Géza

A gimnáziumban művészi ambícióimat főleg osztályfőnököm, dr. Ágoston Julián támogatta. A másik, Vajk Atanáz, a cserkészparancsnokunk különösen a mintázásaim iránt érdeklődött. Rajztanárnok jó felkészültségű civil férfi volt. Ócsvár Géza tanár úr külön nem foglalkozott velem, rajzkört sem szervezett a gimnáziumban, de a jó rajzokon rajta tartotta a szemét. Ő hívta fel a figyelmemet egy pesti tanulmányi versenyre, melyen rajzommal helyezést értem el.

Érettségi után a Gallé Tibor által vezetett főiskolai előkészítő tanfolyamra kiírt pályázatra ő választotta ki a munkáimat. Ezekkel elnyertem a tandíjmentes helyet. A három hónapos tanfolyam végén a legjobb akt rajzért Gallé Tibortól egyik rézkarcát kaptam jutalmul. Felvettek a Képzőművészeti Főiskolára! Hogy miért csak két év múlva kezdettem meg tanulmányaimat, azt a történelem válaszolta meg: a háború kitörése miatt.

Édesanyám, Frecska Katalin (1895-1984)

Folytatva szüleimről az emlékezést, ők az első világháború kitörése előtt jegyezték el egymást. Az esküvőre azonban csak a négy éves háború után kerülhetett sor. Apám a közös hadseregben együtt szolgált osztrákokkal, csehekkel. Megtanult németül. Említette, hogy egy alkalommal vonaton utazott és egy tiszttel beszélgetett. Csak a búcsúzásnál derült ki, hogy mindketten magyarok. Apámat a falubeliek tisztelték, egyszerű emberek éppúgy, mint a tanult emberek, vagy a falu tekintélyes vezetői. Újságot járatott, szeretett olvasni. Gazdaként voltak a faluban nála sikeresebbek. Emlegette, hogy fiatalon nem a gazdálkodás volt a vágya, de a szülei nem engedték, hogy más hivatást válasszon. A föld-munka nem vált szenvedélyévé.

Édesanyám még a mezei munkában is lendületesebb volt. Sokszor a húzóerőt is ő jelentette. Pedig Anyámnak kora reggeltől estig bőven volt tennivalója. Gyakran kelt korán, például a kenyér dagasztásakor, vagy a nagymosásakor. Máskor, mire a gyöngyöspüspöki háziasszonyok felkeltek, ő már ott volt. Gyalog „beszaladt” egy szatyor hullott almával vagy néhány liter tejjel, esetleg egy-két tojással, hogy a konyhára való fillérekhez hozzájusson. Sokszor a városból hazasietve főzte meg az ebédet, kivit-

te a mezőre, ahol aztán ott is maradt kapálni vagy szőlőt kötözni. Este még a háziállatokat is el kellett látnia.

Ügyesen tudott varrni. Ha egyéb teendői engedték, varrógépéhez ült és a falubelieknek inget, blúzt, fehérneműt, kötényt, párnahuzatot készített.

Olykor hosszú utazásra vállalkozott, pl. engem Egerben az Internátusban meglátogatott. Postán csomagokat küldött. Máskor egész éjszaka vonaton ült, hogy Losoncon a tartalékos tiszti iskolán meglátogasson. Többször csatlakozott a falunkból induló zarándokcsoporthoz, hogy gyalog a Mátraverebélyi Szentkúthoz eljusson. Egyszer én is vele mentem.

Vasárnap a nagymisére mindig elment, de előtte megfőzte az ebédet. Még hét közben is el-eljutott a reggeli misére. A litániákról sem igen maradt el. Ünnepeken estefelé a házuk előtt leült beszélgetni a kispadra a szomszédokkal. Az otthoni munkáját mindig elvégezte. Másokon szívesen segített.

Apám mindezt tisztelettel nézte, de maga nem követte Anyám buzgóságát. Néha megjegyezte: „Anyátok szent asszony!” Mikor Apám nagyon beteg lett, az utolsó hónapokban az ágyból már nem tudott felkelni, Anyámnak kellett őt ápolnia.

Úgy vélem, ha van mennyország, Édesanyám ott van és imádkozik értünk.

Ágoston Julián osztályfőnököm kétszer járt nálam a műteremben. Ott volt több osztálytársammal együtt az 1967-es Csók Galériabeli kiállításom megnyitóján is. Az Édesanyámról festett arcképelem egy nagyszerű vers, a „Parasztmadonna” írására ihlette.

Folytatjuk.

Józsa László: Kunszentmártoni emlékek a ciszterciekről

Az elhallgatott múlt emlékeit keresve látogattuk el Kilián István ny. egyetemi tanár diáktársunkkal Kunszentmártonba, melyről tudtuk, hogy '50 nyarán a ciszterciek internálásának egyik színhelye volt. A városka karmelita kolostorába száműztek 37 cisztercít, közöttük a '40-es években Egerben tanító *dr. Ágoston Julián, Falubíró Győző, dr. Kelecsényi Ákos, Küzdi Aurél, dr. László Vince, Simonyi (Scherk) Marian, Szabó Tihamér*; a régebbiek közül *Barna Jácint, Csehy Alfonz, Módy Dezső, Pataki Kálmán, Szász Alfréd, dr. Szűcs Aladár* atyákat.

A szerzeteseket Kunszentmárton és környékének népe áldozatos lélekkel támogatta. Köztük volt aki akkor, mint ifjú tanítójelölt mindenben hűséges segítőtje, napi ministránsa volt Ágoston Juliánnak is. Közelebbről is megismerhette irodalmi munkásságát, verseit, prózai munkáit melyeket lemásolva a mai napig őriz. Józsa László igen nagy

szerepléssel fogadott bennünket, megmutatva féltve őrzött kincseit, ezek között Ágoston Julián eddig nem publikált több versét is.

Kértük, hogy írja meg újságunk számára emlékeit erről az 1950-es nyárról. Ő készségesen eleget tett kérésünknek.

Megjegyezzük, hogy Ágoston Julián Kunszentmártonban írt verseit Józsa László kéziratai alapján szeretnénk nyomtatásban is megjelentetni.

A nagy magyar Alföld tiszántúli részén a francia eredetű ciszterci rend sokáig nem tartozott a legismertebb egyházi intézmények közé, annak ellenére, hogy Szent Bernát fiai már nyolc évszázada fejtették ki áldásos működésüket hazánk területén.

II Géza, majd III. Béla király hívására jöttek Magyarországra, és a zirci, pilisi, pásztoói, illetve a szentgotthárdi apátság megalapításával sikerült a rendnek gyökeret vernie. A 19. század elejétől középiskolákat működtettek Egerben, Székesfehérváron, Pécsen, Budapesten, Baján, így fő munkaterületük a középiskolák ifjúság oktatása és nevelése lett. Kunszentmárton lakossága mindössze annyit tudott a ciszterciekről, hogy egri gimnáziumukban végeztek tanulmányaikat itt működő papjaink, valamint az értelmiségiek közül néhány tanár és jogász. Én magam akkor láttam először fehér-fekete ruhás ciszterci szerzeteseket, amikor a tanítóképző felvételi vizsgájára készülve Egerbe érkeztem 1946 júniusának első vasárnapján. Czapi Gyula egri érsek vezetésével ezen a napon tartották a hagyományos Jézus Szíve körmenetet, amely a ciszterciek templomából indult és a főszékesegyházban fejeződött be. Ettől kezdve négy év alatt bőven nyílt alkalmam a Széchenyi utcai barokk templomban megismerni a ciszterciek lelkiségét, az egész városra kiható kulturális tevékenységét. Mindezekről sokat hallottam a szintén kunszentmártoni Kakuk Mátyás barátomtól, a Szent Bernát Gimnázium növendékétől, akit vasárnaponként meglátogattam kollégiumi szálláshelyén. Ágoston Julián volt az osztályfőnöke és magyartanára, de mesélt Hegyi Kapisztrán igazgatóról, Palos Bernardinról, Tobákos Kilitről, szinte valamennyi nevezetes ciszterci tanárról. A Liceumba menet, magam is szívesen részt vettem reggelenként a negyed 8-as diákmisszió, amit mindig Hervay Levente végzett, a mellékoltároknál gyakran láttam misézni Hölvényi Olaf, Kalász Elek, Kádár Antal atyákat. Kiemelkedő szép élmény marad számomra az 1947 szeptemberében tartott egri Mária-ünnepségsorozat

Mindszenty József bíboros és a magyar püspöki kar részvételével. A program szerint vasárnap délelőtt a ciszterci rend legfőbb elöljárója, Endrédi Vendel zirci apát tartott az ifjúság részére szabadtéri pontifikális misét.

Az iskolák 1948-as államosítása után Czapi érsek a Rend mentése érdekében plébániai területet és munkakört biztosított a ciszterciek számára. A kiváló lelki vezetőként ismert Debreczeni Sixtust nevezte ki plébánossá, akit 1954-ben az egyház ellenségei orvul tettek el láb alól. 1950 tavaszán ő készítette fel ifjúsági csoportunkat a püünkösi bérmálásra. Tevékenységi köre a hitélet minden mozzanatára kiterjedt. Tömegeket mozgató lelkiigyakorlatokat szervezett, felelevenítette a templom patrónusának, a jezsuita Borgia Szent Ferencnek a tiszteletét, szobrot állíttatott Szent Józsefnek, elhelyezte a kórus alatt Árpád-házi Szent Margit képét, méltó helyet talált az államosításkor az iskola udvaráról kitessekelt Szent Bernát-szobornak. A tevékeny hitvallás elveit meggyőző erővel oltogatta a hívek szívébe és emlékezetébe.

Kunszentmárton lakóinak 1946. augusztus 4-én volt alkalmuk a ciszterci szerzetes atyát látni, amikor is a zömében katolikus, tizenegyezer lakosú nagyközség érintetlen természeti környezetében, a Körös partján húzóódó alsó erdő százados fái között a budapesti Csonka Gépgyár cserkészei ütötték fel sátozó táborukat. A cserkészek augusztus első vasárnapján tábori misére hívták meg a község lakosságát. Mi, fiatalok is örömmel tettünk eleget a szíves invitálásnak, és fatörzsekre, lócákra telepedve foglaltuk el helyünket a „templomban”, melynek mennyezete a kék égbolt, oszlopai a sutgó öreg fák, szőnyege a selymes, puha fű és az ezernyi virág. A diákok itt állították fel a fűzfából ácsolt kereszttel ékesített oltárt. Hittanárunk fehér-fekete öltözékben lépett ki sátrából (sokan életükben először láttak ilyet a helybeliek közül), és az oltár előtt öltötte magára a liturgikus ruhákat. A fiúk cserkésruhában ministráltak a mezei virágokkal díszített oltárnál, a harmónium mellett zeneileg jól kép-

zett cserkész kísérte a hetventagú kórus összehangolt énekét. Hat és fél évtized távlatából is visszhangzik lelkesen és emlékezetemben Halmos László dallamos szerzeménye:

Oltáriszentség, föld és ég
Ujjongva, zengve hirdessék:
Húsvéti Barány, áldozat,
Égből lehulló manna vagy!

Oltáriszentség, térden áll
Mindenki, koldus és király,
Áldja a testet és a vért,
Angyali drága szent kenyért.

A szentmise végeztével a ciszterci atya is cserkészruhát váltott, és a táborvezetőkkel, valamint a fiúkkal közösen fogyasztotta el reggelijét a kék színű sátrakkal övezett tisztáson. Ekkor még nem gondolhattuk, hogy alig négy év elteltével népes ciszterci szerzetesközösség fog tartózkodni Kunszentmártonban, akkor is táborigényű körülmények között, igaz, nem szabad akaratból, hanem kényszer hatására, internálótábor jelleggel!

Az 1950. év tavaszától már sejteni lehetett, mert a sajtó is állandóan ezt sugallta, hogy a pártállam hamarosan ösztöndíj zúdítt a „klerikális reakcióra”, vagyis a katolikus egyházra. Mindszenty bíborost képtelen és hazug vádak alapján életfogytiglani fegyházra ítélték, de a püspöki kart még nem tudták térdre kényszeríteni. „Országos akció indult meg a szerzetesek ellen, és az ország minden részéről összegyűjtik őket bizonyos kényszertartózkodási helyekre, központokba. Hogy milyen célból és mennyi időre, ezt persze nem is sejtettük. Hisz teljesen ki voltunk szolgáltatva a rendszer önkényének” – írta Kelety Géza ciszterci tanár a „Szeretettel élni” című könyvében. 1950. június 9-ről 10-re hajló éjszaka a pécsi, bajai és szentgotthárdi rendházakból összesen 37 ciszterci atyát hurcoltak internálottként a kunszentmártoni kármelita kolostorba. Ennek részleteit már többször leírták, így most ettől el lehet tekinteni: hiteles pontossággal olvasható Kelecsényi Ákos (Pécs), Sulyok Ignác (Baja), Kelety Géza (Szentgotthárd) és Maróti Arnold visszaemlékezéseiben. Legfeljebb az elhurcolás „hivatalos” indoklásának cinizmusára érde-

mes utalni: „Jelenlétük (már mint az említett városokban) veszélyes a közrendre és a közbiztonságra.”

Végzős diákok voltunk Egerben 1950 nyarán, készülünk a tanév befejezésére, amikor szokatlan jelenségre lettünk figyelmesek. A minorita templom június 13-i Szent Antal búcsú szentmiséjén feltűnően sok szerzetes működött közre. Kiderült: ők is minoriták, éjszaka szállították őket ide, leponyvázott teherautóval szegedi kolostorukból. A szeminárium épületében pedig fehér ruhás, világoskék cingulusos premontrei atyákat láttunk, őket Csornáról, vagy Szombathelyről hozták Egerbe. A tanévzáró ünnepség után Kunszentmártonba hazatérve értesültem szüleimtől, hogy a kármelita rendház tele van ciszterci szerzetesekkel. Később hallottam, hogy amikor egy-egy teherautó megállt a nagykapunál, az ávos tiszt oda hívta a házfőnök atyát, hogy vegye át a „rakományt”, a daliás termetű, ősz hajú Brokárd atya kitért karokkal fogadta a váratlan vendégeket: – Isten hozta, édes jó Testvérekéim!

A kunszentmártoni kármelita rendház, ahová 37 ciszterci atyát internáltak

Az 1941-ben épült, másfél emeletes vidéki kármelita kolostor falai között sebtében a házbellekkel együtt 50 személy részére kellett elhelyezési lehetőséget biztosítani. Az egyszemélyes cellákba 4-5 alkalmi fekvőhelyet zsúfoltak be, hogy a hosszú, kényelmetlen utazás során halálosan elgyötört 70-80 éves szerzetesek egy kis rögtönzött vacsora után lepihenhessenek. Az átrendezés munkálatait fiatal atyák végezték fáradhatatlanul és szeretettel. Ekkor kapott „új nevet” a pécsi közösséghez tartozó, rendkívül

mozgékony Maróti Arnold, aki a szobák átrendezését irányította. Az idős atyák elhelyezkedésénél mindig akadt egy kis tennivaló, ezért egymás után szólították volna a készséges Maróti Arnoldot, csak éppen a nevét nem tudták. A ciszterciek ekkor még több mint kétszázan éltek az országban, természetes, hogy az öregek már nem ismerték név szerint a fiatalokat. Valahogy így próbálták megszólítani: – „Jöjjön már, kedves... Öcsi atya, mert nem tudom az ágyba behelyezni a szalmazsákot!” Hasonlóképpen kérlete a másik is, meg a harmadik is, végül az egész ház népe Öcsi atyának nevezte, s ez holta napjáig rajta maradt. Az államhatalom csak a szállításról, a kijárási tilalom betartásáról és a szemközti házból történő megfigyelésről gondoskodott, az ételmezésről, ellátásról nem! Az akkori jó lelkű kunszentmártoni hívek érdeme, hogy az idehurcolt szerzetesek semmiben nem szenvedtek hiányt. Leleményes módon, észrevétlenül juttatták el az élelmiszereket a kolostor területére. Mindenki részt

vett a fizikai tevékenységben: diplomás, egyetemet végzett, doktorátussal rendelkező szerzetes tanárok derűs lélekkel végezték a kertészkedés, főzés, mosás, vasalás legváltozatosabb háztartási munkálatait. A közös imaórákra, zsolozsmázásokra mindenki frissen mosott, vasalt rendi ruhában jelent meg, reggelente pedig valamennyien a pontos beosztás szem előtt tartásával végezték szentmiséiket a kápolnában és a folyosókon kialakított szükségoltároknál. Az 1950. év emlékezetes nyarán reggel 5 órától 9 óráig bezárólag naponta 42 szentmisét mutattak be a kármelita és ciszterci atyák. Én magam két hónapon keresztül minden áldott nap Sulyok Ignác, Simonyi Marián, Ágoston Julián, Kelecsényi Ákos, Kelety Géza és Jáki Adorján, vagy valamelyik nehézkesen mozgó idős szerzetes tanár szentmiséjén ministráltam. Ennek révén kerültem életre szóló baráti kapcsolatba Ágoston Julián, Kelecsényi Ákos, Kelety Géza, Sulyoki Ignác, Jáki Adorján és Maróti Arnold atyákkal. A részletekre később még visszatérünk. Döbbenetes látvány volt, amikor két fiatal szerzetes karolta a lépcsőkön az emeleti cellából érkező Simonyi Marián atyát, akinek a háború idején egy aknátalálat mindkét lábát tőből leszakította. Két mankóval közlekedett, múltbait a ciszterci öltözék jótékonyan eltakarta. Karinget és stólát adtak rá, székre ereszkedve, végig ülő helyzetben mondta el szentmiséjét. Megrendült lélekkel teljesítettem mellette az oltárszolgálatot. Az ávó embertelenségét jelzi, hogy neki is lócán ülve kellett megtenni a gyötrelmes utat a leponyvázott teherautón Bajától Kunszentmártonig.

Örök emlékezésül álljon itt a Kunszentmártonba hurcolt ciszterci szerzetesek névsora. A bajai rendházból: Dr. László Vince, Bognár Benedek, Csehy Alfonz, Falubíró Győző, dr. Jáki Adorján, Pataki Kálmán, Simonyi Marián, Sulyok Ignác, Szeker András (9 fő). A szentgotthárdi konvent tagjai: Dr. Várkonyi Fidél, Horváth Kázmér, dr. Gondán Felicián, Jamblich Oszkár, Küzdy Aurél, Kelety Géza, Simon Marót, Szabó Tihamér, dr. Szűcs Aladár, Véghelyi Zoltán (10 fő). A pécsi rendház szerzetesei: Kühn Szaniszló perjel, volt főgimnáziumi igazgató, dr. Ágoston Julián, Barna Jácint, dr. Deáki Honor, Felegyi Román, Gergelyi Jákó, dr. Hang Dániel, dr. Hardy Gilbert, dr. Horvát Adolf, Horányi Lukács, dr. Kelecsényi Ákos, dr. Mayer Móricz, Maróti Arnold, Módly Dezső, Nyolczas Ipoly, dr. Oppermann Balduin, Szász Alfréd, Varga Virgil (18 fő).

Nem lehet szó nélkül hagyni azt a figyelmisséget és testvéri szeretetet, amelyet a kármeliták tanúsítottak a kiszolgált helyzetű vendégekkel szemben. Csak egy apró példa. Délutánonként az összes szerzetes együtt imádkozta a latin nyelvű zsolozsmát a kápolna padjaiban ülve, a hét bizonyos délelőtti pedig a konventmisét. Amikor elhangzott a Confiteor kezdetű bánatima, a boldogságos Szűz Mária, Szent Mihály főangyal, Keresztelő Szent János, Szent Péter és Pál apostolok szólítása után következett a kármelita rendalapítók: Szent Illés próféta és Szent Terézia megnevezése (beate Eliae, beate Teresiae), az impozáns megjelenésű P. Brokárd kármelita házfőnök váratlanul, érces hangon betoldotta: „beato Bernardo”, (Szent Bernátnak, a ciszterci rend legnagyobb szentjének) nevét, melynek hatására a ciszterci atyák szeméből

kicsordult a könny. Egyébként példás összhangban végezték a liturgikus ténykedéseket a kármelitákkal. Vasárnapokon ünnepi miséket, szentbeszédeket tartottak, gyóntattak, lelki beszélgetéseket folytattak a hozzájuk forduló hívekkel. Nyolczas Ipoly, a kiváló zenész orgonista készségesen vállalta a kántori, esetenként a karvezetői teendőket. Csehy Alfonz egy vasárnap esti ájtatosságon szemléletes beszámolót tartott lisieux-i zárandokúttjáról, az ottani kármelita zárdában, Kis Szent Teréz életének helyszínén látott és tapasztalt élményekről. A helybeli hívek hamar megszerették a jövevény szerzeteseket, kármelita mintára néven is nevezve őket (Gilbert atya, Julián atya, Ákos atya, Felicián atya), amit Ágoston Julián jóleső érzéssel így kommentált: „Milyen szép, hogy Kunszentmártonban a nevünkön szólítanak, régen csak egységesen „tanár úr”-nak tituláltak bennünket!”

A bezártság idegörlő állapota ellenére a ház népe méltó módon ülte meg saját ünnepeit. Elsőként július 16-án Kármelhegyi Boldogasszony ünneplése történt. Akkor még olyan népes volt a búcsú, hogy a leendő templomtelken szabadtéri oltárt állítottak. Itt zajlott a kármeliták, ciszterciek teljes létszámával, vidéki zárandokok tömegével az asszisztenciás szentmise, este pedig a Szent Teréz énekkar, valamint a ciszterciekből alakult kórus közös hangversenye. Brokárd atya felkérésére az ének- és zeneszámokat a kiváló költői és szónoki tehetséggel megáldott Ágoston Julián kötötte össze magas színvonalú magyarázó szöveggel. Ennek teljes anyagát 62 éve őrzöm. Julián atya lemásolás céljából rendelkezésemre bocsátotta 8 oldalas kéziratát. Bevezetőjéből az alábbi részleteket adjuk közre.

„Midőn májusban a hegyek tövéén álmodó ősrégi városban (Pécsett) ott állottam a mikrofon előtt, hogy éneklő hódolat hangjait szórjam orgonával és gyöngyvirágok csilingelésével együtt Mária lába elé, akkor még nem gondoltam, hogy a Szűzanya egyik legszebb ünnepén, a mai napon, Kármelhegyi Boldogasszony ünnepén, itt, Kunország Kármeljában, Szűzanyánk egyik szeretett otthonában vezethetem trónja elé az énekes hódolat szárnyas szavait. Az isteni Gondviselés útjai azonban kiszámíthatatlanok. Néha üde tavaszi harsnással zeng alleluját az ember fülébe, néha mázsás harangnyelvekkel veri szíven, hogy megrendül belé a maga törpeségéhez szokott lélek is. Csak egy a fontos, csak egy a lényeges, az, hogy szívünk mindig szárnyaljon, hogy mindig szálljon hódolatot zengve Isten szent szülőjének. Azért jöttünk ma össze, hogy éneklő áhítunkat elé vigyük, hogy köszöntsük Öt, Kármelhegy Boldogasszonyát... Csetlő-botló életünkben annyi a kusza kezdés, annyi a kopár út és annyi a letört lendület, hogy kétségbe kellene esnünk, ha a Gondviselésbe vetett hit nem tartaná bennünk a lelket. Ha Istenben bízunk, akkor jelentéktelenné törpül az egész élet, hiszen az élet értelmét nem a sokszor eredménytelennek érzett munka, nem a vetés verejtéke adja meg, hanem a fölülről ránk ragyogó áldás, maga az Úr. Imádságos, énekes hódolatunk utolsó gondolata legyen a leborulás Előtte, a keresztény lélek alázatos földre hullása, mert övé mindig minden áldás, övé a dicsőség, és övé a végső diadal!”

1950. július 12-én csendes, bensőséges körülmények között mutatta be a Kármel oltáránál hálaadó ezüstmiséjét a szerénységéről ismert dr. Oppermann Balduin ciszterci tanár. Hasonló esemény egy hónap múlva történt: augusztus 7-én, egy hétfői nap délelőttjén végezte nagy pompával gyémántmiséjét a Pécsről idehurcolt 85 éves dr. Hang Dániel. Az ünnepségről és az azt megelőző részletekről érdemes bővebben szólni. Híre jött, hogy a gyémántmisés atyát itt Kunszentmártonban Endrédy Vendel zirci apát úr is meg fogja tisztelni. (A zirci apátság tagjai akkor még szabadon mozoghattak.) Előző délután, tehát augusztus 6-án vasárnap az ünnepélyes litániát követően a Kármel magas földszintjének erkélyén vártuk és figyeltük a ritka vendég érkezését. Félóra eltelével gördült be a rendház kapuján a terepjáróhoz hasonló autó, ahonnan a zirci apát úr szállt ki rendi ruhában, gyűrűvel, mellkereszttel, fején lila pileolus. (Kerekes Károly óta a zirci apátok most már fehér pileolust hordanak.) Mellette állott a titkára, szintén ciszterci ruhában, aki a gépkocsit vezette. Hamarosan benépesült az udvar: egymás után járultak fél térdre ereszkedve gyűrűcsókra a ciszterci atyák Vendel apát úr elé, aki a köteles tiszteletadás után valamennyi szerzetest magához ölelt, mindegyikhez kedves szavakat intézve. Aztán házigazda minőségében megjelent Brokárd atya is, és elkezdődött a „párharc”. Az idős és egyszerű kármelita szerzetes (akinek Hász István tábori püspök volt a bátyja) mindenáron kezdet akart csókolni a nála lényegesen fiatalabb zirci apátnak, aki ezt természetesen igyekezett elhárítani. Végül engedett, s az apát úr mosolyogva kérdezte: „Kedves Brokárd atya, bírja-e még türelemmel az én cisztercieim viselt dolgait? – Bírom, méltóságos Apát uram, ameddig csak kell!” – válaszolta készségesen a Kármel házfőnöke.

Arról is értesültünk, hogy az épület zsúfoltsága miatt a zirci apát és titkára dr. Kiss Péter prépost-plébános vendége lesz a plébánián, másnap hétfőn reggel fognak misézni a nagytemplomban, s onnan érkeznek vissza a Kármelbe a délelőtt tíz órakor kezdődő gyémántmisére. Nálam kissé idősebb ministránstársammal, Kovács Matyival összevitáztunk azon, hogy – természetesen az apát úr előzetes hozzájárulását kikérve – melyikünk vegye le a szentmise kánonjának kezdete előtt fejről a lila pileolust. Matyi idősebb korára hivatkozva tartotta volna fenn ezt a jogot, én pedig élettapasztalatomra apelláltam, mondván, hogy nagyon sok érseki és püspöki misét láttam Egerben, tehát jobban értek a liturgikus mozzanatokhoz. A vitát az élet döntötte el, mert Mátyás barátomat a prépost úr elvitte magával a felső temetői kápolna szentmiséjén ministrálni, de nekem sem „jött össze” a különleges élmény, mert az apát úr a feltűnés elkerülése végett lila pileolus nélkül lépett be a sekrestyébe. Egyébként a templom hívó közösségéből senkinek nem tűnt fel, hogy milyen magas méltóság szentmiséje kezdődik a Kereszt oltárnál. Mindezek végeztével Endrédy apát úr kedves szavakkal köszönte meg az oltárszolgálatot.

Hang Dániel atya gyémántmiséje viszont csodálatos volt. A zirci apát díszes palástban, pástortbotot tartva, fején ragyogó infulában állt kézvezetőként a jubiláns mellett. A híres irodalomtudós: Brisits Frigyes ciszterci

atya nagyhatású szentbeszédet mondott. – Mit láttak a Te gyémántszemeid hatvan év alatt? – tette fel a kérdést. Látták a Rend fejlődését, a haza felemelkedését, de a lassú és fokozatos pusztulás jeleit is! Szent Bernát áldását kérte, és azt, hogy a Kármel kedves leánya: Liziói Szent Teréz hullassa a kegyelem rózsaszirmait az ünnepelelt lelkére!

A ciszterci rend augusztus 19-én üli meg legnagyobb pártfogójának Szent Bernát apát és egyháztanítónak az ünnepét. Jáki Adorján atya már idejövételük első heteiben megfestette a „mézajkú doktor” arcképét a kápolnához vezető folyosó végén felállított szükségoltár díszítésére. Ennek grafittal megrajzolt változatát búcsúzásra előtt nekem ajándékozta. Ágoston Julián az ünnepi előkészület során megírta Szent Bernát himnuszát, zenéjét Nyolczas Ipoly szerezte. Az ősmagyar hatású, pentatonikus dallamú himnusz Szent Bernát ünnepén és bizonyos évfordulók, ünnepségek alkalmával ma is felhangzik városunk templomában:

Szent Bernát, ma hozzád száll fel énekünk,
Isten előtt közbenjárónk légy nekünk.
Egyházunknak ékessége, virága,
Téged kérlek híveidnek imája.
Szent Bernátunk, kérve kérünk, nézz le ránk!
Hallgasd meg, ó, esdeklésünk, hő imánk!

Ajkaidról csordult a szó, mint a méz,
Ölelhetted a világnak Kisdedét.
Pápáknak és királyoknak mestere,
Egyházunknak oltalmazó fegyvere.
Szent Bernátunk, kérve kérünk, nézz le ránk!
Hallgasd meg, ó, esdeklésünk, hő imánk!

Szűzanyánknak édes szavú dalnoka,
Szűzi élet példaképe, bajnoka,
Ciszterciek dísze, éke, reménye,
Gyermekidnek légy vezére az égbe.
Szent Bernátunk, kérve kérünk, nézz le ránk!
Hallgasd meg, ó, esdeklésünk, hő imánk!

A kerítések közé zárt szerzetesek számára egyetlen körülmény jelentett annyi előnyt, hogy vendégeket szabadon fogadhattak. Dr. Kiss Péter prépost, Kunszentmárton plébánosa többször tiszteletét tette a Kármelben egykori egri tanáránál, az idős Küzdy Aurél atyánál. Pétery József váci püspök még július elején körutat tett egyházmegyéjében, és Kunszentmártonon átutazva időt szakított arra, hogy az itt raboskodó ciszterciekkel találkozzon. Kelety Géza atya (1923–1997) írja a „Szeretetből élni” című könyvében, hogy elsőként őt látogatta meg az édesanyja Budapestről. Még nagyobb volt a meglepetése, amikor Szentgotthárdról négy gimnazista fiú tanítványa jelent meg váratlanul a kármelita rendház udvarán. A hős lelkű, igazi keresztény öntudattal rendelkező diákok 550 km-es utat tettek meg vonaton, hogy találkozhassanak volt hittanárjukkal és lelki eligazítást kapjanak tőle. Elhelyezésükről Géza atya kérésére én gondoskodtam, amit a fiúk Dombi Márk OCist. atya: *Egy puszta virág – P. Cassant József O. Cist. élete*, 1942-ben kiadott könyvével háláltak meg a következő sorokkal ellátva:

„Fáradtságodért sok-sok szeretettel,
Szentgotthárd, 1950. szeptember 2.

Horváth Gábor Kulcsár Ferenc
Tarcsay László Császár Imre”

Még becenevükre is emlékszem: Kulcsár volt a „Kuli”, Tarcsay: „Tacska”, Császár Imre, aki Csörötnek nevű községben lakott: „Csaszi”. *(Jó lenne tudni, mi történt ezzel a négy fiúval, hogyan alakult sorsuk az elkövetkezett nehéz évtizedekben. Ha lehet, ők, vagy hozzátartozóik adjanak életjelt magukról! Postacím: a szerkesztőségben.)* Egyébként a fiatal Géza atya bizonyult a legbátrabbnak, vendégeivel kiszökött a Kármel alsó kapuján és jót fürödtek a Körös hús vizében. Arra is vállalkozott, hogy másik fiatal rendtársával, Szeker Andrással részt vegyen dr. Kiss Péter prépost-plébános társaságában a mesterszállási templom szeptember 8-án tartott Kisboldogasszony búcsúján. Erről csoportkép is készült. Tőlem szeptember közepén köszönt el, felvették a szombathelyi egyházmegyébe. Ajándék imakönyvét emléksoraival hűségesen őrzöm: „A szeretet mindent legyőz! Lacinak, sok szeretettel: Géza atya. Kunszentmárton, 1950 nyarán.” Élete bővelkedett szomorú eseményekben, az ifjúsági hitoktatásért évekig tartó börtönbüntetést kapott. Elég volt csak annyi feltételezés, hogy hittanóráin *bizonyára* rendszerellenes kijelentéseket is tett, ezért máris megszületett az ítélet: két és fél év! Maróti Arnold (Öcsi atya) mesélte később, hogy rendtársakkal találkozáva halkan kérdezték egymástól: – Nem tudjátok, hogy Géza most hol van – börtönben? A rendszerváltozás után, nem sokkal halála előtt csákvári plébánosként kaptam levelet tőle.

Az 1950. év nyarán már nagyon készültem pedagógus munkámra, mert tudtuk, hogy gyakorlóévre helyeznek ki bennünket. A többször emlegetett Géza, Julián és Ákos atyával gyakran szobahoztuk a pedagógus pálya fontosságát, szépségét és esetleges nehézségeit, amikor egy alkalommal Sulyok Ignác atya, aki az államosítás előtt a bajai ciszterci általános iskola igazgatója volt, meglepő kijelentéssel fordult hozzám: – Lacikám, ha visszkapjuk iskoláinkat, maga az én iskolámban fog tanítani! – Hogy jönnek én ahhoz, hiszen nem vagyok ciszterci! – Maga azzal ne törődjön! – volt a válasz. (Ekkor még szigorú magázódás folyt közöttünk, Géza atyával és Maróti Arnolddal csak négy évtized elteltével kezdtünk tegeződni!) Ennek a megtisztelő ígéretnek a teljesítése nem történhetett meg: nyugdíjas lettem, mire a ciszterciek visszakapták egykori iskoláikat – a bajai kivételével. Egyébként Sulyok Ignác atyával, mint a püspöki könyvtár és levéltár igazgatójaként találkoztam Székesfehérváron. Később Zircen a monostor perjelévé nevezték ki. Igen magas kort élt meg. Haláláig elmaradhatatlanok voltak évenként a kölcsönös karácsonyi jókívánságok.

Ágoston Julián a „hosszú, forró nyár” nehéz időszakában kötetnyi verssel gazdagította a magyar irodalmat. Hűséges barátja és rendtársa, a polihisztorként ismert Kelecsényi Ákos írja „Leletmentés az éjszakából” című visszaemlékezésében: „Jöttek az esték. A nyári égbolt szikrázó csillagai alatt a kunszentmártoni kármelita rendház emeleti teraszának korlátján belekönyököltünk a kunsági éjszakába. Közben Julián ujjával a korláton

játszadozott. Csakhamar kiderült: verseket skandált magában, amelyek aztán napvilágnál papírra kerültek. Valahogyan így születtek az azóta is kéziratban lappangó versek.” Körülbelül negyvenre tehető a Kunszentmártonban írt verseinek száma, ezek nagy része a jövőtől való félelmet, a kilátástalanságot és reménytelenséget vázolja fel sötét színekkel. Példaként egyetlen egyet idézünk:

Vágy

Verseny rohantok, fodros fellegek,
Hadd menjek én is, én is veletek.
Szívem és gondolatom messze jár,
Kerítések közül is délre száll...

Ájult meleg. Pihegnek a tanyák.
A nyári nap forrón tűz, halk szavát
alig hallatja az alföldi táj,
csak egy-egy cséplőgép ha muzsikál.

Szabadon futnak fönn a fellegek.
Itt lenn a földön minden szendereg,
s a száraz sziken – kéklő ég alatt –
halott az élet és a gondolat.

A hűséges templomba járó diáklányok emlékverseket kértek Juliántól. Szívesen teljesítette a kéréseket, így a költőnek azt az oldalát is megismerhettük, amikor a szonett műfaját alkalmazó versek a lelki gyötrellem alaphelyzetének felvillantása után optimista kicsengésben végződnek. A Kármel egyik jövevényének családja, illetve pontosabban leányuk, J. Elvira részesült elsőként Ágoston Julián verseinek gyűjteményéből, amely „Kerítések közül” címmel kéziratban rendeződött össze egy sima lapokból álló füzetben. A költeményekhez Kelecsényi Ákos készített rendkívül kifejező akvarell-illusztrációkat. Ezek másolatban a birtokomban vannak.

Emlékkönyvbe

Mit írjak kiskönyvedbe, kicsi Húgom?
Az én arcomra ráfáradt a ránc, –
Benned az élet derűs lepketánc,
s eltorzul arcod, a füledbe sűgom,

hogy rút az élet, mint valami torzó:
gyönyörű indulás és tiszta vágy,
fehér márványon holdas éjszakák
remegő fénye lobban, csupa álmat ontó

derű és fény és diadal. De mégis
az utat lábad gyötrő kövek mérik.
Hiába szállsz. Mindig itt lenn maradsz.

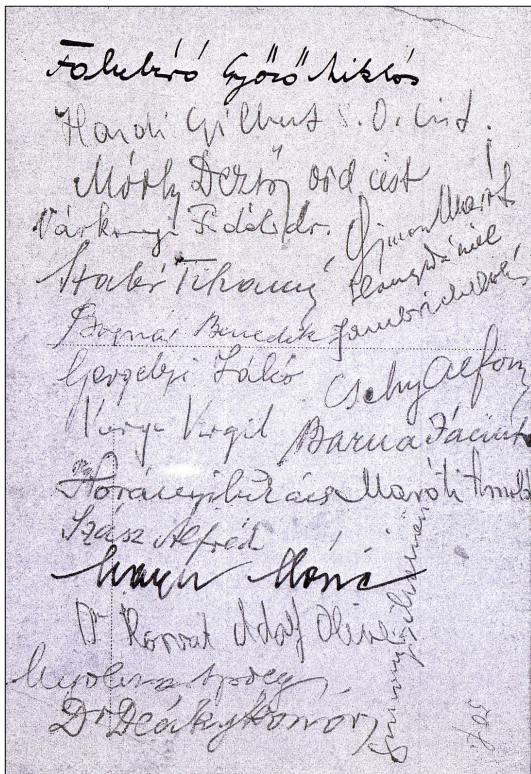
De azért szállj! Reád ragyog az ég is,
ha szállni mersz, utad csillagok nézik,
hiszen a boldogság Te vagy magad!

A rendi közösség teljes szétszórátása előtt részültem abban a kitüntetésben, hogy ajándékkul kaptam a nagy költőtől 1939-ben megjelent „Fekete remeteségem” című kötetét ezzel a megtisztelő dedikációval: „Lacinak, hűséges szentmártoni ministránsomnak és kisöcsémnek szeretettel bátyád: Ágoston Julián. Kunszentmárton, 1950. aug. 5.”

Lelket és ismereteket gazdagító beszélgetéseket folytattam Kelecsényi Ákos (1919-1991) atyával is. Lenyűgöző volt sokoldalú tudása. Igazi polihisztorhoz méltóan elmondható, hogy mindenhez értett, eredeti képzettsége (földrajz-biológia szakos volt) mellett otthonosan mozgott a csillagászat, a nyelvtudomány, a stilsztika, a szépirodalom és a művészettörténet berkeiben. Gyönyörűen rajzolt és csodálatosan prédikált. (Sok évvel később az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársaként sokat segített nekem is helytörténeti kutatásaimban. Szó nélkül helyezte asztalomra az idegenek számára hozzáférhetetlen könyvritkaságokat). Kunszentmártonból való távozása előtt búcsúzóul saját „csillagászati” versét írta J. Elvira emlékkönyvébe:

Villódzó csillagok	Keressd meg a Végát,
Égi útjuk róják.	A legfénylőbb kéket,
Földi életünkben	Itt hagyom örökre
Ők az örök bóják.	Emléklül tenéked.

1950. szeptember elején a pártállam törvényerejű rendelettel szüntette meg a szerzetesrendek működését,

Szentmártonból búcsúzó ciszterci atyák aláírásai

az internáltakat „szélnék eresztették”, mehetett, ki merre látott, bárhova, csak oda nem, ahonnan elhurcolták őket. Szerzetesruhájukat nem viselhették, az a szerencsés ki-

sebbség, amely egyházmegyei állományba került, a világi papok fekete reverendáját ölthette magára. (Amikor a kunszentmártoni hívek először meglátták a barna kármelita ruhás Brokárd atyát gombos fekete reverendában, hangos sírásra fakadtak, mire a szent öreg csak ennyit mondott halkán: – Bizony, fel kellett vennünk a gyászruhát!) A ciszterci atyák is összehapokolták szegényes holmijukat és egyenként útnak indultak. Többektől elköszöntem én is, Falubíró György egy Jézus Szívét ábrázoló képeslapra örökítette meg a nevét. A lapot a többiekkel is aláírtam, sajnos, későn jött a gondolat, mert többen már elutaztak, így a 37 közül csak 23-nak sikerült az aláírását megszereznem, 14 örökre hiányzik. Két idős, betegeskedő ciszterci atya: Gondán Felicián és Szűcs Aladár néhány hónapi gyógykezelés céljából még Kunszentmártonban maradt, Maróti Arnold fizikai munkásként itt helyezkedett el, hosszú évtizedeken át a helybeli vasipari vállalatnál, majd a szentesi Kontakta gyárban dolgozott. A nyugdíjas Csehy Alfonz atyát egy kunszentmártoni család fogadta be, évtizedekig végzett nagyon értékes lelkipásztori munkát a nagytemplom hívei körében.

Szeptember elejétől a tiszaföldvári általános iskolában kezdtem el pedagógus szolgálatomat. Ott kaptam kézhez Ágoston Julián 1950. november 11-én Andornaktályán kelt levelét:

„Édes Laci Öcsém! ...

Otlétünk alatt nagyon jólesett ragaszkodó szeretetek. Jólesett tudni és érezni azt, hogy vannak még, akik a társtalanságban és magányban is hajlandók emberi együttérzéssel társul szegődni mellénk. Különösen azért esett jól, mert az élet hozzászoktatott bennünket ahhoz, hogy százan és ezren állottak mindig az ember mellett. Örülök, hogy némi emléket hagyhattunk köztetek. S azt hiszem, hogy ez az emlékezés, mint minden szeretetből fakadó kapcsolat, nem csak egyoldalú. Bennünk is nyomott hagyott. Még egyszer köszönök mindent. Köszönöm, hogy olyan hűséges voltál az oltárszolgálatban, hogy mellettem álltál, köszönöm, hogy mindjárt odaérkezésünkkor fölkerestél, köszönöm a sok apró szívességet, de még jobban köszönöm a sok-sok szívesség mögött meghúzódó adakozó szeretetet. Áldjon meg az Isten, óvjon és vezessen, hogy a szívedben égő szeretetet sok magyar kislány és kislány szívébe tud szétsugározni.

Szeretettel ölel öregbátyád: 1950. nov. 11.

Ágoston Julián.”

62 év telt el azóta. Az itt raboskodó ciszterci atyák közül már senki nem él, utolsóként a közelmúltban Maróti Arnold (Öcsi) atya lépte át az örökkévalóság kapuját. Fájó szívvel búcsúztunk tőle zirci temetésén. Szívünkben és nemzedékünk emlékezetében mégis sokáig élnek azok, akik – ha kényszerűségből is – Kunszentmártonban töltötték az 1950. év hosszú forró nyarának hónapjait, és szerzetesi fegyelmettségük, imádságos életük példájával gazdagították városunk lakosságának hitéletét, vallási kultúráját.

Józsa László

NÉHÁNY ESEMÉNY A GÁRDONYIBAN — ÁPRILISTÓL - SZEPTEMBERIG A 2011/12-ES TANÉVBEN

ahogy az iskola újságjában, a MAG-ban olvastuk

április. 16. — **Francia vendégek az iskolánkban** Egernek az egyik testvérvárosa a franciaországi Macon. Több éves hagyomány, hogy mindkét településen évente városismereti vetélkedőt rendeznek középiskolás csapatok részvételével. *Gino Ceddia*, a Macon Testvérvárosi Bizottság alelnökének vezetésével harmincegy diák és a három tanár azzal a céllal jött, hogy megismerje városunkat. S mivel a Gárdonyi csapata ez idén 2. helyen végzett, a küldöttség meglátogatta iskolánkat is. Az ismerkedés nyáron folytatódott. A győztes csapatok július elején látogattak Maconba.

április.17 — **Természettudományos tanulmányi kirándulás Budapestre** Iskolánk tanulói 54 fővel vettek részt a természettudományi munkaközösség által szervezett budapesti kiránduláson. A fő program a The Human Body kiállítás megtekintése volt a Váci utcában.

május. 4. — **Ballagás** A végzős osztályok a kisharang szavára indultak el a folyosókon, majd az udvaron át a Széchenyi utcára, onnan a bazilikába. Útjukat a sorfalat álló diáktársaik jelezték. A menet élén az iskolazászló haladt, s négy rézfúvós ballagási dalokat játszott. Az ünnepi szentmisét Soós Tamás atya, iskolánk megbízott spirituális vezetője, *Hugyecz János* atya, a Szent Bernát templom templomigazgatója tartotta. A szentmise után diákok, majd *Varga B. János* az iskola igazgatója búcsúztatták a ballagókat. Az ünnepség során *dr. Molnár Miklós* diákszövetségünk üv. elnöke a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának jutalmát adta át példaértékű keresztény hitéletet és erkölcsi magatartást tanúsító diákoknak: *Varga Ábel* 13.A, *Marczisz Viktória* 13.K, *Marton Kata* 12.C, *Szendre Júlia* 13.E osztályos tanulóknak. *Dr. Hibay György*, egykori ciszterci diák végakarata szerint jutalomban részesültek azok, akik ciszterci diákként példásan képviselték iskolájuk szellemiségét és lelkiségét. Ez évi jutalmazottak: *Horváth Ráhel* Anna 13.A, *Cseh András*.K, *Hermann Johanna* 12.C, *Majoros* 13 Roland 13.E. voltak.

május. 20. — **Érseki jutalom** *Dr. Ternyák Csaba* egri érsek az Egri főegyházmegye területén működő 28 katolikus iskola és diákotthon legkiválóbb diákjait ünnepi szentmise keretében emlékkönyvvel és dícsérő oklevéllel jutalmazta. Az iskolánkból 7 tanuló részesült ebben a kitüntetésben.

június. 22. — **Te Deum – tanévzáró ünnepi szentmise a bazilikában** A 11. órakor kezdődött hálaadó szentmisét Soós Tamás atya celebrálta. A Te Deum eléneklése zárta a szent misét, a Himnusz pedig a tanévzáró ünnepséget nyitotta meg.

Varga B. János igazgató ünnepi beszédéből: „A 2011/2012. tanévben nagyon sok, szép eredmény született, melyekre büszkék lehetünk. Az intézményben 797 tanulót értékeltünk, ebből 98 tanulónk kítűnő eredményt ért el, az iskola tanulmányi átlaga 4,2. Az eredményes és sikeres munkát végzetek most jutalomban részesülnek, melyet itt, a gárdonyisok közössége előtt adunk át. Gratulálok mindannyiutoknak a kitartó rendszeres, eredményes munkáért.”

Iskolánk életéről szóló sorokat a havonta megjelenő (*MAG – Mindennapok A Gárdonyiban*) internetes diákújságból állítottuk össze Kovács Ottó tanár úr szíves közreműködésével.

Az iskola életéről részletesebb beszámolók az iskola honlapján

– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> – ISKOLAÚJSÁG linken – olvashatók.

* * *

Csák Györgytől, a Gárdonyi gimnázium ny. tanárától is kaptunk egy rövid tájékoztatást néhány versenyről, melyeken vezetésével részt vettek gárdonyis diákok is:

– A cserkészcsapat lassú újjászületésének egyik állomása egy országos verseny volt. Április 28-án a Kalacskovszky Lajos tájékozdási versenyen III. helyezést ért el egy 3 fős kis csapatunk.

– Lakitelken – a Kárpát-medencei egyháztörténeti versenyen –, április 20–21-én 67 induló csapat közül a döntőbe kerültünk, s a 15. helyen végzett az „Esteván” nevű csapatunk.

– Hajdúdorogon az idén 100 éves Hajdúdorogi Egyházmegye centenáriumának alkalmából június 6-án rendezték meg a Christi fideles graeci elnevezésű többfordulós egyház- és művelődéstörténeti történelmi verseny döntőjét – 35 induló csapatból – kilenc csapat részvételével. A döntőben 3 fős csapatunk az 5. helyen végzett.

hírek...hírek...hírek...

• **SIXTUS APÁTÚR** is jelen volt a budai ciszterci Szent Imre gimnáziumban június 9-én az iskola nyugdíjba vonuló igazgatójának és helyettesének búcsúztatásán. A színpompás ünnepségen több egri öregdiák is részt vett. Sixtus apátúrnak az ünnepségen elmondott szavai nemcsak az ünneplő, hanem a többi ciszterci iskolának is szóltak.

... én is, mint a fiatal nemzedék tagja, erős kételyeket tápláltam magamban a jövőt illetően: hogyan és miként lehet majd fönntartani ezeket az intézményeket a több mint 16 ezer hektáros birtokok bevételei nélkül, a mindenkori állami támogatás kiszolgáltatottságával. Mi fiatalok sokat tanakodtunk akkor egymás között, van-e ennek értelme, van-e így jövőnk? Az idős atyák sokszor meg is dorgáltak bennünket azért, mert nem volt elég bizalom és bátorság a jövőt illetően. Aztán magam is ebben az épületben 1994–96 között próbálgattam pedagógus szárnyaimat,... és így részese lehettem egy kicsit éppen az elején mindannak, aminek nagyszerűségét, eredményességét és értékét tapasztalhatjuk.

Köszönet illeti elsősorban a Jóistent, hogy megajándékozott bennünket ezzel a bizalommal és hittel, hogy ehhez hozzáfoghattunk, hogy adott olyan embereket a Rendnek, akik mindezeket véghez tudtuk vinni és persze hála mindazoknak, akik vállalták hittel, bizalommal ezt a küldetést és hála mindazoknak, akik munkájukkal, anyagiakkal segítettek ennek az iskolának a közösségét. Ezért a szívünkben legyen hála...

Az Evangéliumban olvashatjuk, jól ismerjük Jézus Krisztusnak azt a gondolatát, szavait: amit a legkisebbek közül egynek is tettetek, azt velem tettétek. Azok a gyerekek, fiatalok ebbe az épületbe lépnek ezzel a lelkiülettel kell, hogy szembesüljenek emberré válásuk során ez alatt a négy vagy nyolc év alatt. Mi ciszterciek kevesen vagyunk ahhoz, hogy ezt a kovásznak minősülő krisztusi programot itt igazán fel tudjuk mutatni, de vannak olyan vezető és pedagógus munkatársaink, akikkel ezt meg tudjuk tenni és megtesszük a jövőben is.

A mi rendünk alapjait Szentháromság egy Isten közössége, a Szentírás mellett Szent Benedek Regulája jelenti. Ennek a Regulának a prológusa rendkívül fontos, nekem személyesen is, de mindazoknak, akik a regulát kinyitják és olvassák. Benedek azt írja: „Hallgasd meg fiam, a Mester tanítását.” Egy szerzetes iskolában a kereszt ott van a falon minden tanteremben, minden közösségi helyiségben. Ez nem valamiféle enteriőr része, hanem ennek a Regulában megfogalmazott gondolatnak a megelevenítése. Ki a Mester valójában? – A kereszt ott van a tanár feje fölött, a katedra fölött. Minden tanár, diák, szülő, amikor itt van ebben a házban és tanul, tanít, a tanítványok szolgálatát végzi, akkor valójában a Mester munkáját és szolgálatát folytatja és végzi.

Ezért fogalmazta Szent Benedek a Regulában: az ora et labora gondolatát: a munkád legyen az imádságod s az imádságod legyen a munkád.

• **DALLASI MIASSZOYUNK** új apátjának megválasztásáról a húsvéti számunkban adtunk hírt. Április 12-én mintegy 600-an gyűltek össze a dallasi ciszterci apátságban az új apát, *Peter Verhalen* benedikálására. Az ünnepélyes szentmise főcelebránsa *Kevin Farrell* dallasi püspök volt. Vele együtt misézett többek között *Mauro-Giuseppe Lepori*, ciszterci generális apát, *Dékány Sixtus* zirci főapát, a dallasi segédpüspökök valamint az egyházmegye papjai és ciszterci szerzetesek. Peter Verhalen atya az első nem magyar vezetője az apátságnak, amelyet az '50-es évek közepén a kommunizmus elől menekülő magyar szerzetesek alapítottak Dallas Irving nevű városrészében.

Homíliájában Peter atya a nyugalomba vonuló *Farkasfalvy Dénes* apátot példaképének nevezte, majd felidézte a magyar szerzetesek önzetlenségét, akik az ötvenes években elhagyták szülőföldjüket, hogy szabadon és félelem nélkül dicsőíthessék Istent.

A szentmise és benedikálási szertartás az interneten is végig nézhető. A Dallasi apátság templomának kórusa a papság bevonulásakor a magyar *Halmos László Ecce Sacerdos*-át énekelte. – Talán többen emlékeznek, mikor Egerben a templomunkba bevonuló apáturat a mi énekkarunk is ugyanezzel az ünnepélyes köszöntéssel fogadta.

Az új apát benedikálásáról a tájékoztatót *Leloczy Donát Julius* atyától kaptuk.

• **CISZTERCI PIHENŐKÖZPONT ÉPÜL BALATONALMÁDIBAN** – olvashattuk az Új Ember katolikus hetilap június 3-i számában. — A Zirci Ciszterci Kongregáció a rend iskoláinak diákjai számára ifjúsági (rekreációs) központot tervez létrehozni a Balatonnál. Nyári táborok, erdei iskola, de az oktatás keretein túlmutató tanfolyamok és lelki gyakorlatok is helyet kapnak majd az új intézményben, amelyhez nemrég megvásároltak egy ingatlan Balatonalmádiban. – Rendünk öt iskolát tart fenn az ország különböző pontjain: Pécsen, Székesfehérváron, Budapesten, Egerben, amelyekben háromezer-öttszáz diák tanul. Ha még munkatársainkat is számba vesszük, elmondhatjuk, hogy meglehetősen nagy közösség tartozik a mi felelősségi körünkbe. Célszerűnek látszott tehát egy üdülőhely, táborozási központ kialakítása – mondotta Sixtus apátúr a tervekről.

• **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** *dr. Hibay Györgyné* Eger – 20 000 Ft, *Dr. Nagy Andorné* (ig. tanár) Eger – 20 000 Ft, *Gödl Károly* (51) Höhr-Grenzhausen (Németország) – 10 000 Ft, *Bartha István* (51) Eger – 10 000 Ft, *Koncz Attiláné* Budapest – 10 000 Ft.

• **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található Gimnázium linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

• **VALUCH ISTVÁN** pápai prelátus apát-kanoknak ny. plébános 1951-ben érettségizett diáktársunk születésének 80. évfordulója alkalmából július 22-én Egerben, a Nagyboldogasszony (volt Ferences) templomban hálaadó szentmisét mutattak be és emléktáblát avattak annak emlékére, hogy 34 évig volt a templom plébánosa.

A szentmisét az egri Főegyházmegye segédpüspöke *dr. Katona István* mutatta be *Buda Péter* a templom plébánosa és *Jéger Károly* ny. apát-kanonok koncelebrálásával. Az emlékező szentbeszédet Jéger Károly diáktársunk tartotta, hosszan méltatta Valuch István munkásságát. A plébánosi feladatok mellett mint egyetemi végzettségű művészettörténész ellátta az egri főegyházmegye építő részlegének vezetését és szakmai irányítását. Számos munkája közül a legjelentősebb volt az egri Bazilika teljes felújítása, a Ferences templom altemplomának feltárása, valamint Eger legszebb barokk Minorita templom tornyinak felújítása (a tornyokra a keresztet saját maga helyezte el, mivel azt senki nem vállalta). Számos egri ember őrzi emlékét, akiket ő készített fel az első szentáldozásra, bérnálásra, és rendszeres ministránsai voltak. Kiemelkedő volt közreműködése Eger első, újból működő szerzetesi iskolájának, az Angolkisasszonyok (ma Societas Jesu) gimnáziumának indításában. A megemlékezésen több osztálytársunk és családtagjaik is jelen voltak, Pista emlékét továbbra is szívünkben őrizzük. Életében tevékeny részese volt érettségi találkozóink megszervezésében.

v. *Barta István*

HALOTTAINK

Maróti Ervin Arnold OCist atya életének 92. évében hunyt el 2012. május 6-án. Arnold atya az 1950-ben Kunszentmártonba hurcolt 37 ciszterci közül az utolsóként távozott el. Emléke mély nyomokat hagyott a kunszentmártoniak körében, ahol a szétszóratásuk után életét töltötte. *Barna Máriának* a helyi lapban megjelent emlékező soraival idézzük emlékét.

Kunszentmártonban az idősebbek, de a fiatalok közül is többen ismerték, ha csak hallomásból is Maróti Ervin Arnold, közismertebb néven Őcsi atyát, akit 1950-ben fiatal ciszterci szerzetes-tanárként deportáltak sok társával együtt a kunszentmártoni Kármelbe. Amikor feloszlatták a rendet, Kunszentmártonban maradt, s lett néhány családnak, köztük a miénknek is segítő papja, vállalt rokona, barátja a nehéz években és később is. Kétkézi munkásként dolgozott. Volt arató, hegesztő és esztergályos az egykori Vasipari Vállalatnál, mozigépész, villanyszerelő a szentesi Kontakta gyárban, ahol kétszer is élmunkás elismerésben részesült. Papi mivoltát soha senki előtt nem tagadta. Hajnalban minden nap elmondta a misét a karmelita kápolnában, csak ezután indult munkába. Néma hitvallása tiszteletet ébresztett még az istentagadóknak is. Mindenkiel megtalálta a hangot. Csendes, szelíd modoráért, humoráért az egész város szerette. S ő is kunszentmártoninak érezte magát élete végéig.

Mi, akik mellette nőttünk fel, általa közelebb jutottunk Istenhez. Esténként mesélt nekünk „hegyeseket” (hegyi túráiról), velem furulyázott, a fiúkkal barkácsolt, terveinkről beszélgetett, érdeklődésünknek megfelelő könyveket adott a kezünkbe. Nagyon szerette a természetet, Isten teremtő jóságát látta és láttatta meg mindenkiel. Vitte a csapatot barátokkal együtt kirándulni, túrázni, ahol sokat mesélt a természetről. Többen így jutottak el hazánk legszebb tájaira. Máiig vissza-visszatérő emlékek ezek. A szentesi turista szakosztállyal is járta az országot. Sok évtizedes barátság, sőt házasság is bontakozott ki ezeken az országjárásokon. Többen neki köszönhették pályaválasztásukat is. Soha nem „papolt”, de mindig voltak találó mondatai, megjegyzései. Példa volt szerénysége, humora, értékrendje.

Temetése zarándoklat volt. Nem csak a legszűkebb család – testvére és unokahúgai – búcsúztak tőle, hanem az ország sok pontjáról, Szegedről, Szentesről, Szombathelyről, Kecskemétre, Budapestről és természetesen Kunszentmártonból is többen elkísérték utolsó útján 2012. május 18-án a zirci temetőbe.

* * *

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk

Lieszkovszky Gyula (é. 1944) – Budapest

Fügedi István (é. 1944) – Budapest

Kis István é. 1944) – Soponya

Hargitai Emil (é. 1946) – Budapest

Jászberényi Gusztáv (é. 1948) – Budapest-Eger

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Tel.: (46) 320 535 ill. Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A tel.:(1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu*

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

Fénykép: Molnár István Géza fotóművész

Molnár József AZ EGRİ MOZAIK – 400x700 cm márványmozaiik 1981.

Molnár József festőművész diáktársunk mozaik faliképe Egerben a Szarvas téren, jelenleg a Heves Megyei Önkormányzat Pedagógiai Szakmai és Közművelődési Szolgáltató Intézménye székházában látható. A nagyméretű – 4x7 méteres – mozaikon, mely a festőművész egyik igen nívós, számára is kedves alkotása, ifjúsága kedves városának patinás épületeit, Heves megye folklórájának jellegzetes képeit láthatjuk. Eredetileg mindenki által jól megközelíthető helyen a megszűnt egri Idegenforgalmi Hivatal terméké díszítette. Ma elzárva, csak külön bejelentésre látható.

Eger városa, ill. a Heves-megyei Önkormányzat talán tudna tenni annak érdekében, hogy minden érdeklődő számára könnyen megközelíthető legyen ez a jelentős művészeti alkotás, hiszen a Eger idegenforgalmi látónivalóit is színesebbé tenné – pl. egy figyelemfelhívó, a látogathatóságra utaló fali tábla elhelyezésével.

Emlékezés Valuch Istvánra

Sokunknak van vele kapcsolatban felidézendő emléke. Jómagam egy ciszterci vonatkozásút írok le.

Egerben 1958 körül szélesítették ki a teherautó- és az autóbusz-forgalom megkönnyítésére a Csiky Sándor utca elejét a Dobó gimnázium előtt A munkálatok során át kellett helyezni a ciszterci templomához vezető följárat kapuját. (Ekkor bontották el a volt rendház, majd diákokthoz és a templom előtti teraszt – függőkeret –, és képezték ki a ma is látható kis parkot a volt Kaszinó előtt. Ezáltal levegősebb lett a Széchenyi utca ezen a szakaszon.) Ahogy utóbb megtudtam, a kapuzat bontásakor a két kapuoszlop tetején álló Nepumoki Szent János ill. Szent József a Kisjézussal szobrokat rájuk kötött kötéllal rántották le. Mindez történt a magyar műemlékvédelem nagyobb dicsőségére...! A kapuoszlopokat felépítették az új helyükön (a kollégium bejáratához közelebb), kiképezték az új följárót, a park támfalát vasráccsal, de a két szobrot nem állították vissza. Negyed századig csonkán meredeztek az égnek a kapuoszlopok...! 1983 táján az Egri Városszépítő Egyesület vezetőségének egyik első teendője volt a kapuzat rendbetétele. (Az egyesület 1982-ben alakult.) Dr. Bodó Sándor elnök, a Dobó István Múzeum igazgatója nyomozni kezdett a szobrok holléte után – eredménytelenül. Az egyesület egyik vezetőségi tagja, Valuch István, körbetelefonálta a ciszterci templom egykori plébánosait/templomigazgatóit (dr. Schomotzer Pál, dr. Váradi József, Veres Árpád és az ott miséző dr. Kocsis Ferenc), de egyikük sem tudott semmit a

szobrok sorsáról. Az eredménytelen keresés után már azt ajánlotta dr. Bodó, hogy a kapuzatdéli párján levő két arkangyal szobráról kellene másolatot készíttetni, és így stílus hűen lehetne pótolni az eltűnt alkotásokat. Ekkor Valuch István utolsó lehetőségként szólt nekem, ismerem-e a templom sekrestyését? – Hogyne ismerném Baráz Máriát – válaszoltam –, hisz annak idején együtt énekelt a templomkórusban édesanyámmal. Arra kért Valuch, kérdeztem meg őt, nem tud-e a szobrokról valamit. Érdeklődésemre azt a választ kaptam, hogy meg vannak a szobrok a templomban a kórusra vezető csigalépcső alatt. Különbéféle lomok, deszkadarabok alatt láttam meg az elveszteni hitt szobrokat. Mária sekrestyésnővérnek köszönhetően maradtak meg, ki szemtanúja volt a szobrok „levételének”. Két jóérezsű munkást kért meg, hogy behozzák a darabokat a templomba. Megköszönve a tájékoztatást azonnal tájékoztattam Valuch Istvánt.

Így aztán nemcsak az előkerült darabokat, hanem a déli kapu szobrait is Budapestre szállították Ozsgyáni Vilmos kőszobor-restaurátorhoz. A szépen rendbe hozott szobrok még 1984-ban ismét elfoglalták helyüket.

A fent leírt „közös munkát” követően közelebb kerültem Valuch Istvánhoz és később már atyai jó barátomnak mondhattam. Kedves, megnyerő alakja úgy él emlékezetemben, mint az egyházi műemlékek főegyházmegyei „gondnoka”, a Nagytemplom (Bazilika) följújtásának „levezenylője” stb. stb.

Havasi Horváth István

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: Kovács Ottó

**70 éve áldotta meg templomunk felújított mellékoltárát és az új Szent Bernát képet
Endrédy Vendel apátúr**

A TARTALOMBÓL

Gárdonyi emlékév	Magyar ciszterciek Amerikában IV.
Molnár József: Emlékeim II.	Kilián István: Curriculum vitae IV.
Beszámolók a 2012. évi érettségi találkozóról-II.	70 éve történt...
Látogatóban Előd atyánál	Elbúcsúztunk Polikárp főapátúrtól
Ez történt a Gárdonyiban Veni Sante-től	hírek...hírek...hírek...

GÁRDONYI EMLÉKÉV

Gárdonyi és a ciszterciek

Az író születésének (1863. augusztus 3.) 150., halálának (1922. október 30.) 90. évfordulójára emlékeznek Egerben, és szerte az országban is.

Iskolánk, mely államosítás után Gárdonyi Géza nevét vette fel – majd 1997 után is megtartotta –, kiemelt feladatának tartja, hogy névadójáról méltóan megemlékezzenek.

Gárdonyival már Egerbe költözése után, 1897-től, iskolánkban és tanárjainak szoros kapcsolata alakult ki, ez folytatódott halála után is, ápolva a nagy író emlékét.

Két fia diákja volt a Ciszterci Rend Egri Kath. Főgimnáziumának.

Sándor 1897/98. tanévben kezdte itt tanulmányait. Osztályfőnöke az első két évben dr. Werner Adolf, a későbbi zirci apát volt. A másodikikat ismételte, majd az ötödik osztály elvégzéséig volt diákja iskolánkban. A II–VI. osztályban Kürti Menyhért, V. osztályban Radványi Teofil volt az osztályfőnöke. 1903-ban új iskolába (Budapestre) került.

József csak két osztályt végzett iskolánkban 1901–1903. között. Osztályfőnöke első osztályban Varga Damján, másodikban Kürti Menyhért volt.

Fiai révén Gárdonyi kapcsolatba került a tanáraikkal. Ebből az időből való egy sokat idézett levél, melyet Kürti Menyhértnek írt, aki mint fiatal tanár 1899-ben Sándor fiának volt osztályfőnöke. A fiú valami hibát követett el ezért tanára bezárára ítélte. Gárdonyi erre a következő levelet intézte az osztályfőnökhöz: „Főtisztelendő Uram! A fiam újságolja, hogy holnap félórai áristom vár rá. Én ebben megnyugodnám, hanem az aggaszt, hogy többedmagával lesz bezárva és a czimborák valami olyan mulatságra tanítják, mely romboló hatású lesz egész életére. Alázatosan instálom méltóztatásuk tekintetbe venni ezt az aggodalmamat. Nekem ez az együgyű kis tanuló mindenem. Az anyja alig három éves korában elhagyta és én dajkaként neveltem, így hát a viszony is szorosabb köztünk, mint apa és fiú között szokott lenni. De mondom nem a büntetéstől félttem – mert ez kell, – hanem csak az alkalomtól. Kiváló tisztelettel kész szolgálja, Gárdonyi” A levél hatására a delikvens meg is szabadult az áristomtól, a kezdő tanár pedig elhatározta magában, hogy ő soha többé gyereket bezárára nem ítél. (Sándor Jenő Vigília 1965 április 255. o.)

Az öregdiákok körében sokszor volt vitatott kérdés, miért maradt meg Gárdonyi néven az államosítás előtt Szent Bernát nevét viselő gimnázium.

Dr. Kerekes Károly zirci apátúr újságunk 1998. évi húsvéti számában foglalta össze érveit, melyben méltatta a nagy író szorosabb kötődését iskolánkhoz és tanáraihoz.

„Adott világtörténeti és konkrét társadalmi helyzetünkben Gárdonyi Géza nem is olyan méltatlan »közvetítő« a mi szentbernátos hagyományú keresztény emberi eszmény »formációját«, kiformalását vállaló középiskolai szolgálatunkban.

Gárdonyi egy negyedszázadon át – 1887. és 1922. között – itt élt Egerben, és számos kiváló cisztercinek

barátságát élvezte: a filozófus esztéta és szónok Maczki Valértól a későbbi zágrábi egyetemi tanár Greska Kázméron és a költő irodalmár Tordai Ányoson át a kiváló katolikus országos főigazgatóvá lett Kürti Menyhért egri igazgatóig és az »aranyzívű embernek« nevezett Werner Adolf későbbi zirci apátig...* (Tudomásunk szerint ez utóbbi készítette fel Gárdonyit »utolsó útjára«). Közismert néhány vallásos tárgyú költeménye és éneke is, nem számítva A Láthatatlan Ember keresztény eszményt kereső és Az Isten Rabjaiban – mindenek előtt Szent Margitban – meg is találó tiszteletre méltó erőfeszítéseit. És bár a feleségével kapcsolatos csalódásai és lelki megrázkódtatásai miatt sokat vívódott hitbeli problémákkal is, de talán éppen ezért nem elhanyagolható modellje lehet a megpróbáltatások közepette is a legnemesebb eszmények mai megfogalmazása, megrajzolása és megvalósítása irányában kifejtett bámulatra méltó munkásságával... És ő ezekbe a

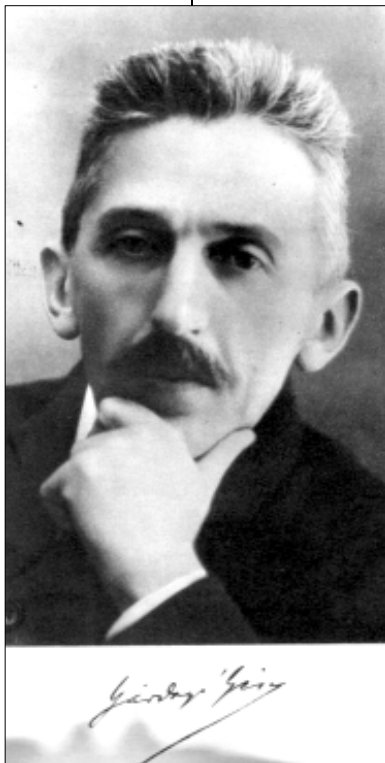
küzdelseibe beavatta az általa nagyra becsült egri cisztercieket, sőt segítségüket is igénybe vette a sorsdöntő, sőt az örök sorsát eldöntő órákban is. Ezek jó jelek. És a mostani »óráinkban«, adott történelmi helyzetünkben nem kis értékű »ajánló levelek« a neve, illetve személye iránti köteles tiszteletünk kifejezésére.”

Az iskola újsága, a MAG, részletesen beszámol a jubileum rendezvényeiről.

Eger városa kiállításokkal, színházi produkciókkal, és egyéb kulturális rendezvénnyel ünnepli Gárdonyi Géza születésének 150. évfordulóját.

Jó lenne, ha ez az alkalommal a nagy író és a ciszterciek kapcsolatáról átfogó tanulmány készülne. Talán Kilián István diáktársunk, akitől 1998-ban hallottuk előadást e témáról, megírhatná...

* Az felsoroltakon kívül Sándor Jenő jelzett cikkében még Bárdos József és Saád Henrik, Kilián István pedig Dombi Márk és Madarász Flóris egri ciszterci tanárokat említi.

70 éve történt...

Ócsvár Géza színpadképe a jubileumi ünnepségen

Az öt napig tartó ünnepségek templomunk új orgonájának és az új Szent Bernát oltárképnek megáldásával s a szertartás után rendezett egyházzenei hangversennyel fejeződtek be.

* * *

Az új orgona a régi Moser-féle orgona alkatrészeinek felhasználásával épült 29 változattal, három manuállal, elektromos kapcsoló és fűjtató-berendezéssel, Szalay Lajos (1906-1968) székesegyházi karnagy tervei szerint a pécsi Angster-cég kivitelezésében.

A templom jobboldali Xav. Szent Ferenc tiszteletére emelt mellékoltár a régi barokk színekben újult meg, oltárképe helyére pedig Ungváry Sándor (1883-1951) festőművész – újságunk címlapján látható – elmélkedő Szent Bernátja került.

* * *

A korabeli Évkönyv mellett természetesen a város lapja, a *Kapor Elemér* öregdiáktársunk által szerkesztett *EGER* is beszámolt a jubileumi eseményekről.

Érdekes, hogy a mellékelt 1942. december 18-i számban megjelent újságcikkben leírt műsorról az Évkönyvünk nem tett említést.

A Ciszterci Rend az 1942. évben ünnepelte Magyarországon történt letelepedésének 800 éves évfordulóját. Iskolánkban és Eger városában is december 9. és 13. között rendezték a jubileumi ünnepségeket. Bizonyára még sokan emlékeznek ezekre a napokra, akik kis diákként vagy komoly felsősként részesei voltak.

A Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya iskolánkban tartotta díszközgyűlését – akkoriban több mint ötszáz tagja volt a szövetségnek. Az ünnepségen az énekar Rássy tanár úr vezetésével, a zenekar pedig Falubíró tanár úr vezényletével szerepelt az Ócsvár tanár úr készítette dekorációval díszített színpadon.

Zárónapon, december 13-án, Eger város képviselő testülete tartott díszközgyűlést a városházán, ahol Kriston Endre püspök tartotta az ünnepi beszédet. Részt vett és beszédet mondott Endrédy Vendel apátúr is.

Egy részlet dr. Kálnoky Miklós polgármester megnyitó beszédéből:

A Ciszterci Rend Egernek házi szerzetesrendje is. Mert november hó 8-án múlt pontosan 166 esztendeje annak, hogy a helytartótanács megbízottja átadta Beitler Metód pásztoi ciszterci rendi elöljárónak az 1773. évben eltörölt jezsuita Rend egri kollégiumát és gimnáziumát.

Ezzel a nappal kezdi meg a Ciszterci Rend Egerben lelki és kulturális tevékenységét és kezdi napról-napra szorosabbá fűzni azt a köteléket, amely ez ősi barokk várost, annak intézményeit és polgárságát egymáshoz köti.

* * *

1942. december 18.

Az egri gimnázium ifjúsága ünnepély keretében tisztelgett a zirci apát előtt

Eger, december 18.

Bensőséges ünnepélyt rendezett az egri ciszterci gimnázium ifjúsága a ciszterci templom orgonamegáldására érkezett dr. Endrédy Vendel zirci apát tiszteletére. Azok után az ünnepségek után, amelyekkel a ciszterci Diákszövetség egri osztálya és a város közönsége ezekben a napokban körülvette a jubiláló Rendet, s amelyek a szeretet és megbecsülés jelei voltak, ez a diákünnepség volt a belső munka ünnepe, az egri gimnázium nevelési bemutatója, mindazoknak az értékeknek összehalmozása, amelyeket a gimnázium tudós és komoly nevelői a fiatal lelkekben alakítanak ki a mindennapok lelkiismeretes fáradozásával. Maga a zirci apát is, aki a város díszközgyűlésén a rend egyszerű, de alázatában is méltóságos képviselője volt, itt a diákság melegszívú atyjaként mutatkozott meg.

Az ünnepség természetesen felvonultatva a gimnázium legjobb és legszebb teljesítményeit. Az énekar Rássy Paulin vezetésében izléses friss volt és fegyelmezett, kifejezéseiben változatos, az utóbbi évek legjobb munkáját adta. A zenekar Falubíró Győző szándékai szerint a nemes klasszikusok szeretetében tovább fejlődik és ma már egészen finom zenei hatások fellédzésére is képes. Vitéz Korponay Lajosnak, az intézet növendékének ügyes és formás ünnepi ódáját Nagy Lajos VIII. o. t. szavalta igen szépen, a rendkívül értékes ünnepi beszédet Molnár József VIII. o. t. mondotta. Leghatásosabb és legforróbb élménye volt az ünnepségnek a szavalókórus, amelyben Agoston Julián dr. szuggesztívítása megkapó és megrázdító hanghatásokat hozott ki.

Az ünnepség végétével dr. Endrédy-Vendel zirci apát szölt az ifjúsághoz s a háborús idők nagy tanúságaként a szenvedések és nélkülözések megbecsülésére intette a lelkesen hallgató diáktömeget.

MAGYAR CISZTERCIEK AMERIKÁBAN – IV.

Folytatjuk a 2011. Veni Sancte-i számunkban elkezdett cikksorozatot az Amerikába menekült magyar ciszterci szerzetesek 50 éves texasi életéről. A dallasi Miasszonyunk Ciszterci Apátság honlapján megjelent írás szerzője *David E. Stewart* 1971-ben a Dallasi Apátság középiskolájában, a Cistercian Preparatory School-ban végzett öregdiák.

A IV., befejező rész beszámol az 1956-ban Rómába menekült klerikusok beilleszkedési nehézségeiről, majd a dallasi apátságba érkezéséről.

A cikket a szerkesztő unokája, *dr. Oláh Tamás* fordította.

GENERÁCIÓS KÜLÖNBSÉG

Az életkor, személyiségek és az elkötelezettségek különbségeket teremtettek Nagy Anzelm atya és a Magyarországról 1956-ban menekült fiatal ciszterciek között.

Anzelm atya római útja 1957-ben

A Nagy Anzelm atyát szállító kocsikikanyarodott a római Piazz del Tempio di Diana-ról, tovább gurult majd megállt a Ciszterci Generalicia elülső kapujának árnyékában. Ahogy a 42 éves férfi megfogta a kabátját és belépett a napsütötte udvarra ezen az április délutánon 1957-ben, egy csoport sietett le szobájából, hogy üdvözölje a látogatót Amerikából. Az 1956-os magyar forradalom eme fiatal menekültjeivel – Kereszty Rókus, Kovács Mátyás, Lelóczky Donát és Farkasfalvy Dénes testvérekkel – jött találkozni Anzelm atya.

Hivatalosan Anzelm atya azért utazott ide Dallasból, hogy részt vegyen a Ciszterci Rend Nagykáptalanjának ülésén, amit minden évben tavasszal hívtak össze Rómában.

Valójában azonban azért jött, hogy felvegye a kapcsolatot az 1956-os menekültekkel, akik Magyarországról való novemberi menekülésük óta az ő felelőssége és fennhatósága alá tartoztak. Noha kevésbé ismerte őket, Anzelm atya tudta, hogy a fiatal szerzetesek a teológiai tanulmányaikat végzik, s miután befejezték és felszentelték őket, arra számított, hogy csatlakozni fognak a dallasi új közösséghez. Habár ez az otthon Amerikában volt, a kivándorolt ciszterciek fogadalmukban hivatásuk folytatására kötelezték magukat a zirci apátság előírásainak megfelelően.

A dallasi közösség 1957-ben

1957-re a hosszú távú túlélés esélyei még tisztázatlannak tűntek. A dallasi közösség ekkor 18 főből állt, és arra lehetett számítani, hogy tovább fog növekedni, ahogy a magyar ciszterciek továbbra is oda gyülekeznek. A Dallasi Egyetem, ahol 9 ciszterci a tanári kar felét tette ki, az első tanév lezárása felé közeledett. Március 30-án – épp hetekkel római látogatása előtt – az egyetem mellett elkezdődött a monostor építése, amely a magyar ciszterciek számára első állandó otthonul szolgált, amióta elhagyták szülőföldjüket.

Más jelek viszont kevésbé bizakodó helyzetértékelés-re adtak okot:

Egyetlen, akkoriban a dallasi egyetemen tanító ciszterci sem szerzett professzori rangot az első tanévben, még azok sem, akiknek doktor címük és amerikai tanítási tapasztalatuk volt (pl. Szödényi Demjén, Marosszéki Rudolf és Lékai Lajos). Az egyetemi vezetése a szerzeteseket a fizetési skála legaljára sorolta be és itt is maradtak két évtizeden át.

Anzelm atya tárgyalásai, hogy kiszakítson magának egy földrészletet a ciszterciek számára, nehezen haladtak. Csak a püspök közbenjárására sikerült a cisztercieknek megszerezni az egyetemnek járó 1000 acre-ből 34 acre (kb. 14 hektár) földet (aminek több mint fele árterületen volt), és ez elegendő teret biztosított ahhoz, hogy egy középiskolát helyezzenek el a monostor mellé.

Ám volt egy csapda a dologban. Az egyetem nem tudta kifizetni a teljes 1000 acre-ért járó összeget, ezért nem volt képes átruházni a tulajdonjogot sem a 34 acre-re vonatkozóan. A cisztercieknek anélkül kellett finanszírozniuk a monostor építését, hogy a 34 acre-t felhasználhatták volna biztosítékként.

Anzelm atya találkozik az '56-os menekült testvérekkel

Ahogy üdvözölték Anzelm atyát az udvaron, a fiatal testvérek lelkesen itták magukba minden szavát. „Nagyon előkelőnek látszott – emlékezett vissza nemrég Lelóczky Donát Julius atya –, meglehetősen különbözött tőlünk.” A fásztó transzatlanti repülés ellenére makulátlanul, az amerikai papság fekete öltönyében jelent meg (amit a testvérek korábban soha nem láttak). Jól fésült ősz haja hátra volt simítva, kihangsúlyozva homlokát és szarukeretes szemüvegét. Finom vonásai, kifogástalan modora és csendes, nyugodt hangja arisztokratikus fellépést kölcsönöztek neki. „Egy világutazó benyomását keltette bennünk” – tette hozzá Donát atya. Természetesen a huszon-egynéhány éves ember elég idősek hitte Anzelm atyát.

Anzelm atya kézfogással, béke csókkal és néhány szóval üdvözölt minden testvért az udvaron. „Úgy tudom, hogy joghallgató vagy – mondta Anzelm atya Farfaskfalvy Dénes testvérnek. – Talán egy nap majd a kánonjogot fogod tanulmányozni.” Mosolygott és a válasz megvárása nélkül odafordult a következő testvérrhez.

Anzelm atyának nem volt ideje arra, hogy elolvassa az életrajzi nyilatkozatokat, amire minden testvért megkértek, hogy készítse el a számára. Különben tudta volna, hogy Farkasfalvy irtózott a szovjetjog „szisztematikus hazugságainak és képmutatásainak” tanulásától. A jogi egyetem számára csak fedezékül, mindennapos elfoglaltságul szolgált, mivel papnak tanult – és azért, hogy elkerülje a sorkatonai szolgálatot.

Vacsora után Anzelm atya összegyűjtötte a fiatal testvéreket a szobájában, a generalicián. „Ne féljete Amerikától – kezdte –, szükségem van rátok Amerikában.”

Rókus testvér útja Rómába

Anzelm atya folytatta beszédét, de ezt követő szavai elvesztek közönsége számára. A fiatal szerzetesek gondolatai visszakalandoztak Magyarországra és korábbi előljárójukra és novíciusmesterükre, 'Sigmund Lóránt atyára.

Ott, az ágya mellett álló kis asztalnál hozta szóba a novíciusmester higgadtan és tapintatosan Rókus testvér további életének várható folytatását szeretett szülőföldjén. „Most van esély arra, hogy Rómába menj” – mondta Lóránt atya, hangsúlyozva, hogy ez a lehetőség-ablak hamar becsukódhat. Rókus testvér hitetlenül nézett rá. „De én Magyarországon szeretnék maradni” – bizonygatta Rókus testvér, aki épp akkor fejezte be a magyar hadseregben töltött szolgálatát. – Még ha normális is volna a helyzet – bólintott Lóránt atya megértéssel – akkor is Rómába küldenének.”

Rókus testvér a budapesti ciszterci iskolába járt 1948-ig, amikor is a cisztercieket eltiltották attól, hogy tovább tanítsanak, 1951-ben lett novícius. Ketten jól ismerték egymást.

„Azt akarom, hogy teológus légy” – fejtette ki Lóránt atya. – „Édesanyám nem akar elengedni”, panaszkodott Rókus testvér, aki anyjával, apjával és nővérével élt otthon. – „Beszélni fogok veled” – biztosította Lóránt atya.

Lóránt atya, aki „nappali állásában” műszaki szöveget fordított oroszról magyarra, meglátogatta a Kereszty otthont és együttérzéssel elmagyarázta Rókus testvér édesanyjának a fia előtt álló rendkívüli lehetőséget.

Annak a számos áldozatnak és veszélynek a tükrében, amit ez az ember tett a fia érdekében lehetetlennek látta, hogy visszautasítsa őt.

Anyja jóváhagyásával Lóránt atya azzal bocsátotta el Rókus testvért, hogy „mond meg nekik Rómában, hogy teológiát tanulni vagy itt, és hogy visszatérsz Magyarországra, miután befejezted tanulmányaidat és a szovjetek elmentek”. Majd hozzátette: „Ne menj Amerikába”.

Ahogy Anzelm atya folytatta az Amerikáról és a dalasi alapításról szóló beszámolót, Lóránt atyáról való gondolatok és az ő intelmei töltötték el a fiatal szerzetesek elméjét. Számukra a „földalatti” vikárius testesítette meg Zirc villódzó lángját.

Zirci megújulás a '30-'40-es években

A gondviselésnek köszönhetően, a magyar ciszterci-eknél már elindult egy belső átalakulás, ami megerősítette képességüket és eltökéltségüket, hogy ellenálljanak a szovjet elnyomásnak.

A Szentszék 1937–38-as látogatása új egyházi határozatokat és új liturgikus rendet sürgetett. Következésképpen, a liturgikus monaszticizmus (pl. a közösségi ima) egyre inkább hangsúlyos része lett a ciszterciek életének. A század első három évtizede alatt, a ciszterciek városi iskolákban folytatott, a Zirci Apátságtól messze eső tevékenysége meggyengítette (lecsökkentette) monasztikus életüket.

Werner Adolf apát 1939-es halála után, a szeretett 44 éves Vendel atya, mint apát, lelkesen és körültekintően vezette a több, mint 200 magyar cisztercit eme cél felé.

A rend „úriember papjai”, akik jól látható társadalmi szerepet töltöttek be a városi iskolákon keresztül, az új apát alatt megújították (megerősítették) a közösségi imádságos életmód iránti elkötelezettségüket.

A háború után pár évig, miközben a szovjetek azon munkálkodtak, hogy megszilárdítsák és megszervezzék hatalmukat, a Ciszterci Rend folytatta tevékenységét, jóllehet kisebb fényvel és pompával. A ciszterci iskolák nyitva maradtak. A novíciusok száma még nőtt is 1945 után.

Az első zirci ciszterciek Amerikában

Az 1947-es esztendő a bankok, bányák és nagyobb gyárak államosítását hozta. „Minden vállalkozást, melyek akár csak egy munkást is foglalkoztattak – emlékezett vissza Julius atya, akinek családja számos cukrászda tulajdonosa volt – »a munkásosztály elnyomójának« nyilvánítottak. A szovjetek megnyomorították a »burzsoa kizsákmányoló« életét.”

Magyarország társadalmi rendje eltűnni látszott, ha túlélte egyáltalán. A vasfüggöny Magyarország nagy részét sivár és élettelen szürkéssé változtatta.

1950. október 22-én a Zirci Apátságot kiürítették és lelakolták. Egy héttel később az apátot letartóztatták, kivallatták és megkínózták. Az apát hat évig börtönben maradt, amíg a szabadságharcosok ki nem szabadították 1956-ban.

1955-re, a ciszterciek, akik 1950-ben vagy korábban elhagyták Magyarországot, Amerikában találták magukat a római generális apát irányítása alatt. Ez a közösség csakúgy különbözött életkorban, képességekben és egyéniségben, ahogy az emberek egy más csoportja is különbözne. Azonban rengeteg közös is volt bennük. Mind átérték a fájdalmat, látván Magyarországnak a szovjetek általi feldúlását 1944-ben és 1945-ben. Szentanúi voltak – távozásuk évétől függően – az egyre erősebb szovjet totalitárius szorítás pusztító hatásának. Keresték a módját annak, hogy megszilárdítsák életüket miután hirtelen elhagyták családjaikat, barátjaikat és otthonukat. De várakozásra kényszerültek a rend római vezetésének gyengeségei miatt és ez késleltette a rendeltetési helyükkel kapcsolatos döntésüket.

Végigélték az új ciszterci generális apát első két évét, aki anélkül, hogy ismerte volna a magyar ciszterciek igazi karakterét, egy szemlélődő és mezőgazdasági életmódot próbált meg rájuk róni.

Amint Amerikában voltak, akárcsak más emigránsok, mindannyian küszködtek, hogy beilleszkedjenek a furcsa kultúrába és, hogy megtanuljanak egy új nyelvet. Még azok is, akik a negyvenes években érkeztek Amerikába – ideértve Anzelm atyát, Lajos atyát, Demjén atyát és másokat – változó sikereket éltek át. Mindannyian úgy haladtak előre, ahogy egyéniségük és képességeik engedték.

Anzelm atya, aki teológus és a „számok embere” volt, gyorsan hozzászólt az amerikai üzleti és adománygyűjtési gondolkodáshoz. Pénzügyekben kiváló volt, de hiányoztak társasági és nyelvi készségei.

Lajos atya, tehetséges tanár és történelem-kutató, acélos eltökéltséggel igyekezett jól megtanulni angolul – a legtöbbször nem is volt hajlandó magyarul beszélni –, ez egy olyan kihívás volt, amit korábban alábecsült.

A lelkes Demjén atya, kinek művészi tehetsége még kibontakozásra várt, olyan szociális készségekkel rendelkezett, melyek segítették őt abban, hogy gyorsan akklimatizálódjon (ebben Amerikában élő nővére is segítette).

Más ciszterciek – akik nemrég érkeztek és a legtöbb idejüket más magyarokkal töltötték Spring Bank-ben – még alig kezdték meg a beilleszkedés folyamatát.

E sokszínű csoport tagjainak életkora a huszonévestől a negyven-egynéhány évesig terjedt. Sokukat „úriember papok” tanították a harmincas években, irányították sokukat a klerikusi években. Másokat, az 1938-as apostoli

látogatás óta, a reformmozgalom szellemének megfelelően képeztek.

A különböző hátterek és kilátások ellenére a magyar ciszterciek a reformmozgalom által megszabott életüket élték, hármashivatásukat követve: mint papok, szerzetesek és tanárok, a kora negyvenes évek óta. Ehhez az eszményhez hűek maradtak Texasban is.

„Az a szándékom, hogy a magyar ciszterciek elhivatottságát átültessék, ... hogy gyökeret ereszthessen amerikai földön – írta Vendel apát 1948-ban. – Egy percre sem szabad elfelednetek közösségünk eme különleges célját, ami a nevelési apostoli küldetéséből áll.”

A monostor számára szolgáló földterülettel, ami az egyetemhez közel esett és elég teret biztosított egy jövődó középiskola számára, a ciszterciek oly módon gyakorolhatták hivatásukat, ami ilyen formában soha nem volt lehetséges Magyarországon (ahol a zirci apátság távol esett a városi iskoláktól).

Dénes testvér útja Rómába

1950. október 8-án, a Farkasfalvy Miklós nevű 14 éves oblátus baljós pillantást vetett a pompázatos apátságra a hegyekkel körülvett Zirc községében. Azért jött oblátus-társaival a pannonhalmi bencés iskolából, hogy megkapják habitusaikat.

Az impozáns barokk épületegyüttes, egykori otthona száz vagy még több szerzetesnek, személyzetnek és novíciusnak, az ürességtől visszhangzott. Csupán Vendel apát, titokban kinevezett vikáriusával, Lóránt atyával és 27 novíciussal maradt itt.

Mindannyian csomagoltak. A szovjet rezsim azt parancsolta, hogy a ciszterciek hagyják el a helyiségeket a következő hétig, október 15-éig. Mégis közel negyven ember közössége gyűlt össze naponta négyszer zsolozmára és kétszer közös étkezésre.

„Az apát rövid időre fogadott minket – emlékezett vissza Dénes apát egy memoárban – és másnap egy szerény szertartással Lóránt atya ránk adta az oblátusok szürke habitusait, amit kevesebb, mint 24 órán át viseltünk.”

A szokásnak megfelelően, a legfiatalabb – Miklós – kapta meg legutoljára habitusát.

40 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy másvalaki is megkapja habitusát Zircen.

A nehéz körülmények ellenére, Dénes apát később azt írta, hogy „még így is felfoghatatlanul emelkedett volt a léghő, éreztük Isten közelségét, a Lélek túláradását.”

„Lóránt atya úgy tűnt számomra, mint Isten Kertjének Kapuőre – emlékszik vissza memoárjában –, Bálint atya (Kisgergely Bálint atya volt az oblátusok prefektusa) mint az őrangyalom, Vendel atya mint a Misztériumok Nagymestere. És nekünk, a többi szerető testvérnek, a leggyönyörűbb vállalkozásban volt részünk: szerzetesi életben egy elnyomott és üldözött egyházban.”

Julius testvér útja Rómába

1953 augusztusának egy vasárnapján Lelóczky Gyula bemutatkozott egy fehér öltönyös úriembernek egy budapesti parkban álló Beethoven szobor mellett. A találkozót azután rendezték meg, hogy Lelóczky kinyilvánította szándékát, hogy ciszterci szerzetes kíván lenni.

A padon töltött három óra alatt, a fehér öltönyös úriember, 'Sigmond Lóránt atya, megismerve a fiatalember elhivatottságát, ecsetelte számára a földalatti seminarista nehéz életét.

Lelóczky a következő héten kezdte meg jelölti idejét, novícius órákon véve részt minden vasárnap egy budai elkülönített otthonban, ahol egy család, akinek fia a ciszterci rendhez tartozott, egy számukra nélkülözhető szobát adott ki a két fiatalembernek (akik Lelóczky novíciustársai lettek).

„Olyan volt, mint egy rendes iskola – emlékezett vissza nemrégiben Julius atya. – Egy pap a Zsolotárokat és a Bibliát tanította nekünk, egy a ciszterci rend történelmét oktatta és egy másik lelki tanítással szolgált.”

Hétköznapokon Lelóczky az egyetemi diák életét élte. Ez fedezékül szolgált számára. Vasárnaponta, azt mondta nagynénjének és nagybátyjának, akiknél Budapesten lakott, hogy az egyetem könyvtárában tanul.

„Bencés-életéről ábrándoztam, hogy mindig ugyanazon a helyen maradhassak, ellentétben az egyházmegyei papokkal – tűnődött Julius atya –, azonban a monostor és a közösségi élet csak álom volt számunkra.”

Lóránt atya nem tudhatta, hogy milyen szerzetesi életre képzi ezeket a fiatalembereket, ezért szigorú novíciást tartott fenn: se film, se regény. Az utcákon járva nem nézhetek kirakatra vagy hirdetésre. Mindegyiküktől azt várták el, hogy meditatáljanak, egyházi szövegeket olvasanak és naplót vezessenek.

1954. február 22-én, kicsiny „osztálytermük” falain belül, hét fiatalember kapta meg szerzetesi nevét, fehér skapuláréját, és a ciszterciek fehér habitusát Csizmazia Placid atya által celebrált mise alatt (Lóránt atya nem volt jelen).

„Csak abban a szobában és azon a napon volt megengedve habitusunk viselete” – emlékezett vissza Julius atya.

Egy másik óvintézkedést is tettek – mindenkinek csak a saját szerzetesi nevét fedték fel. Egyedül a novíciást vezető ciszterci atyák tudták a szerzetesi neveket, oltalmazva a személyazonosságokat arra az esetre, ha az aláírt fogadalmaikat felfedezték volna.

„Nagyon keveset tudtunk arról a szervezetről, amit Lóránt atya működtetett – emlékezett vissza Donát atya. – Nem akarta, hogy túl sok olyan információval rendelkezünk, ami veszélybe sodorhatta volna a többieket.”

Összesen négy cellányi novícius és testvér tanult a papságnak 1956-ban, körülbelül 15–18 fiatalember. Míg a fiatalemberek nem ismerhették egymást, mindannyian ismerték és szerették Lóránt atyát lelki irányítottságáért, és azért, hogy személyesen szerette őket és hitt a jövőjükben.

Ennek a 47 éves embernek élete egyik macska-egér játékból állt, amiket a kitartó, de nem teljesen hozzáértő szovjet biztonsági erővel folytatott. Rendkívüli erőfeszítéseket tett annak érdekében, nehogy titkos munkálkodása veszélyeztessen bárkit is a környezetéből. „Lóránt atya – mondta nemrég Rókus atya – naponta kockára tette életét értünk. Mi csak egy vagy két börtönévet kockáztattunk – tette hozzá. Amikor fiatal vagy – hangoztatta Rókus atya – élvezed, hogy a dolgok meghatározott rendje ellenében mész. Élveztük a kalandot, különösen Krisztus kedvéért.”

A „másképp gondokodók” gondjai

Ahogy Anzelm atya befejezte a klerikus testvéreknek mondott szavait a generalicián 1957 áprilisán, azt hihette, hogy kis beszélgetésünk jól ment. Értésükre adta, hogy szükség van rájuk Dallas-ban, otthonuk és munkájuk lenne. Nem kellene öt vagy még több hiábavaló évet kereséssel tölteniük, ahogy azt Anzelm atya, Lajos atya és más úttörők tették.

Ám mivel húsz év és számos történelmi esemény választotta el őket, a klerikusok másképp gondolkodtak.

„Nem eszméltünk rá, hogy Anzelm atya mód szeresen megpróbált rávenni embereket arra, hogy csatlakozzanak hozzá – mondta Dénes apát nemrég, az 1957 áprilisi beszélgetésen tűnődve. – Nem azért hagytuk el Magyarországot, mert neki gondja volt. Úgy tűnt, mint aki nem törődik azzal, miért hagytuk el Magyarországot” – tette hozzá.

„Egyszerűen túl korai volt számunkra egy ilyen jövőről gondolkodni – hangsúlyozta ki Dénes apát. Még mindig bánkódtunk azon a világon, amit hátrahagytunk. Még mindig traumatikus állapotban voltunk, és igényeltük, hogy kesztyűs kézzel bánjanak velünk.”

Anzelm atya általuk felfogott üzenete: „Amerikába kell mennetek, tetszik vagy sem” – nem fért össze Lóránt atya instrukcióval: „Maradjatok Európában, így egy nap visszatérhettek Magyarországra.”

A Rómában tanuló testvérek többsége nem ismerte egymást Magyarországon, de közös tapasztalataik és új közelségük gyorsan barátságokat formált.

Megosztották egymással földalatti seminaristaként végzett tapasztalataikat, és egyöntetű ragaszkodásukat Lóránt atyához és helyetteseihez, akik a mártírsorsra jutott Zircet oly egyszerűen képviselték. Ismerték egymás bánatát, amit a családjikkal, barátaikkal és otthonaikkal való szakítás okozott.

Az '56-os menekült ciszterciek Dallasba érkeznek

A következő években egy naplóba gyűjtötték össze a Rómában töltött négy év során szerzett tapasztalataikat. Az ifjú vidámság történetei, fotói, humoros rajzai, bennfentes viccek, egy Párizsban töltött nyár, az Alpok-beli apátságokba tett túrák és egy velencei vakáció; a három kötet a barátokat örvendeztető köteléket jelképezte.

Az Amerikába költözésről való álláspontjuk megennyhült ezen időszak alatt. A fiatal emberek elkezdtek a jövőbe tekinteni, és a hatvanas évek elején a jövő gyászosnak tűnt Magyarországon és Európában. Azt remélték, hogy megőrzik a Magyarországra és Európába való visszatérés esélyét, de egyelőre elfogadták Amerikát, mint a következő állomásukat.

Dallasban egy második szárnyat építettek a monostorhoz, és egy harmadik is megfontolás alatt állt. Anzelm atya azt remélte, hogy a közösség hamarosan független, perjel vezetése alatt álló kolostornak vagy apátságnak kijáró elismerést szerez.

Kereszty Rókus, Farkasfalvy Dénes, és Lelőczy Julius atyák
1956. és 1961. között írt naplóikkal

A fenti cél érdekében, Anzelm atya megkért minden Magyarországon kívül álló cisztercit 1961-ben, hogy tegyen szerzetesi esküt Dallas-nak (a Zircnek szülő fogadalom helyébe). A legtöbben készségesen így tettek, de néhányan Dallas-ban és Európában fenn kívánták tartani Zirchez fűződő kötelékeiket.

A római fiatal emberekhez azonban Anzelm atya másként viszonyult. Ők a közösség hosszú távú jövő-

jét képviselték, és úgy gondolta, hogy szerzetesi esküjüket Dallasnak kellene letenniük. Hármójuk közül Dénes testvér foglalt legelősebben állást Anzelm atya pozíciójával szemben. A korábbi joghallgató úgy gondolta, hogy a szerzetesi eskü magánügy és a leendő előjárójának fennhatóságán kívül esik.

A törvényességi szempontokat félretéve, az ügy érzelmek tengerét korbácsolta föl Dénes testvérben és két társában. A testvérek készen álltak arra, hogy Anzelm atyának és Amerikában folytatandó munkájuknak adják magukat – ahol korábban még nem jártak –, de identitásuk a szerzetesi fogadalom által le volt kötve. Földalatti seminaristaként folytatott nehéz életüket egy bebörtönzött apát ösztönözte és egy vándorló novíciusmester gondozta.

Úgy érezték, hogy fogadalmukkal Vendel apát, Lóránt atya és a magyarországi üldözött egyház más tagjai felé kötelezték le magukat, akik megtagadták azt, hogy megtörjön a gerincük a szovjet elnyomás alatt. A testvérek tisztelettel akartak adózni a hit, kötelességtudat és ellenállás ezen jelzőtüzei előtt, akik meghatározták értékeiket. Így végső fogadalmikban esküjüket a Zirci Apátságnak tették le.

1956 menekültjei a Dallasi Miasszonyunkba költöztek 1960. és 1964. között. Sok különbség, ami felszínre jött a késő ötvenes évek végén és hatvanas évek elején, a rákövetkező években is szerepet játszott az apátság és középiskolájának fejlődésében.

A nehézségekkel küszködő emigránsok e közösségtől – ki-ki otthoni sajátos sorsával terhelve – nem lehetett elvárni, hogy nehézségek nélkül éljenek.

Ám a különbségek nem vonták el a cisztercieket a Zirc által sugalmazott céloktól. Valójában, a vérmérsékletek, tehetségek és nemzedékek e magyar ötvözet az észak-texasi prérin egy erőteljes és győzedelmes sorsot kovácsolt.

Egy olyat, ami büszkévé tette volna Vendel apátot és Lóránt atyát is.

VÉGE

EMLÉKEIM – II. rész

Molnár József festőművész diáktársunknak ez év nyarán jelent meg Emlékeim címmel válogatott alkotásait bemutató albuma, melyben életének 90

esztendejéről is olvashatunk. A két részletben közölt írásának első részét a **Veni Sanctei** számunkban olvashattuk.

* * *

A II. világháború

Erről a háborúról sokat írtak. Szüleim 1944 őszén a hosszú és pusztító front alatt sokkal többet szenvedtek, mint én, aki katona voltam. „Fecske” lovunkra a németeknek volt szüksége. Majd házunk, udvarunk lovas kozákok szállása lett. A falu hetekig két front között vergődött. A németek megálltak a Mátrában. Az oroszok nem tudtak előre nyomulni. A lakosság a borospincékben szorongott. Szüleim hazatérve pusztulást láttak. Anyám márkás varrógépének eltűnése nagy veszteség volt. A remény egyedül a határban, a tőkéken maradt szőlőtermés volt. Hóban-fagyban szüreteltek. A bor a nyárra kiforrott. Ezt az Alföldön és Nyugat-Dunántúlon élelemre, szappanra és háziállatokra cserélhették.

Minket bevetésre előkészítettek, de nem meneteltünk ki a frontra, mert a front közelített hozzánk. Az alakulatunk az ausztriai erdőkbe vonult. Ott vártuk a háború végét. 1945. május 9-én a háború véget ért. Ám mi orosz fogságba estünk. Három és fél hónap alatt – máig sem tudom miért – nem jutottunk Máramarosszigetnél messzebbre, mint annyi magyar és német katona.

Szeptember hatodikán szögesdrót nélküli, nyitott ajtájú vagonokban Szegedre vittek és a Paprikamalom udvarán kezünkbe adták a szabadságleveleket! Azonnal jelentkeztem a főiskolán és beiratkoztam, majd vonat tetején utaztam Gyöngyösre, onnan pedig gyalog Nagyrédére. Váratlanul toppantam be Édesanyám konyhájába. Megörültünk egymásnak. Apám nem volt otthon. A front alatt elpusztult gazdaságunk újrászervezésére a Dunántúlra utazott két borjút vásárolni. Bátyám, Flórián a frontról már tavasszal hazaérkezett. Jó gazda lett. Később a falu egyik legkiválóbb vezető egyéniségének tekintették.

Túléltek a szörnyű háborút. Sógoraink közül azonban néhányan a kegyetlen harcokban estek el.

A NÉKOSZ, Nagy László és a „Fényes szellők”

A főiskola első féléve mindössze egy hónapig tartott. Nem voltak ablakok, nem volt fűtés. Az egész telet otthon töltöttem. A második félév csak áprilisban indult, két hónapig volt tanítás.

Kenyérdagasztó
21x30 cm 1947. ceruza

Meg kell emlékezmem első szállásadóimról, Gáldy Bandi bácsiról és feleségéről, Aranka néniéről. Mátyásföldön, a Corvin utca 11. szám alatt az ő házuk cselédszobájában lakhattam. Csak hálával gondolok a kedves családra. Csaknem két évig élvezhettem vendégszeretetüket.

Mikor a népi kollégiumokról hallottam, ahol vidéki főiskolásoknak szállást és kosztot biztosítottak, jelentkeztem a Dózsa Kollégiumba. A Bernáth osztályon megismerkedtem Litkei Józseffel, aki már a Dózsában lakott. Azt mondta, ha a kollégium közössége elfogadja a jelentkezésemet, az ő négyágas szobájukban van egy hely, oda mehetek. Az ott lakó három főiskolás egyike Nagy László, a későbbi zseniális költő volt. Akkor még a Képzőművészeti Főiskolán tanult. Igen jó barátok lettünk. Nem sokára lehetővé

vált a képzőművészeti kollégium szervezése. A mi szobánk tagjai alapítói lettek a Dési-Huber Képzőművészeti Kollégiumnak. A NÉKOSZ mozgalmat a „Fényes szellők” szelleme fűtötte. A mozgalmat a Párt hamarosan feloszlatta.

A feloszlátás előtt Jugoszlávia még baráti ország volt. A Duna-Tisza csatorna építésén a jugoszláv fiatalok is lelkesen dolgoztak. A NÉKOSZ központ Nagy Lászlót és engem küldött le a csatornához, hogy rajzokat és festményeket készítsünk. Kaptunk egy sátrat, abban aludtunk. Másnap mindketten markológépet kezdtünk festeni. Nagy Laci gyönyörű fogaskerekeket festett, de hamar abbahagyta. Én valamivel kitartóbb voltam, bár számomra sem volt kedvező a téma. A fogaskerekek játéka, egy-

másba forgása sem izgatott. Ettől kezdve inkább rajzoltam üres és teli csilléket, csákányoló, lapátoló fiúkat és lányokat. Néhány rajzot az ifjúság számára szerkesztett újság megjelentetett. Nagy Laci nem festett, sem nem rajzolt, verseket írt.

Budapestre visszatérve lehangoló hírral fogadtak. Feloszlatták a NÉKOSZ-t. Laci az irodalmi kollégiumba költözött. A költészet mellett döntött. A rajzolás és festést soha nem hagyta abba, csak a súlypont a költészetre helyeződött át. Sőt, nagy kedvvel kezdett el faragni, kitűnő akvarelleket festett, illusztrációkat, arcképeket, de főleg gyönyörű lovakat rajzolt, sokszor versírás közben, a kézirat papírra.

Nagy Lászlóval váratlan, korai halála napjáig baráti kapcsolatomban volt. Amikor hosszabb bulgáriai tartózkodása után hazatért, a Főiskolán felkeresett, tanárségdi kis külön műtermemben beszélgettünk. Megkértem, ha van egy kis ideje, üljön nekem modell. Egy jól sikerült arcképet festettem ekkor róla. A portrét megmutattam Bernáth mesternek, aki igen jónak, hiteles jellemzésnek tartotta. 1957-ben az első kiállításon a Fényes Adolf teremben ez a portré is szerepelt. Amikor később Laci az Élet

és Irodalom képszerkesztője lett, gyakran bízott meg, hogy írókról, külföldi delegációk tagjairól az újság számára rajzokat készítek. Lakásokon, szállodákban, fogadásokon rajzoltam. Illusztrációkat is készítettem a tizenöt év alatt, és sok egyedi rajzom is megjelent az akkori ÉS-ben. Az 1967-es Csók Galériabeli kiállításon Nagy László nyitotta meg. Az irodalmi értékű szöveg az „Adok néktek aranyvesszőt” című posztumusz kötetben olvasható. 1978 végén a Farkasréti temetőben búcsúztunk tőle. Halálhírért a rádióban mondták be. Elsírtam magam. A szüleim halálát sírás nélkül tudtam tudomásul venni.

A róla készült festményemet nekik adtam. Többször láttam náluk a falon. Egyszer a képem helyén Ferenczy Béni Laciról készült gyönyörű rajzát pillantottam meg. Nem tettem szóvá. Elismertem a rajz fölényét. Halála után felesége, Szécsi Margit felhívást tett közzé, hogy akinek van valami emléke róla, szívesen venné, ha azokat lefotografálhatná. Az Angelika presszóban találkoztunk, két kis rajzot adtam át. Ezeket a Duna-Tisza csatornánál rajzoltam, amikor Laci a sátor mellett a fűben pihent, (vagy meditált?). Margitkától kérdeztem, hogy mi lett a festményemmel? Ő nem tudta, a fia András sem és Ágh István, a költő öccse sem. A kép elkallódott. (Szerencsére Martsa Pista erről is igen jó fotót készített.)

Szellemi hagyaték

Szakmai munkásságom részletes ismertetését nem folytatom. A megjelent három kiadvány magyarul, németül és angolul röviden megemlíti pályám fontosabb eseményeit, eredményeit, ars poeticámról pedig a kiadványokban szakszerűen írtak.

Magamtól azt kérdelem, hogy akik a faluból elindítottak, kaptak-e teljesítményem által szellemi többletet, vagy erkölcsi hasznot? Festményeimet többször bemutattam a szülőfalumban, a rédei művelődési házban. Az 1975-ös kiállításom szinte életmű bemutatónak tűnt. Ezt a kiállításomat a falu a „Szőlőskert” Termelő Szövetke-

zet támogatásával rendezte meg. 1997-ben 39 festményemet ajándékoztam szülőfalumnak. Ez az anyag hívta létre a Rédei Galériát. A Galéria gondolata, mint Nagyréde érdekében sok más megvalósult jó terv is, az akkori jegyző, Erki János érdeme. Képeim a Fáy Kastély két termében kaptak megfelelő elhelyezést. A könyvtár elköltözése óta, sajnos csak előre bejelentkezők nézhetik meg. A „Szőlőskert” Tsz. legjobb képeim közül olykor egyet-egyet megvásárolt. Ezeket az irodákban dolgozók nagyon megbecsülték. A festmények a munkahelyeket hangula-

tossá tették. Miután a Tsz. utód vállalata a Zrt. csödbe jutott, néhány festmény már nem található a helyén. A község intézményeit – községháza, iskola, napközi – több képem díszíti. A művelődési ház előterében sok évtized után még most is jó állapotban van az egész falat díszítő sgraffitóm. A házasságkötő teremben az egyik fő művem, márványmozaik kompozíciómát remélhetőleg akár több száz évig is lehet még látni.

Úgy gondolom, szülőfalum szellemi, kulturális értékeit mégiscsak gyarapítottam. Földieim becsülnek. Remélem, később is lesznek, akik emlékeznek rám. Az önkormányzattól díszpolgári címet és emléklakettet vehettem át. Ezután is szeretnék valamit használni a falumnak. Szándékomban áll újabb képek ajándékozása a Rédei Galéria és az esetleg létesülő helytörténeti gyűjtemény számára is. Díszsír helyre nem tartok igényt. Ha valamit kérhetek, az annyi, hogy a szüleim sírját, amíg lehet, hagyják meg. Ha pedig sor kerül arra, amit nem siettetek, erre a sírra egy követ lehessen tenni, amibe nevemet, foglalkozásomat, és a két évszámot vésik.

Budapest, 2012. március

Molnár József

Szárnyaló gólya – 10x12 cm 1982. grafit

CURRICULUM VITAE IV.

További részleteket közlünk Kilián István diák-társunknak „folyamatosan készülő” életrajzából.

EGY ÉVIG ZIRCEN

Az oblációban

A ciszterciek zirci apátja 1949-ben Zircen nyitott egy teológiai előkészítő intézetet, ahol négy osztályban tanítottak a régi mód szerint V., VI., VII., VIII-ikos tanulókat, az új módi szerint a gimnázium I., II., III. és IV osztályait. Én azonnal elhatároztam, hogy megyek. Hála Istennek, Édesapám és Édesanyám nem akadályoztak meg ebben a tervemben. Egri gimnáziumi évek alatt nagyon közel kerültem a ciszterciekhez, nyaraimat javarészt az általuk szervezett cserkész és nem cserkész táborokban töltöttem, ahol természetes volt a napi szentmishallgatás, nyilván való tábori körülmények között, az Isten alkotta erdők gótikus templomában. Természetesen az sem volt idegen számomra, hogy később paptanárr leszek, hiszen tanáraink eszményien jó pedagógusok voltak, s abban reménykedtem, hogy én is ugyanilyen leszek.

Jelentkeztem tehát az oblációba, az egri rendház perjele, Hegyi Kapisztrán nyilván jó ajánlást írt rólam, mert rossz bizonyítványom ellenére felvettek a zirci gimnáziumba. Természetesen teljesen új tanárokat kaptunk. A magyar és latint Kisgergely Bálint tanította kiválóan, történelem tanárunk Alpár Lucián volt, a később országos híru ornitológus, Szabó Vilmos a biológiát tanította. Rónai Detrétől tanultunk nagyon sokat németül. Matematikát és fizikát Lovas Ambródtól ismertük meg. Hittanra a kiváló rendtörténész Horváth Konstantin oktatott. Az ógörög nyelvet Pongrác atya tömte a fejünkbe. S az most a sejtésem, hogy akkor a rend legjobb embereit szedte össze fiatalokat és öregebbeket, olyanokat akik már tankönyvet is írtak vagy később a tudományok területén is sikeresen működtek. Nem voltunk túlságosan sokan. A negyedik osztályba mindössze három tanuló került: Brenner Jancsi, Lévai Laci és Kerényi Pista. Brenner János neve ma már mindenki számára különösképpen ismerősnek hangzik. Ő hitéért vértanúságot szenvedett mint a szombathelyi egyházmegye fiatal papja. A harmadik osztályba összesen hatan jelentkezünk. Egerből hárman, Lénárt Lajos, Kovács Béla és jómagam, Békefi Géza jött Székesfehérvárról, a Budai Gimnázumból Czike Imre, Bajáról Márton Pista érkezett. Többen kiválóan végezték a gimnázium eddigi hat osztályát, hatunk közül a leggyengébb láthatóan én voltam. A másodikba is kevesen jelentkeztek Pécsről Mensáros Béla, Budáról Márki Iván, Csillag Laci és Hajtman Pali. Az I. osztályban körülbelül tizenöt embert vettek fel. Akik ide jelentkeztek ezt elsősorban azért tették, hogy évet ne veszítsenek, Egerből Bruckner Jóska, Rapcsányi Laci, Koncz Attila.

A rend vezetése egyértelművé akarta tenni, hogy a jelentkezők paptanári pályára készülnek, ezért rendi

egyenruhát kaptunk. Ezzel igyekezett a rend vezetése az okvetetlen nyomozást kikerülni. Valamennyiünkre ruhát szabtak, amely nyaktól bokáig érő szürke reve-renda volt, amit derekunkon fekete széles posztó övvel fogtunk össze. A konvent kertben ebben szaladgáltunk, labdázunk, ebbe mentünk kórusa hétköznapi és vasárnap is imádkozni, misét hallgatni. Mint szerzetes növendékeknek meg kellett tanulnunk a zsolozsmázást, a gregorián éneket, ezért reggel és este a kis zsolozsmából mondtuk el a Primát és a Completoriumot. Vasár és ünnepnapokon pedig részt vettünk a nagyok vesperásán, amelyen sokan többek között én is elszundítottunk, hiszen a latin szövegből még csak nagyon keveset vagy semmit nem értettünk. Egyébként is egy vasárnapi ebéd után, amikor azért legalább egy félórányit játszhattunk, mozoghattunk is, majd úgy izzadtan, fáradtan beültünk a templom első padjaiba latinul hallgatni a zsolozsmát. A kórus ima megfogott még akkor is, ha olykor az ál-mosság miatt szemem le is ragadt, volt abban az egységes recitálásban az Isten dicsérésnek egy különleges szép módja, amit tarkítottak olykor a himnuszok gregoriánjával. Hosszú ideig kellett még latint tanulnom ahhoz, hogy első olvasásra megértsem a latin zsolotárokat, hogy felfogjam az antifónák értelmét, s hogy a hosszú asszisztenciás szentmisék során bennem is felmerüljön az Istent dicsérok szeplőtelen szándéka.

Az 1949/50-es tanévet Zircen töltöttem. Nagyon sok, különösen szép emlékem maradt erről az egy évről. A Bakonyban, azt hiszem, mindig hidegebb szelesebb az idő, mint bárhol Magyarországon. Ott éltem meg életem leghidegebb telét. Fagyos volt a templom, a folyosó, az udvar, a Bakony és minden, ami körülvelt bennünket. A lélek azonban a legnagyobb fagyban is melegített. S akik engem akkor körülvettek, mind rendkívül melegszívűek voltak. S én úgy érzem a ciszterciek, a felsoroltak és a fel nem soroltak maximálisan támogattak abban, hogy tanulmányi eredményem jobb legyen, mint az előző tanévben volt. Jobb lett, mert akartam, jobb lett mert minden tanárunk látta igyekezetemet és akarásomat, s talán azért is jobb lett, mert végtelenül jóindulatúak voltak. Az állami gimnáziumban szerzett bizonyítványom négy elégséges után ebben a tanévben jeles rendű lettem. Hiszem azt, hogy ez nekem is, az én akarásomnak is köszönhető.

A ciszterciek apátja ekkor Endrédy Vendel volt, aki állandóan utazott, tagja volt a püspöki karnak, s minden tárgyaláson meg kellett jelennie. Endrédy apátúr hatalmas, majdnem két méter magas és meglehetősen testes férfi, s neki nagyon sokat kellett a politika útvesztői miatt Pestre utazni. Buszközlekedés akkor még nem volt. Vonattal Pestről és Pestre csak úgy lehetett utazni, hogy Veszprémben át kellett szállni, s olykor még Székesfehérvárról is más vonatra kellett váltani. Az Apátúr kerített tehát egy éppen termetéhez nem szabott miniautót, egy Fiat Topolinót, azaz a legkisebb, két személy részére gyártott Fiatot. A rendtagok gyakran mondták is a zirci apátnak:

– Te Vendel, te csak cipőhúzó segítségével tudsz beülni a kocsiba? Mások meg így adták a tanácsot:

– Ne merj az autóban csuklani, mert az minden csuklás alkalmával ugrani fog egyet! Ha meg tüsszenesz, elrepül a kis Topolinó veled együtt.

A tréfa és az ugratás még a legveszesebb időben sem szünetelt a zirci apátságban. A zirci apát azonban az egyik legfőbb bizalmasa lett az esztergomi érseknek. Az antiklerikális harc egyre veszedelmesebb méreteket öltött. A mindennapi élet kinn a világban szinte az elviselhetetlenségig borzalmas lett. A politika uralta a világot. Rákosi teljhatalmat élvezett egész Magyarországon. Előbb csak híre lett, később valóságosan megtörtént, hogy Mindszenty érsek urat hamis vádakkal letartóztatták. Ezért zirci apátot is az állandóan megfigyeltek között tartották számon. Embert vagy embereket állítottak rá, s minden lépéséről valamennyi utazásáról, minden tervéről hamarabb értesültek, mint bárki bármelyik rendtagról.

Ő is azok közé tartozott, akinek minden lépését ismerték és ismerni akarták. Ha valaki, ő pontosan tudta, hogy rá is ugyanaz a sors vár, mint Mindszenty érsek úrra. 1950 nyarán a magyarországi szerzetesrendeket feloszlatták. Iskolájukat korábban, az egyházi iskolák államosítása során elvették. Miért kellene tehát a tanítórend tagjait az állam pénzén tartani, ha tanítani már nem taníthattak. Az egyházat és az egyháziakat igyekeztek maximálisan félreállítani. A lapok tele voltak az egyház és az egyháziak ellen írt cikkekkel. Ha bármi miatt is bíróság elé kerültek, a legembertelenebb vádakkal próbálták földre kényszeríteni őket. A bírák pedig tették a dolgukat. Mindenkit elítéltek, akit a párt el akart ítéltetni. A rend tagjai közül néhányat felbéreltek az államvédelmisek, s ők elegendő információval látták el az ávót. Másokat megfélemlítettek és sakkban tartottak csak azért, hogy saját rendtársaikra rágalmakat találjanak ki. Horváth Richárd, a ciszterci rend egykor megbecsült tagja csak azért lett parlamenti képviselő, mert készségesen kiszolgált az ávót és a rendszert. Nem mert az ávónak ellentmondani. A félelem lett úrrá az egész szerzetesi közösségben, mások meg inkább felháborodtak azon, hogy elvették a munkájukat, s nem hagyja a kommunista rendszer elvégezni azt a munkát, amire életüket rá tették. Hagyó Kovács Gyulát, Baranyai Jusstint már letartóztatták és börtönbe vetették. Néhány napig fogva tartották Palos Bernardint Pécsen, akit csak így tudták eltávolítani a főigazgatói posztjától.

1949-ben a zirci apát hosszú kérelmezések után útlevelet kapott, s kiutazhatott Rómába. Ketten vállaltak érte garanciát, hogy nem fog kinn maradni. Önéletrajzában Endrédy Vendel mindent leírt. Amikor kiutazott, a vámosok jóformán meg sem nézték csomagjait, amikor haza érkezett, csomagjait a vámosok darabról darabra kirakatták, s láthatóan mindenről értesültek: kitől kinek hozott levelet, s azt is pontosan tudták, hogy xnek vagy ypszilionnak írt levelet melyik zsebébe tette. Az ávónak tehát már ekkor igen bizalmas kapcsolatai voltak az egyházi berkekben Rómában is. A pápa, XII. Piusz a Magyarországon történekről pontosan értesült annak ellenére, hogy a magyar püspöki kar tagjai közül

senkit nem engedtek ki hozzá még hivatalos, bemutatkozó vagy tisztelgő látogatásra sem.

1950 nyarán a szerzetesrendeket feloszlatták, majd a helyi hatóságokra bízta, hogy a kilakoltatást, azaz azt, hogy rendházaikból a kiköltöztetést valamilyen módon foganatosítsák. Egerben augusztus legelején kellett a rendházat a rend tagjainak átadniuk. Itt a rendtagok vihették magukkal ingóságait. A kiköltöztetésnél jelen voltam. Fájdalmas volt azt látni, hogy szeretett tanárainkat kilakoltatták és földönfutóvá tették. Bartók Egyed tanár úr már jóval túl volt a nyugdíj koron, Richter Mátyás réges-rég nyugdíjas volt, s Egerből semmiképp nem akart elköltözni. De mindkettőnek és mindenkinek mennie kellett. Eger érseke Czapik Gyula, annál is inkább mert Endrédy Vendellel jóbarátságban volt, maximálisan támogatta a cisztercieket, de az ő keze is kötve volt. Vajk Atanáz, Révész Amadé, Ágoston Julián, Hegyi Kapisztrán, Hölvényi Olaf, Vastag Teobald kapott egyházmegyei beosztást. Másokat már koruk miatt fel kellett menteni, s néhány fiatalnak, mint például Hervay Leventének magának kellett helyzetét megoldania. A rend természetesen senkinek nem tudott lakás biztosítani. A nyugdíjas korúak rokonoknál kértek ellátást és hálólhelyet, mások sokkal nyomorúságosabb körülmények között tengették életüket. Többen sekrestyéseként vagy kántorokként maradtak egyházi szolgálatban, s még azt is titkolniuk kellett, hogy felszentelt papok. Kádár Gábor a későbbi veszprémi püspök, majd egri érsek teológiai tanulmányainak végeztével Felsőtárkányban kapott kántori állást. S hajnalban vagy teljesen titokban, zárt templomajtók mellett misézett, vagy csak olyanok előtt, akik őt személyesen is ismerték. Hogy ő pap is volt, az egyáltalán nem volt publikus.

Alig költöztettük ki a ciszterci paptanárainkat az egri rendházból, Zircről értesítést kaptunk: ebben az évben érettségizetteket és az érettségi előtt állókat is fogadja a rend novíciusoknak. A rend tehát élni akart, s nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy az iskolákból kitiltották őket, s azt sem, hogy a saját rendházaikból kilakoltatták őket, s azt sem, hogy az állam törvénytelenül megszüntette a férfi és női szerzetesrendeket. Lehetetlen dolognak tűnt, hogy egy 800 éve folyamatosan létező szerzetesrend megszűnjön és bárki is megszüntesse azokat. A ciszterci rend tehát élni akart és növedékeket akart képezni. Így kaptam én is a hetedik gimnáziumi bizonyítvánnyal zsebemben értesítést arról, hogy novíciusnak felvesznek.

Fehérben néhány hétig

Jelentkeztem, s akik az előző esztendőben a VII. az az a III. osztályban végeztünk, mind az öten megjelenünk Zircen a hívó szóra. Jelentkezett az érettségizettek között egy hatvanadik évén is túljutott idős férfi is, Vecsei Jenő, aki a rendben a Simeon nevet kapta. De ott volt Brenner Jancsi, Lévy Laci, s mások, akik az oblációból ismeretlenek voltak. Összesen 19-en öltöztünk be, s talán két hétig hordtuk a hófehér habitust, s azután ez is, az is eltűnt közülünk. Előbb azok mentek el, akik valamelyik egyetemre beadták felvételi kérel-

müket, és sikeresen fel is vették őket. Elmentek azok is, akiknek volt Pesten lakásuk, azaz szüleik ott laktak, s azok maradtunk, akikkel a rend egyelőre nem tudott mit csinálni. A magiszter, 'Sigmond Lóránt a realitások talaján élő ember volt. Nem ringatta magát illúziókban. Nem reménykedett abban, hogy ez az állapot nem tartható hónapokon, éveken keresztül, mert ezt az állapotot a Nyugat nem hagyhatja. Az úgynevezett Nyugatnak azonban ez volt a legkisebb gondja, ha egyáltalán gondja volt velünk. Lóránt atya lumináiban, rövid elmélkedéseiben hosszú próbatételre készítette fel bennünket. Határozottan emlékezem arra, hogy kijelentette ki kell alakítani magunkban valami egészen új és szokatlan életformát. A világban kell élnünk szerzetesként. Csak alkalmilag kell a monasztika igényeinek megfelelően közös zsolozsmára, közös szentmisére, közös étkezésre összejönnünk, majd újból ki kell mennünk az emberek közé, s közöttük és értük kell élnünk. Furcsa és szokatlan filozófia volt ez.

Zirc új novíciusainak azonban éppen ekkor más feladatuk is volt. Az állami szervek ugyanis mintegy ötszáz apácát a zirci kolostorba deportáltak nem törődve azzal, hogy lesz-e nekik ételük, italuk, nyugodt otthonuk vagy egyáltalán ágyuk. Endrédi Vendel zirci apátúr azonnal feloldotta a klauzúra törvénye alól az egész apátságot, hogy legalább a földön fekvőhelyet tudjon biztosítani az ide kényszerített vendégeknek. Rác Pelbárt, a fiatal káplán alkalmanként egy-egy novíciust maga mellé vett, s ketten a Zirc környéki falvakat járták, s élelmiszer adományokat gyűjtöttek. Azt hiszem nemcsak Zirc vizsgázott ebben a kényszerű helyzetben kiválóan, hanem a környék hívó lakossága is, akik ellátták élelmiszerekkel a kényszerűségből Zircre költözteteket. Nekünk, novíciusoknak is sokat kellett segítenünk. A nővérek a rendház II. emeletén a szobákban szalmán feküdtek, s lejárta a kórus zsolozsmáira, s mi novíciusok láttuk el őket friss vízzel, a szükséges plédrel, takaróval s bármivel, amit kértek tőlünk. A zirci apátság ekkor nagyon sok disznót tartott, s az ólak tisztán tartása, a trágya kihordása, az állatok etetése ránk, a novíciusokra várt. A novíciusok közül mi a még le nem érettségizettek vállaltuk ezt a munkát. Mindannyiunknak adott rend munkásruhát, gumicsizmát, hogy az állatokat ebben az öltözékben lássuk el. Ami-

kor azonban megszólalt a kórusra hívó harangszó, mennünk kellett, s a zsolozsmázásban is részt kellett vennünk. Nem lehetünk túlságosan illatosak, amikor ugyan a tisztességesen lemosott gumicsizmában, munkásruhában, de fehér kappát magunkra véve bevonultunk a kórusra.

A kórust mondók létszáma azonban egyre fogyatkozott. Akiket sikerült bejuttatni papneveldebe, azok természetesen a tanév kezdetével eltűntek. A novíciusok közül azok, akiket felvettek egyetemre, szintén eltűntek. Nyilván olyanok is voltak, akik ezt a kialakulóban lévő, bizonytalan életformát nem vállalták. S végül maradtunk ott azok, akik még nem érettségiztünk, s középiszkolába sem jelentkezünk. Így Misa, Janó, Kovax, Békefi és magam maradtunk, s tettük dolgunkat. Kiürült a klerikátus, kiürültek a noviciátus szobái, s apácákkal volt megtömve az egész, hatalmas épület. A tisztaság, a szegénység és az engedelmisség jegyében öltöttük magunkra a fehér habitust és a fehér skapulárét. Hiszem azt, hogy lelkünk tiszta volt még akkor is, ha öltöztünk, főleg gumicsizmánk büzlött a kosztól és a disznók szagától. Nem volt baj az engedelmisséggel sem, hiszen nap mint nap újabb parancsok, újabb utasítások, újabb vállalások tarkították életünket. S a szegénység ellen sem vétettünk, hiszen pénzünk semmi nem volt, s naponta koldultuk, mint Szent Ferenc fiai, a legszükségesebb élelmiszereket a magunk és a több mint ötszáz apáca számára. Október közepére már csak ketten maradtunk Kovács Bélával, azaz Kovaxszal, s ekkor is tettük a dolgunkat.

Majd elérkezett az épületátadás napja is. Ingóságait mindenki megtarthatta magának. Cipekedtünk, hurcolkodtunk innen oda, onnan ide, sokszor nem is megmondva, hogy mit teszünk. Nem volt könnyű egy ilyen hatalmas épületet úgy kiüríteni, hogy csak a legszükségesebbek maradjanak a helyükön, a leginkább szükségesebbek azonban maradjanak a rend tulajdonában. Mérhetetlen sok érték pusztult el így és ezért, és nagyon sok felesleges dolog maradt a rend tulajdonában. Majd elérkezett az utolsó pillanat is. Kovax és én kaptunk értesítést, hogy költözzünk Budapestre.

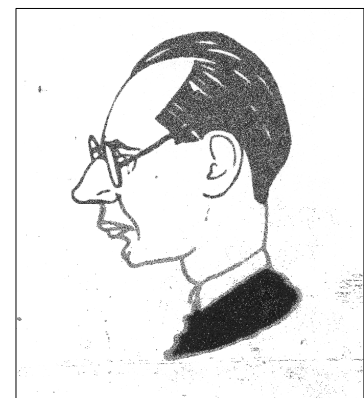
Folytatjuk

Károly (Peszeszér) Asztrik

v. Bartha István diáktársunk küldte ezt a két képet, melyek az „Egri karikatúra-album” -ban jelentek meg. (Rajzolta és linóleumba metszette *Dönczy Lukács Ödön*)

A könyv valamikor a '30-as években jelenhetett meg.

Dr. Palos Bernardin

Beszámoló a 2012. évi érettségi találkozóról – II.

63 évesek – (1941–1949) – Ez az év rendhagyó volt a találkozóink történetében. Eddig az összejöveteleket mindig szeretett iskolánk városában, Egerben tartottuk. A hagyomány kötelékei ugyan nem lazultak, de az élő kötelékek sajnos ritkulnak. Habis tanár úr kedves felesége, Magdi asszony, aki a találkozón részt vett, örökre eltávozott. Templomigazgató osztálytársunk, Veres Árpád prelátus egészségi állapota leromlott. Az Egerben élő volt osztálytársak mobilitása szintén erősen csökkent. A találkozókra való utazás fáradalmi is többeknek nehézséget jelentett. Mivel az találkozón részt venni szándékozók legnagyobb része Budapesten él, így remény volt arra, hogy akik eddig távol maradtak, újra élnek a találkozás lehetőségével. Fentiek miatt határoztunk úgy, hogy az idei évben az összejövetel helyszíne Budapest lesz. A hely és időpont több egyeztetés után alakult ki:

Szinte minden volt egri ciszterci diák járt már a budai Szent Imre Gimnáziumban, így a helyszín ismerete miatt a találkozó 2012. május 20-án 12 órakor volt a Villányi úti ciszterci templom előtt. Mivel 11 órakor szokásos szentmise van a templomban, többen – az előrejelzés alapján – már a misén is részt vettek. A déli harangszó után kezdtünk összegyűlni a templom előtt, majd onnan a pár száz méterre lévő Flamenco étterembe mentünk, ahol előre

biztosítottuk a közös ebéd lehetőségét. Az elhatározás sikeresnek bizonyult, sokan, akik korábban nem utaztak a fáradság miatt Egerbe, ide eljöttek és ezzel bővíteni tudtuk a részt vevők létszámát.

A találkozón részt vettek: *Bene Pista* és kedves lánya *Zsuzsa*, *Böjthe Laci* és *Magdika*, *Fecske Laci* és *Gabi*, *Fikár Laci* kedves feleségével, *Gyulai Gyurka* és kedves lánya, *Kékesy Tibor* és *Incike*, *Lakatos Pista* és *Marika*, *Szalmási Pali*, *Szedlacsek Jóska*, *Székely Gyurka* és *Enikő*, *Zsurkai János* és unokaöccse, valamint személyem *Póta Béla*.

A találkozóról kimentették magukat betegség és akadályoztatás miatt: v. *Botár Sándor*, *Homonnay Tibor*, *Kovács Géza*, *Kovács Jenő*, *Molnár Laci*, *Nickl Karcsi*, *Pozder Miklós*, *Szemző Gyuszi* – akinek kedves levelét felolvastam –, *Tanyi Laci* és *Veres Árpád*.

A találkozó előtt távozott végleg baráti körétől *Tarnai Bendi* (2012 márciusában). Nyugodjék békében!

Az ebéd jó alkalmat nyújtott a kiterjedt beszélgetésekre. Örömmre szolgált, hogy többen jelezték a találkozó jó hangulatát és sikerét, melyet természetesen nem az én eredményemként könyveltem el.

Reméljük, jövőre hiánytalanul találkozunk.

Az összeállítást készítette: Póta Béla

A tablónk története

Örömmel láttam az 1947-ben végzetek tablóját a lap *Veni Sante-i* számában. Aztán kissé elszomorodva mentem végig a névsoron, hogy mennyien maradtunk az ötvenből 65 évvel később. Bizony nem sokan.

Lehet-e egy tablónak története? Ezt te dönts el kedves olvasó.

Mikor 45-ben elkezdtek szeptemberben az iskolaévet, az első óra osztályfőnöki volt. Az óra végén osztályfőnökünk, Vajk tanár úr odahívott magához: „Kisfiam” mondta nekem (engem mindig így hívott, ha személyes dologról volt szó) „az óráimon – latint, németet tanított nekünk – azt csinálhatsz, amit akarsz, de maradj csendben. Csak akkor beszélj, ha felhívlak felelni.” Elég furcsa képet vághattam, nem tudtam eldönteni, hogy ez figyelmeztetés vagy dicséret. Mire elnevette magát. (Tudtommal még egy diáktársunk volt, akinek ezt megengedte: Versényi Gyuri.) És elővett egy kis, puha anyagból készült sötétzöld zacskót, aminek a nyílását egy zsinórral lehetett összehúzni. „Itt van neked a tanári könyvtár kulcsa. Bármikor mehetsz, ha kedved van, de senkinek oda nem adhatod, senki mást be nem vihatsz. Ha egy könyvet kiviszel, írd fel a címét, a szerzőjét és a katalógus számát. Az asztalon találsz kartotékot. Hagyd ott.” – Ez rögtön jobb kedvre derített.

Az év végén a kulcsot le kellett adnom, de '46 szeptemberében újra visszakaptam. A sok válogatás közben találtam egy könyvet. 1831-ben adták ki, bordázott bőrkötésben, aranyozott, (de már egy kissé megkopott) gót betűkkel volt nyomtatva a cím: *Die Griechische Mythologie*. Ennek nagyon megörültem és magammal vittem. Nagy lendülettel (meg a német

szótárral) estem neki az olvasásnak. Engem a szinte hihetetlen ógörög művészet, meg az emberi tulajdonságokkal bíró istennel és félistenekkel benépesített ég, föld és vizek mindig elbűvölt. A könyvben sok ábra volt. Valaki felvilágosított, hogy azok fametszetek. Érdeklődve néztem a sziklához láncolt Prometheust, ahogy a keselyű tépi a máját, a kilencfejű Hydrát, Poseidont a tengerek urát, a Nereidákat, Herakleszt a dagadó izmaival. De a legjobban az Olymposon ülő Zeus tetszett, aki a kezéből szórta az egyre növekvő sugarú villámokat.

Már jól benne voltunk a tanévben, mikor osztályfőnökünk megemlítette, hogy jó volna lassan az érettségi tablónkra gondolni és adjunk ötletet, hogy nézzen ki. Én is csináltam egy vázlatot és az tetszett neki a legjobban. A Zeus kezéből kisugárzó villámok ihlettek meg. Mi is így „kelünk ki” a ciszterci világból a jövőnkbe. Ha a tablóra nézek, ma is nagy megtisztelésnek érzem, hogy rám jutott a választás.

A tablót a tanári könyvtárban lévő nagy asztalon készítettem. A fényképész, mikor megbeszéltük a részleteket, felajánlotta, hogy a jobb alsó sarokra betétnék lefényképezi a templom/rendházat, de a végén inkább a kaszinó erkélyéről próbáltam megrajzolni az arányokat.

Mikor 92-ben sikerült innen a találkozóra utaznom, akkor hallottam, hogy az államosításkor a tabló elveszett. Mikor következő találkozón Szelényi Gyuri (aki rendezte a találkozót) meglátott, nagy örömmel mondta, hogy a tabló előkerült. A templomban az oltár hátuljában volt elrejtve.

Győry Iván (ér. 1947) USA ANSONIA CT

Látogatóban Előd atyánál

Sok budapesti-egri öregdiák szeretettel és hálával gondol Előd atyára, aki Diákszövetségünk újraindulásakor, majd később is segítő szeretettel támogatta működésünket a szentimrevárosi plébánián. 2011 nyarától már Székesfehérváron teljesít szolgálatot, ahol Nagyboldogasszony egyházközség plébánosa és a Szent István ciszterci gimnázium spirituális. Novemberben budai testvérújság szerkesztőjével közösen kerestük fel, hogy beszélhassunk újságunkban hívatásának új világáról.

Brückner Ákos Előd atya 1933-ban Budapesten a Szentimrevárosban született. A Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban, majd az államosított gimnáziumban végezte középiskoláját. A ciszterci rendbe már a szétszórás után lépett 1952-ben. Civilként matematika-fizika szakos tanári diplomát szerzett, négy év tanítás után győri szemináriumban végezte teológiai tanulmányait. 1963-ban szentelték pappá. Több éves kápláni szolgálat után 1966-tól spirituális a győri szemináriumban, plébános Tatabánya-Óvárosban. A ciszterci rend újra indulásakor Kerekes apátúr a Bp.-Szentimrevárosi plébánia vezetésével bízta meg, ahol 22 évig szolgált. Sixtus apát 2011-től Székesfehérvárra helyezte.

Előd atya nagy szeretettel fogadott minket, örömét fejezte ki, hogy felkerestük, megmutatta kis irodáját a Szent István gimnáziumban, ahol spirituális és hittanár, majd a plébániai otthonában ültünk le egy kis beszélgetésre.

– *A budai Szent Imre után a fehérvári Nepumoki Szent János templomban milyen az élet?*

– Egyházközségünk igen kis területű, pár utcát foglal magába. 1948 szeptemberében alapították. 1944-ben már felkínálták plébánia-alapítási lehetőséget, de csak a gimnázium államosítása után került erre sor, talán azzal a szándékkal, hogy a szétszórta szerzeteseknek is otthont adjon. A templom nagyon ősi (viszonylag). A törökök kiűzése után nemsokára, 1688-ban jöttek a jezsuiták, és ők hamar megalapították ezt a gimnáziumot, rendházat építettek majd templomot 1741–51 között, melynek híressége a sekrestye csodálatos faragott bútorai pedig már 1764-ben készültek.

A templomunk és környéke hamar központtá vált, ma is a helyi „intelligencia” gyűjtő helye, jóllehet az a helyzet, hogy egy kilométeren belül öt templom is található: a karmelitáké, a püspöki székesegyház, a barátok temploma, melyet Szent Imre születési helyén emeltek, ez a mi, Nagyboldogasszony egyházközségünk Nepumoki Szent Jánosról nevezett temploma és végül a felsővárosi Szent Sebestyén templom.

– *A székesfehérvári diákoknak szerencséjük van: mindennap láthatnak fehér-fekete habitust. Milyen kapcsolatod a gimnáziummal?*

– Az iskolát a jezsuiták alapították, az 1773 évi feloszlásuk után 1776-tól a pálosok vették át, majd a kalapos király őket is feloszlatta. (A templom ezután gazdátlanul maradt. A helybeli német lakosság kérte a császárt, adja neki ezt a templomot. Erre emlékezve még ma is van negyedévenként egy német mise.) A ciszterciek 1812-ben jöttek ide. Az iskola első ciszterci Veni Sancte ünnepe 1813-ban volt. A mai iskola épületét 1939-ben avatta fel Endrédi Vendel zirci apát és Shvoy Lajos megyéspüspök. Az 1948-ban történt államosítás után 1994 februárjában került vissza a rend hatáskörébe.

Ma 656 tanulója van az iskolának, két nyolc osztályos és egy négy osztályos csoport van. A diákok majdnem a fele vidékről jár be. Igen kitűnő tanulói vannak, sorban nyerik a versenyeket. Természettudományos csapatuk bejutott az országos döntőbe, ugyancsak eredményeket értek el az informatika területén.

A templomnak igazi értelme az iskola. A tanítási időben mindennap van egy osztálynak mise. Úgy látom a magatartásuk sokat változott. A felolvasásokat a diákok mondják, és a diáktársaik is nagyobb figyelemmel hallgatják.

Négy osztálynak tartok hittanórákat. Közülük az egyik osztály éppen ma volt misén. tavalgy úgy viselkedtek mint az óvodások, de most már kezdenek komolyodni.

Jól működik a cserkészlet, nagyon jó vezetése van.

– *...és a tanári karral ?*

Az a baj, hogy nem tudok velük eléget beszélgetni, nagy az elfoglaltságuk. A délutánokra gyakran adódnak különféle közös feladatok pl. tegnap egész délután a Klebersberg emlékbizottságnak volt ülése, a napokban a Bőjthe Csaba féle iskolaházat látogattuk meg. Az új igazgatóval együtt jöttünk ebbe az iskolába. Jól tudunk együtt működni. Igen nagy megbecsülést szerzett a diákok között is.

– Budán is aktívan bekapcsolódtál a városi és az egyházi közéletbe, így van ez ebben a városban is?

– Rendkívüli a város művelődési igénye és ereje. Igen gyakoriak az előadások jól ismert előadókkal, rendszeresen szerveznek kiállításokat is.

A polgármesterrel is személyes kapcsolatom van. Gyakran hívnak a rendezvényekre.

A püspökünk igen hatékonyan működik, hetente találkozom vele. Havonta közös konventmisén és agapén is együtt vagyunk, jó a kapcsolat a paptestvérekkel is. Mostanában például a Prohászka, Kaszab István ünnepeken voltunk együtt.

– Mint öregdiákokat érdekel, hogy működik itt a diákszövetség.?

– Gyóni András ny. igazgató vezetésével, akinek azonban elfoglaltsága miatt erre igen kevés ideje van. Várhatóan nov. 29-én lesz a közgyűlésük, abban reménykedem, hogy ekkor jó váltásról döntenek, belevonva az állami idők József Attila gimnáziumának az öregdiákjait is.

– A régi budai híveiddel is találkozol?

– Gyakran. Az iskolába is többször hívtak. Tavaly az évfáradó miséjükön is prédikáltam. Meghívtak a Szent Imre gimnázium 100 éves jubileumi ünnepségre is.

Köszönjük ezt a pár órát, amit Nálad tölthettünk. Úgy látjuk, kiszakadva a budai szentimrés közösségből új helyeden is éppen olyan derűs lélekkel végzed munkádat, változatlan aktivitással. (Egymás közt sokszor aggodalmaskodtunk is emiatt.)

Isten adjon kegyelmet és erőt további feladataid végzéséhez, segítő szeretetet a híveidtól, az iskola tanáraitól és diákjaitól. Ahogy mondottad: „Isten ott van minden mögött, ami történik. Engedni kell, hogy általam megvalósíthassa, amit mások javára tenni akar.”

AZ ORGONÁS...

Azt hiszem, minden egri öregdiák megdobbán szíve, ha visszagondol iskolánk egyik kedves színfoltjára – az Orgonásra. Ki ne emlékezne a tavaszi orgonavirágzáskor osztálytermekbe beszökő bódító illatra, és arra a látványra, melyet a lila orgonaerdő nyújtott.

De más emlékek is eszünkbe jutnak: Varga Bennó tanár úr nyulait, meg rókáját tartotta ezen a „tájon”. Minden diák tudott róla, sok anekdota is született a rókáról meg a nyulakról. Voltak buzgó természetkedvelők, akik megbízást kaptak ezek gondozására. *Hám Lajos* 1937-ben érettségizett diáktársunk emlékezik ilyen esetről: *„Még a húszas évek végén történt, hogy Varga tanár úr tanulmányútra akart menni Olaszországba, a nyári vakáció alatt. Igenám, de szépszámu nyúl-tenyészet volt a Nagyudvar feletti ún. Orgonásban. Kire hagyja szeretett nyulait távolléte alatt? Választása Vilmos bátyámra esett, aki szívesen el is vállalta gondozásukat. Varga tanár úr kiokította a napi etetésről, itatásról stb. Bátyám – úgy látzik – túl lelkiismeretesen végezte a vállalást, mert a túletetés vagy a szedett eledel nem megfelelő volta miatt néhány kedvence elpusztult. Amikor tanár úr hazajött, sírva számolt be a történetéről. Varga tanár úr megsimogatta a fejét és annyit mondott: »Köszönöm a fáradozásodat, Nyulas!« Ettől kezdve bátyámat csak »Nyulas«-nak hívták.”*

Az Orgonás pihenő séták helyét is jelentette tanárainknak. Palos igazgató úr írja Werner apátúr életrajzában: *„Aki szokott sétálgatni az egri rendház Orgonás-kertjének felső folyosóján, az érthet valamit abból a miliőből, amit Werner Adolfnak – aki évtizedeken át minden délután itt sétálgatott s elmélyedve szívta hosszúszerű pipáját – Eger jelenthetett.”*

Mindezek jutottak eszembe, mikor Kilián Pista diáktársunk hívta fel a figyelmet egy régi írásra, melyben szó esik a gimnázium „felső”- az általunk Orgonásnak ismert – kertjéről. Professzor úr, aki az iskoladramák tudósa, kutatása során egy 1721-ből származó leírásban (Annuae litterae Provoncie Austriae Societatis Jesu.) találkozott ezzel a színhellyel. Az akkori jezsuita gimnázium diákjai Loyolai Szent Ignác napján, július 31-én az előkelő vendégek – az egri és a nyitrai püspökök – tiszteletére egy drámát adtak itt elő Handigus Dánia és Hundigus Svédország királyainak történetéről. Az iskolába látogatott Erdődy Gábor Antal gróf egri püspök és Erdődy László Ádám gróf nyitrai püspök, aki királyi követül Lengyelországba utaztában betért Egerbe, hogy öccsét meglátogassa.

Ami érdekes a leírásban: a diákok a kertben a lépcsős sétányokon (ambulacrum) helyezkedtek el és sorba – teraszról teraszra – köszöntötték az előkelő vendégeket. Az első sétányon a muzsikások, a másodikikon az első osztály, harmadikon a grammatisták és így tovább, összesen hét (!) szinten.

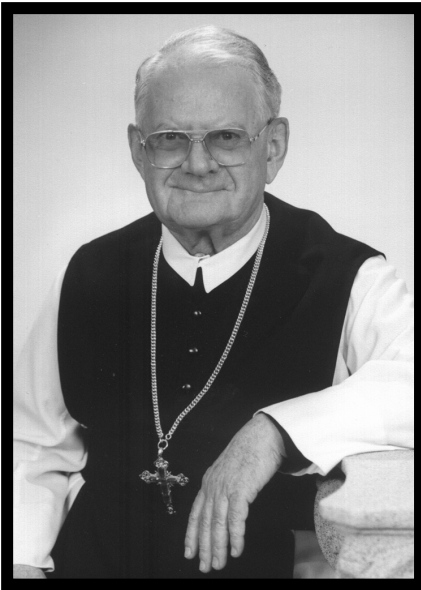
Tehát a mi „függökertünknek”, az Orgonásunknak ilyen komoly múltja van.

De a jelene szomorú. Az orgonákat kiirtották, még az állami időkben. Sajnos a tornacsarnok építésekor sem jutott rendbehozatalára „forrás”. Pedig a mai gárdonyis diákok bizonyára élveznék tavasszal az orgona csodálatos illatát.

(Egyébként a nyitrai püspököt meglepi a tanulók ügyessége – olvashatjuk –, és a legjobb benyomást viszi magával az intézetből.

Bizonyára ma is ugyanilyen érzésekkel távozik iskolánkból egy „magas” látogató ...) (O. Gy.)

Elbúcsúztunk Polikárp főapátúrtól

Küzdelmes, sok szenvedéssel terhelt de szép eredményekkel teli évek után 2012. szeptember 17-én, életének 83 évében elhunyt Zakar Polikárp ny. zirci főapát. Munkássága saját rendjének életét, az egyházi tudományosságot, az Apostoli Szentszék működését és a magyar katolikus közösséget gazdagította. A generális apát tisztségét tíz éven át töltötte be és a feladatkörében ragyogó tanúbizonyságát adta kormányzati képességeinek, egy olyan időszakban, amikor a szerzetesélet és saját rendjének élete is nagy nehézségekkel küzdött a világ számos pontján. Nagylelkűen fáradozott azokért a magyar papokért is, akik Rómában éltek és tanultak. Módot talált, hogyan könnyítse meg a magyarországi papok lelkipásztori szolgálatát. 1989 után jelentős részt vállalt magyar hazája egyházi életének megújulásában. Magának a szerzetesi életnek a helyreállítása is óriási feladatnak bizonyult. Negyven év után össze kellett gyűjteni az atyákat, akik szétszórta és rejtve éltek, újra kellett kezdeni a noviciátust, szellemi és lelki hidat kellett verni az idős atyák és az új nemzedék között. Sokrétű tevékenységét hosszú éveken át súlyos betegségei ellenére optimizmussal, bizalommal végezte, mely csakis a keresztény hitből és a monasztikus szerzetesség lelkiségéből fakadhat.

Zakar Ferenc Polikárp 1930-ban született a jugoszláviai Ókérén. Tanulmányait a ciszterci rend gimnáziumában Baján végezte. 1948-ban lépett a rendbe és mint klerikus a rend feloszlatakor, 1950-ben többedmagával menekült Rómába a szerzetesi élet folytatására. A Szent Anzelm Pápai Egyetemen végezte tanulmányait, majd 1955-ben szentelték pappá. 1956-tól egyháztörténelmet tanult a Pápai Gergely Egyetemen, 1960 őszétől már a Pápai Szent Anzelm Egyetemen tanított, 1966-ban pedig rendes tanár lett. 1971-től a Pápai Szent Anzelm Egyetemen egyházjogot oktatott, 1978–85 között a teológiai kar dékáni posztját is betöltötte. Zakar Ferenc Polikárp 1985 szeptemberétől tíz éven át volt a ciszterci rend generális apátja. 1996-ban megválasztották a Zirci Apátság élére. 2000-ben az Apostoli Szentszék a zirci főapáti címet adományozta neki. 2002-ben újabb hat évre megerősítették apáti hivatalában. Megbízása lejárta után, 2008. február 16-ától a Zirci Ciszterci Apátság adminisztrátora lett 2010. december 20-ig. 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkereszt a csillaggal polgári tagozata kitüntetéssel kapta a római és itáliai magyar közösség lelki egységének megőrzésében végzett tevékenységéért, a magyar szellemi értékek hiteles képviselőjéért és széles körű terjesztéséért, egyház és közösségszervező munkásságáért, valamint nemzetközileg is elismert tudományos életművéért.

A zirci bazilika hajójában szeptember 24-én, a rend zirci kongregációjának tagjai, előljárói, a Magyar Katolikus Egyház főpásztorai, papjai és a hívek közösségében ünnepélyes gyászszertartás keretében helyezték örök nyugalomra.

A szertartást Erdő Péter bíboros, esztergom-budapesti érsek vezette. Búcsúztató szentbeszédében a szentmise olvasmányai alapján a keresztény ember életének és halálának titkáról elmélkedett. Szent Pál apostolnak a Timóteushoz írott második levelét idézte, amelynek sorai: „Ha vele meghalunk, vele élni fogunk, ha vele tűrünk, majd vele együtt uralkodunk” – a keleti egyház liturgiájában az Eucharisztia legszentebb pillanataira készülve csendülnek fel – fogalmazott a főpásztor. ... Talán mi élők a hétköznapokban keveset gondolunk ennek a tömör mondatnak a radikális értelmére, pedig ezt kellene elmondanunk ma minden embernek, minden kortársunknak.

Ebben a hitben élt Polikárp főapát úr is – hangsúlyozta Erdő Péter bíboros, majd röviden végigkísérte, felidézte életének főbb állomásait.

Végül szólt arról, hogy életének utolsó éveiben Zakar Ferenc Polikárp sok fizikai betegségtől szenvedve is, két botlással közlekedve is kitartóan dolgozott, professzorként részt vett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem munkájában. Utolsó napjaiban is dolgozott Richelieu bíborosról szóló nagy tudományos munkáján. Szünetében Krisztushoz kapcsolódott – zárta búcsúztató beszédét a bíboros.

Egy atya halála, fiaiból a hála érzéseit hívja elő – mondta Mauro-Giuseppe Lepori generális apát a szentmiseáldozat bemutatása után mondott búcsúbeszédében. Zakar Polikárp a ciszterci rend egyik atyja volt. Munkássága alatt olyan dokumentumok születtek és intézkedések léptek életbe, amelyek hatással voltak és továbbra is hatással vannak a rend életére, nem csak a kánonjog terén. Életének drámai története, rendkívüli intelligenciája, a mód, ahogy a problémákkal szembenézett, ahogyan kapcsolatait kezelte és felelősségét megélte, gyakran paradox érzést keltett az emberekben. Polikárp apát senkivel szemben sem volt közömbös. Néha a két véglet, a barátságosság és a nagy ember szigorúságával együtt járó keménység nyilvánult meg kapcsolataiban. Adottságai, képességei kiemelték a közösségből, ugyanakkor előbukkant benne újra és újra a gyermek, aki sebzett és szeretetre szomjas. A betegséget is a nagy ember és a gyermek ellentétével élte meg.

A gyászszertartáson jelen voltak a ciszterci iskolák – így az egri Gárdonyi Géza gimnázium – küldöttei, továbbá a Ciszterci Diákszövetség képviselői is.

NÉHÁNY ESEMÉNY A GÁRDONYIBAN — SZEPTEMBERTŐL, A 2012/13-ES TANÉVBEN

ahogy az iskola újságjában, a MAG-ban olvastuk

Az iskola újságának szeptemberi számában egy régebben készült interjúval búcsúznak el dr. Zakar Polikárp ny. főapát úrról.

„Iskolánk sokat köszönhet neki, és hálásak vagyunk az Úrnak azért a 14 évért, amelyet az ő védnöksége alatt éltünk meg.” – olvashatjuk az emlékező sorok zárszavaiként.

szeptember. 1. — **Veni Sancte** – ünnepi szentmise a bazilikában. Az első tanítási nap az iskolában.

Varga B. János igazgató tanévnyitó beszédében jelentette be, hogy „az Oktatási Hivatal elfogadta akkreditációs kérvényünket, mely arra irányult, hogy itt helyben, a Gárdonyiban is államilag elismert nyelvizsgát tehessetek: a DExam, a Debreceni Egyetem általános egy- nyelvű angol nyelvizsgáját. Elfogadják az egyetemi pontszámításnál és a diplomaszerezésnél. Első lehetőség a vizsgára az október-novemberi vizsgaidőszakban lesz, amelyre már lehet jelentkezni a Gárdonyiban.

Kitért arra is, hogy a jövőben a Sportiskolák Országos Szövetsége ajánlásával és támogatásával egy új képzési formát, a sporttagozatot hirdetik meg azoknak a 8. évfolyamos tanulóknak, akik kiváló tanulmányi eredményük mellett, a különböző sportokban is jeleskedni akarnak.

szeptember. 4. **Kálnoky László költő** és műfordítónak az első emeleti folyosón elhelyezett emléktábláját

Habis László Eger város polgármestere és Varga B. János igazgató leplezte le. 100 éve született, iskolánkban 1930-ban érettségizett költő munkásságát dr. Cs. Varga István egyetemi tanár méltatta.

A lapban ismertető cikket olvashatunk *Kállay László kapcsolata Egerrel* – címmel. Kiemelve a gimnáziumi éveinek eseményeit „... érettségizett 1930-ban. Tanárai közül Pataki Vidor hatott rá, aki jelentősen kivette részét az egri vár feltárásából, az iskolában pedig modern magyar irodalmat is tanított: beszélt Adyról és a Nyugatról. Kálnoky érdeklődése ekkor talált vissza az irodalomhoz. 1929-30-as iskolai évben a Vitkovics Mihályról elnevezett irodalmi önképzőkörének ő volt a jegyzője.”

október 25-26. **Gárdonyi-emléknap.** Gárdonyi születésének 150., halálának 90. évfordulójára emlékező ünnepség kezdetét a Gárdonyi műveiből való felolvasás jelentette, mely egyben irodalmi teadélután is volt. Az iskola könyvtárában délután 15.00 órától kezdődött a felolvasás, melyben nagy örömeinkre 150 tanuló vett részt, s a regények közül a diákok maguk választottak.

A kilencedikes osztályok megkoszorúzták Gárdonyi sírját a várban, a Bebek-bástyán.

A 13.K osztály az iskola első emeleti folyosóján emlékezett. A Gárdonyi-emléktáblánál az író fiához írt intelmeiből olvastak fel.

A 11. K osztály a Gárdonyi-házat látogatta meg.

A 10. A osztály A láthatatlan ember arcai című kiállítást tekintette meg a várban.

Az Érsekkertben lévő Gárdonyi-szobornál a 10. E tanulói emlékeztek.

Az algimnázium diákjai a Szent Bernát-templomban prózamondó versenyen vettek részt.

A város és a vonzáskörzetének iskoláiba járó 5-6, ill. a 7-8. osztályos diákoknak szépkiejtési versenyt rendeztünk, amelyen több mint 60 diák vett részt.

Iskolánk életéről szóló sorokat a szeptemberben ill. októberben megjelent (MAG – Mindennapok A Gárdonyiban) internetes diákújságból állítottuk össze Kovács Ottó tanár úr szíves közreműködésével.

Az iskola életéről részletesebb beszámolók az iskola honlapján

– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> – ISKOLAÚJSÁG linken – olvashatók.

hírek...hírek...hírek...

***Minden öreg és fiatal ciszterci diáknak
áldott karácsonyt és boldog új esztendőöt kívánunk!***

- **100 ÉVES TESTVÉRISKOLÁNK** a budai Szent Imre gimnázium. November 5-én, Szent Imre napján fényes külsőségek között, számos egyházi és világi közéleti személyiségek részvételével ünnepelték a diákok és a tanárok az iskola jubileumát.

Száz esztendő történetéről, emlékeiről *Barlay Bence* igazgató úr ünnepi beszédéből vett részletekkel szólnak.

... A kezdet szerény volt: saját épület híján a budapesti XI. kerületi Váli utcában, az állami elemi iskola harmadik emeletén indult 48 diákkal az első, 1912/1913-as tanév. Békefi Remig apát úr ekkor, a XX. század elején látta elérkezettnek az időt, hogy a ciszterciak Budapesten is megvessék lábukat. Hamarosan kitört az első világháború, majd nyomában kialakuló összeomlás. Minden adott volt, hogy az éppen szárba szökkenő budai ciszterci nevelésügy

csupán egy rövid epizód maradjon. De nem így történt!

Épp ellenkezőleg, a ciszterci iskola egyre elfogadottabb, népszerűbb lett. Mi tette a gimnáziumot rövid idő alatt olyan népszerűvé a budai polgárság körében? Az a közvetlenség, mely korábban ismeretlen volt általában is a tanár-diák viszonyban, de az egyházi oktatásban különösképp. Nem keverendő ez össze a haverkodással, az infantilis bratyzással. Sokkal inkább a diákjai között, a diákjaival élő, a védencai rezdüléseit figyelő, arra reagáló nevelő eszményképe jelent meg. Ehhez kimagasló szakmai tudás társult, amely nem jelentett szakbarbárságot, annál inkább saját tantárgyuk iránti elkötelezettséget, a megszerettetés szándékát. Ezek az emberek a jövőbe fektették mindenüket, elhivatottan neveltek, tanítottak. Ez volt a titkuk.

Néhány – az egriek előtt is ismert – tanárra emlékezhetünk: *Rajeczky Benjamin* zenetudós, aki aktív cserkészvezetőként síelésre is oktatta fiait. *Brisits Frigyes* a magyar irodalom tudósa, érettségi tétellel tette Ady költészetét vagy kötelező olvasmánnyá emelte a hivatalos jegyzékben nem szereplő Tormay Cecile: Régi ház című regényét. *Hadarits* tanár úr, a későbbi *Endréd Vendel* zirci apát, aki mindenkivel megszerettette a matematika-fizika világát. Az alapító *Bitter Illés* (akit mi a szótáráról ismertünk) hosszú éveken át volt igazgatója az intézetnek.

1929-re felépült a gimnáziumi épület, a neobarokk palota, melynek a zseniális tehetségű *Hagyó-Kovács Gyula* kidagálkodta az építkezés költségeinek felét, egy volt ciszterci diák pedig, a kultuszminiszter *Klebensberg Kunó* állami támogatásként folyósította a hiányzó részt.

Azonban a történelem világháború felé sodorta hazánkat és benne a virágzó gimnáziumot. Budapest ostromakor bombatalálat és belövések érték az épületet, súlyos károkat szenvedtek. Néhány év után 1948-ban államosították az iskolát, és mikor a ciszterciaknak el kellett hagyniuk, mondotta *Brisits Frigyes*, az akkori igazgató híressé vált mondatát: „*Mi itt állunk, mi itt várunk, mi itt maradunk.*”

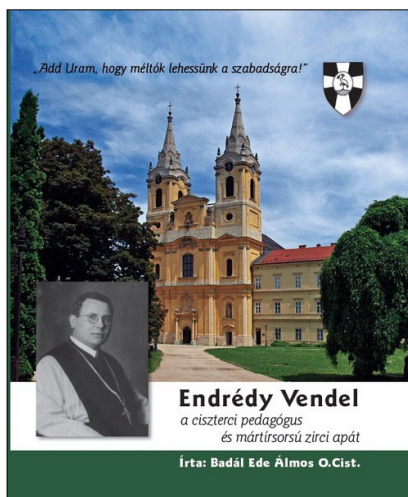
Az üldöztetés éveiben, az épületben József Attila Gimnázium néven tovább folyt az oktató, nevelő munka. Ne feledjük azonban, hogy megszentelt falak között. Időnként hallani olyan véleményeket, melyek szerint ezeket az éveket meg kell tagadni, hiszen semmiképpen sem jelenthet ez az időszak kontinuitást. Ez jogilag igaz is. A szerzetesi iskolát államosították, a rendet feloszlatták, tagjait bebörtönözték, üldözték, a katedrától eltiltották. De ismerjük a bűvópatak fogalmát? Keresztény hitüket megtartó tanárok, a sorok között is olvasni képes, kellő otthoni útravalóval ellátott intelligens diákok, deklasszált pedagógusokat befogadó igazgatók tették lehetővé, hogy a gyökeret vert ciszterci szellemiséget ne lehessen véglegesen kiirtani. Persze, hogy történtek ilyen próbálkozások.

Ezzel meg is érkezünk a közelmúlthoz és a jelenhez: 1997 óta ismét Szent Imre nevét viseli a gimnázium.

Az egri ciszterci öregdiákok is szeretettel köszöntik a jubiláló iskolát, melynek falai között mindig otthonra találtak.

Kérjük a kedves diáktársainkat, hogy a mellékelt csekken a 2013. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat. A tagdíjat 1991-ben 500 Ft-ban határoztuk meg, ami ma legalább 1000 Ft-nak felel meg.

• **A ENDRÉDY VENDEL APÁTÚR ÉLETRAJZA** ez év novemberében jelent meg a Budai Szent

Imre Gimnázium alapításának 100 éves évfordulójára, A közel 500 oldalas, nagy formátumú könyv szerzője a nemrég elhunyt *Badál Ede Álmos* történelem és művészettörténet szakos ciszterci atya.

A könyv lektora, *Kilián István* ny. egyetemi tanár diáktársunk írja bevezetőjében: „A jelen sorok írója ismerte *Endrédi Vendelt*, és a legmesszebbmőnkig tisztelte. Eletében többször látta, nagyon sokszor hallott *Endrédi Vendel* tevékenységéről, személyesen azonban csak egyetlenegyszer volt alkalma arra, hogy vele beszélgetést folytathasson. *Endrédi apát* úr számára végleges szabadulása után a magyar állam kényszerszertartózkodási helyéül Pannonhalmat jelölte ki. ahol a bencés rend az idős papok számára otthont tarthatott fenn, s csak ekkor váltottunk egymással szó, legfeljebb félórát tarthatott el a hat szem közötti beszélgetés, de ez a találkozás egy egész életre szóló emléket hagyott. Ezt a beszélgetést ennyire emlékezetessé *Endrédi Vendel* személyének megfjethetetlen titka tette. *Badál* ennek a rendkívüli hatású személyiségnek az életrajzát írta meg, s a szerzőt ismerő olvasó nem is mondhat mást, csak ennyit: ez *Badál Ede Álmos* legnagyobb történetírói teljesítménye.”

- **EGRI SÉTÁK NEMCSAK EGRIEKNEK** harmadik kötete is megjelent *Habis László* polgármester kedves hangú bevezetőjével: ... „*Nemcsak*«, mert Eger mindenkié, aki szereti ezt a várost. Mindenkié, aki szeretettel érkezik a hazafiság, a hősi helytállás otthonába, mindenkié, aki szívébe zárta történelmünk Gárdonyi által magasba emelt alakjait. „*Nemcsak*«, mert Eger mindenkié, aki felüdülésre, nyugalomra vágyik, de kedveli a legendát. Mindenkié, aki hajlandó meglátni, megízlelni a szépséget. »*Nemcsak*«, mert mindenkit hazavár, aki szívesen barangol a művészetek, a különböző korok és borok világában. Az Egert mélyen a szívébe záró *Márai Sándor* azt írta: »*Ezt a várost nem hatalom és tömeg, hanem ízlés és lélek alkotta.*«...”

Az Egri Lokálpatrióta Egylet kiadásában megjelent könyvet diáktársunk, *Renn Oszkár* szerkesztette, melyben 17 érdekesebbnél érdekesebb „séta-témáról” olvashatunk.:

Löffler Erzsébet: A Szeminárium és kápolnája
Kárpáti János: A Nagypréposti palota és környezete
Szecső Károly: Fájdalmas Szűz (Hatvani) temető
Farkas Péter: Bombázások Egerben 1944 őszén
Kerékgyártó József: Harangöntő dinasztia Egerben
Kiss Péter: Ahol Mikszáth Kálmán is kutatható volna
Szecső Károly: Az Egri Kaszinó története 1833-1944
Havas-Horváth István: Egy rejtőzködő harangról
Matuzné Nagy Ildikó: A Kossuth Zsuzsanna Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium hídjai

Renn Oszkár: Eger vértanú püspöke
Aklan Béla Sándor: Evangélikusok Egerben
Janikné Szabó Annamária – Havas-Horváth István: A kis márványtáblák nagy vizekre emlékeztetnek
Rozmán Éva – Ködöböczné Tóth Ágnes: Az állandó megújulás jegyében
Szepesi György – Ágoston Ottó: Az egri zeneoktatás iskolája a kezdetektől napjainkig
Fodor László: Az egri kőtár titkai
Nemes Lajos: A Heves Megyei levéltár kincsei
Bujdosné Pap Györgyi: Az egri dohánygyári emléktár

A könyv kötetei megvásárolhatók a Múzeum Patikában (Széchenyi u.) és a Turinform Irodában (Bajcsy Zs. u.).

• **A 2011/2012. TANÉV ÉVKÖNYVE** – iskolánk fennállásának **323.** évében – idén is elkészült.

Az első oldalon immár Sixtus apátúr beköszöntőjét olvashatjuk: ... „*Az szeretnénk mi, ciszterciek, hogy a fenntartásunkban működő iskola ne csupán ÉPÜLET legyen, mely téglából vagy fából készítettett, hanem élő kövekből épült iskola legyen, ahol az alapkö maga Krisztus és erre a sarokköre épül a Szentély, a fiatal, emberi lelkeket felkaroló, azokat szellemileg, lelkiileg gyarapítani akaró közösség.* ...”

Az évkönyv felelős kiadója is már az új igazgató: *Varga B. János*, akit az apátúr 2011 augusztus 1-jétől 2014. július 31-ig határozott időre nevezett ki.

A 136 oldalas Évkönyvben a tanév történetének fontosabb állomásairól rövid, képes beszámolókat olvashatunk. Új színtöltja a könyvnek a „Tanulói munkák” c. fejezet, melyben öt diák díjnyertes írásait olvashatjuk.

Lényeges adatok diákok tanulmányi eredményeiről: **789** diák (magánszámítás szerint 32%-a fiú – a szerk.) **24** osztályban végezte el tanulmányait a 2011/2012-es tanévben, átlagos tanulmányi előmenetelük 4,20. A nyolcosztályos évfolyam alsó négy osztályában 135-en végeztek. A végzős négy osztályban 121 tanuló tett sikeres érettségét. A tanulók 28%-a lakik kollégiumban, bejáró 40% (!), helybeli 32%. Megtalálhatjuk a 24 osztály névsorát és egy-egy csoportképet. Az osztályzatokról annyi árulkodik, hogy a kitűnőek vastagbetűsök, a jelesek pedig dőlt betűvel szerepelnek.

Az iskolában 56 állandó, 4 óraadó és 2 nyugdíjasként dolgozó tanár nevelte-oktatta, a kollégiumban pedig 5 nevelő tanár segítette a diákokat. Ezenkívül a két intézményben – az iskolában és a kollégiumban – a folyamatos munkát 22 egészségügyi, irodai és technikai dolgozó biztosította.

Köszönet a Kovács Ottó tanár úrnak – a szerkesztőnek – a szép és gondos munkájáért, és a megszámlálhatatlan remek képek készítéséért.

(O.Gy.)

- **MEGSZÓLALT SZENT BERNÁT** templomunk Vizitáció harangja. (A harang palástján a névadó Vizitáció jelenet: Mária látogatása Erzsébetnél, melyet Sárlos Boldogasszonykor – július 2-án – ünneplünk. Iskolánkban régóta volt hagyománya ennek az ünnepnek, hisz már az 1696/97-es (!) tanévben megalakult „Congregatio Mariana” – Mária kongregáció – Sárlos Boldogasszony Társulat névvel működött. 1831-ben bizonyára erre emlékezve kapta ez a több mint 7 mázsás harang a nevét.)

November 18-án, vasárnap a 10 órai mise után rövid időre húzták meg a már 50 éve nem szóló harangot, érces hangját a hívek a templom elé vonulva hallgathatták.

Bartha István diáktársunk is ott volt a templomban. Levelében így számolt be erről:

„Azért mentem el, hogy újból halljam azt a harangot, melyet diákkorunkban oly sokszor hallhattunk. Mikor meghúztunk a május litániákon, vagy másfél-két méter magasra is megemelt bennünket, ha már a „nyelve” két oldalra ütött. Ezeken a tavaszi délutánokon szóló harang egy életre szóló emléket hagyott bennem, és sokunkban is: Ministráltunk vagy a kóruson énekeltünk. Az angolkissasszonyoktól is sok kislány jött a litániákra.. Szelényi Jancsi orgonált, játékába beleszóve egy-két divatos világi dallamot is.

A harang a hírek szerint ötven éve szóló utoljára, habár Csák Gyuri szerint 1991-ben, amikor a szovjet csapatok végleg elhagyták az országot, a többi mellett ez a harang is megszólalt a cserkészek közreműködésével. Jó lenne, ha megoldanák a géppel való mozgatását, hogy legalább vasárnaponként könnyebben megszólaltathassák. Ennek költségeihez diákszövetségünk is hozzá járul-

hatna, de bizonyára egyéni felajánlások is lennének.”

A harangról *Kovács Ottó* tanár úr készített fényképet, és értesített, hogy az interneten is hallható hangja: <http://youtu.be/IHgLq-KtPsU> internetes honlapon.

Az egri harangokról szóló Veni Sancte-i számunkban megjelent írás forrásadójának neve helyesen *Havas-Horváth István*. Az elírásért elnézését kérjük.

- **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Kékesi György* (é. 1944.) – Toronto (Kanada) 22 500 Ft, *Puky Pál* (é. 1943.) Peterborough (Kanada) 100 euró; *Mohi Sándor* (46) Schweinfurt (Németország) – 50 euró, *Bércy Pálné* (Ajka) 10 000 Ft.
- **LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS!** – A segíteni szándékozókát kérjük, hogy a SZJA 1 %-át ajánlják fel az iskola alapítványának az alábbi adószámot feltüntetve:

LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS ALAPÍTVÁNY Eger 18574959-1-10

Ne feledkezzenek meg – akik tehetik – a SZJA másik 1%-át a *Katolikus Egyház* részére felajánlani, feltüntetve a **0011** technikai számot!

- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található **Egri Fe Fe** linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

HALOTTAINK

Diáktársaink, akiknek halálhíréről értesültünk:

Bércy Pál (é. 1952) – Ajka

Szemerédi Dénes (é. 1944) – Tatabánya

Dr. Zombori Pál (é. 1945) – Budapest

Tarnai Andor (é. 1949)

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Tel.: Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A tel.:(1) 386 2295* vagy *E-mail: olah.gyula3@chello.hu*

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt. Felelős szerkesztő: Oláh Gyula